

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

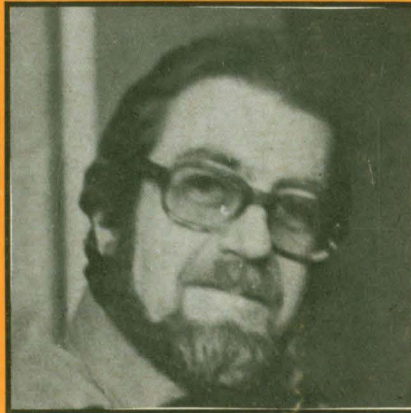
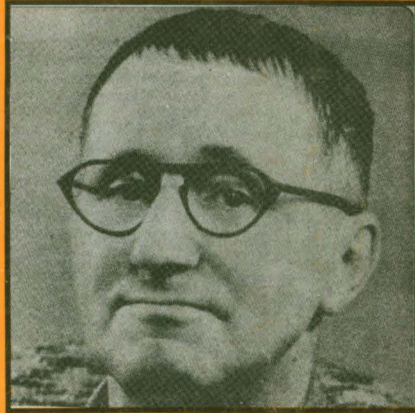
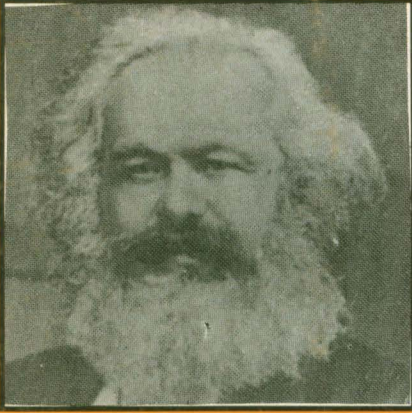

INSANCIL

AYLIK
KÜLTÜR
SANAT
DERGİSİ

YIL: 3 SAYI: 36 EKİM 1993 12.000.-TL. (KDV DAHİL)

SİSTEMİN

ÇARPİ

ÇEKTİKLERİ

• Sahibi - Yazışmaları Sorumlu Yönetmeni
BERRİN TAŞ

• Genel Yayın Yönetmeni
CENGİZ GÜNDOĞDU

• Kurum Yazmanı
ŞADIYE GÜLE

• Görsel Yönetmen
AYLIN KILIÇ

• Teknik Danışman
MUSTAFA DOKUMACI

• Katkıda Bulunanlar
B. SADIK ALBAYRAK
İSA ÇELİK
İBRAHİM AKYÜREK
SEDAT TOSUNOĞLU
NECMETTİN BORTEÇİN
MÜFİTGÜRGÜN
TURGAY TOPAL
HİDİR GEVİŞ
BURAKGÜRCAN
TOLGA AKIŞ

• GENEL DAĞITIM
YAY-SAT

•Yönetim Yeri:
Mollafenari Sok. Nadir Han
No: 40-42 Kat: 5 34410 Cağaloğlu / İST
Tel: 511 79 94 - 513 93 99
Posta Çeki No: 666 043

Dizgi: Sel Dizgi ve Yayıncılık, 511 10 05
Baskı: İkinci Ofset, 565 73 76

Abone olmak için PTT'den 666 043 Nolu
Posta çeki hesabına Berrin Taş
adına 120.000 TL. yatırmanız yeterlidir.
(Öğrenci - Öğretmen 100.000 TL,
Yurtdışı: 50 Mark)

*İnsancıl'a gönderilen ürünler, yayımlansın
ya da yayımlanmasın geri verilmez.*

İÇİNDEKİLER

Cengiz GÜNDOĞDU	
O Toprağın Adı.....	1
Vedat GÜNYOL	
Önyargıların Horlayan Gücü	3
Alişan ATA	
Acılı Yurdun Güncesinden (Şiir)	3
Cafer Can AYDIN	
Sivas'ı Gerçekten Yaşadık mı?	4
Koray KILIÇ	
Varmış (Şiir)	5
Yusuf Ziya BORAZAN	
Yeni Düşünceler	6
İsmet kemal KARADAYI	
Ugulamalar - Uyumsuzluklar	7
Ali Ersin GÜNÇE	
Korkuyorum (Şiir)	8
B. Sadık ALBAYRAK	
Düş Kıranlar	10
Peter HEARTLING	
Dünyayı Kim Düşünür (Şiir)	12
A. Necmettin BORTEÇİN	
Can Sıkıcı Yazılar	13
Ozan YILMAZ	
Bir Çocuk Dünyaya Getirmek	15
Eylem	
Su Kenarında Düşünen kadın (Şiir)	19
Alberto MODIANO	
Fotoğrafımız Üzerine Üç Sorun Üç Öncelik	20
Yunus YAŞAR	
Ömrü Yetmemiş Sevdaların Mezarındayım (Şiir)	21
Aramis KALAY	
Fotoğraf Sanatı-Sanatçı-Galeriler Üçgeni	22
Sevil ÜZREK	
Fotoğrafta Üç Sorun Üç Öncelik	24
Ayhan ERGÜN	
İlk Göz Yaşları (Şiir)	25
Ahmet Üner GEZGİN	
Fotoğrafın Sanatsal Boyutunu İncelemede Bir Yöntem Araştırması.....	26
Ali YÜCE	
Özel Adam (Şiir)	29
Rıfat ILGAZ	
"Halktan Yana Olan Yazarlar Her Dönemde Suçlanmışlardır" (Söyleşi)	30
M. Yılmaz KARABRAHİMOĞLU	
Narin Kırmızı (Şiir)	31
Mehmet GÜLER	
Sürçerken Hayat (Öykü)	32
Hilal YERLİ	
Yaşamın Özü (Şiir)	34
Dursun Mehmet ŞEKEROĞLU	
Alman Demokratlarına Mektuplar	35
Berrin TAŞ	
Yakarı (Şiir)	37
Sahn-i Mezalime Boyun Eğmeyen Kalem	38
Özgen SEÇKİN	
Sofrasında Günün (Şiir)	39
İnsancıl'a Mektup	40
Meliha AKAY	
Yarım Kalmış Masal (Şiir)	41
Cengiz GÜNDOĞDU	
Yıldız Güncesi.....	42
Müfit GÜRGÜN	
Memet Fuat'ın Mektubuna Bezirci'nin Cevabı (Şiir).....	48

O Toprağın Adı

Merhaba sevgideğer okur, **İnsancıl Emekçileri**, biliyorsunuz sanatta sistemin yazarlarını... şairlerini... ressamalarını... oyuncularını geçersiz ilan etti. Kimi yazarların üstüne çarpı çekti... **İnsancıl Emekçileri**'nin bu tavrı ciddi bir rahatsızlık yarattı.

Bu rahatsızlık bizi sevindirdi.

Şimdi bir noktanın bilinmesini istiyorum. Kapitalizm, bu dünyada birçok düşünceyi... birçok duyguyu kökten değiştirdi. Eskiden böyle değildi. Söz gelimi masallarda dinlerdik. Bin yıl... beşbin yaşardı İnsanlar... Viva Zapata'nın ölmediği söylenir... Bütün bunlar halkın basit bir süslemesi değil. Bu, sürekliliğin bilinçte yansıması... Kapitalizm, bu sürekliliği kırdı. Şimdi hayat yaşanan yaşla sınırlı. Biz **İnsancıl Emekçileri** bunu reddediyoruz. Biz **İnsancıl Emekçileri**, onbin yıldır bu dünyada yaşıyoruz. Nerde yaşadık. Biz elini ilk kez kullanan... aracı ilk kez kullananlardan biriyiz. Biz Spartaküs'le Roma'ya yürüdük. Gün geldi cadı diye yakıldılar bizi... derimizi yüzdüler.

Bizi tapınaklar için çalıştırdılar. Gemilere doldurup Amerika'ya götürdüler... 1789'da Bastil'e yürüyenlerin arasında biz de vardık. Potemkin zırhlısı demir aldığıında biz oradaydık.

Bizler insanî mücadelenin her noktasında vardık. Ama bizler insana karşı hareketin hiçbir noktasında olmadık.

Biz, onbin yıllık bir tarihin çetelesini çıkarıyoruz. İşte bu yüzden iddialıyız... bu yüzden sertiz. İşte bu yüzden kim,tarihi süreklilikte, beynini... sanatını insana karşı kullanmışsa, bizler onbin yılın hesabını o kişinin önüne koyarız. Bizler, insan karşıtlarının kimleri yok ettiğini biliyoruz. Yokedilenlerin adlarını yazsak... tek tek yazsak bu derginin sayfaları yetmez. Ama çok yakın zamandan... burnumuzun dibinden iki örnek vermek istiyorum. Geçenlerde bir gençle konuşuyordum. **İnsancıl**'ın çarpılarını beğenmediğini söylüyordu. Yazar olmak isteyen bu genç sordum, "Kemal Bekir'i okudun mu" Okumamış. Okumaması bir yana Kemal Bekir'in adını ilk kez benden duymuş.

Kemal Bekir yaşıyor. Ama gerçekçi edebiyatta direndiği için üstü çizildi.

İkinci örnek Günay Akarsu... Daha ölmeden önce üstü çizilmek istendi Günay Akarsu'nun. 1982'nin koşullarına uygun düşmüyordu çünkü. Bütün tiyatrocular yardım yardım diye devletle dans ederken Akarsu, bu dansa karşı çıkmıştı. Akarsu öldükten sonra bunun bedelini ödedi... Çiziverdiler üstünü.

Nasıl yaptılar bunu. Son on yılın dergilerini tarayın. Kemal Bekir'in de... Günay Akarsu'nun da üstüne çarpı çekilmiş tek bir fotoğrafını göremezsiniz...

Onlar... yazarların üstüne gizlice çarpı çekenler... Samimi değillerdir... ödlektirler... son derece kabadırlar. Bunun için hakiki davranmazlar. Samimiyetleri... medeni cesaretleri... incelikleri sahtedir. Bu yüzden onların görüntülerini görebilirsiniz... Onlar, hiçbir zaman sözünü etmeyecek... hiçbir yerde... hiçbir yazıda adını geçirmeyecek silerler kültür emekçilerini. Adı duyulmasın... merak edilmesin diye o yazar... o tiyatrocü kötüydü bile demezler.

Sonra **İnsancıl**'da fotoğrafını çarpı işareti konmuşları görünce. "Ama bu kadarı da olmaz" diye görüntüde bir incelleme üzülmeler... Kimi safdil liberaller de **İnsancıl**'ın bu çıkışını "Devlet terörüne" benzetirler. Liberal bakış açılarından kaynaklanan bu kavram kaydırması biz **İnsancıl Emekçileri**'ni ancak güldürür.

Şu bilinsin. Biz hasımlarımızca bile "takdir ve tebci" edilmek istenen insanlar değiliz. Bizler, bugün dünya resmi edebiyatının temsilcilerinin gözünde haklı çıkma mücadelesi vermiyoruz.

Bilinsin. Dünyada... çevremizde olup bitenlere sinirlenmiyorsa... elini pat diye masaya vurmuyorsa... bir gazetede okunduğ haber yüzünden tansiyonu 20'ye çıkmıyorsa... sokakta söylene söylene yürümüyorsa... felç olmanın içinde yaşamıyorsa o insan sanatçı olmasın. Şiir yazmasın... roman yazmasın... öykü yazmasın... resim yapmasın... gitsin erik atsın.

Felsefesiz... matematiksiz bir kafayla günlük hesaplarla insanlığın onbin yılına çarpı işaretleri koyalara çarpıyı koyduk biz.

Shakespeare şöyle der. "Şeytanın işine gelirse kutsal kitapları ezbere okur" Bizler... İşine geldiği yerde gibileşenleri doğrunun çarpısında teşhir ettik. O çarpı, teşhirdir göremeyenler için...

Çürüntü topraklarda yetişen kokusuz sahte gülleri yakaımıza takmayız... sevgiimize götürmeyiz. Bizler, derin sürülmüş... taze topraklarda yeni güller yetiştirme mücadelesi veriyoruz.

Yeni güllerin yetişeceği o toprağın adına onbin yılın insani kültür birikimi denir.

İnsancıl Emekçileri ordan geliyor.

Cengiz GÜNDOĞDU

İNSANCIL
OKUMA TİYATROSU
ÜÇÜNCÜ DÖNEM ETKİNLİKLERİ

1.

Cengiz Gündoğdu
DÜŞÜNEN ADAM

Yöneten / A. Necmettin Borteçin

Okuyanlar:Hıdır Geviş, B.Sadık Albayrak, Mehtap Eliuz, Koray Kılıç, Cengiz Gündoğdu,

Müfit Gürgün, A.Necmettin Borteçin

16 Ekim 1993 Cumartesi, Saat:15.00

2.

GÜNEŞLEME*

CUMHURİYET GAZETESİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Değerlendiren / B. Sadık Albayrak

23 Ekim 1993 Cumartesi, Saat: 15.00

3.

Saltıkov
BÜYÜKLERE MASALLAR

Yöneten / Cengiz Gündoğdu

Okuyanlar Methap Eliuz, Berrin Taş, Müfit Gürgün, Koray Kılıç, B.Sadık Albayrak

30 Ekim 1993 Cumartesi Saat: 15.00

4.

GÜNEŞLEME
TÜRKİYE 1993

Cengiz Gündoğdu

6 Kasım 1993 Cumartesi Saat: 15.00

(*) Bu bölümde çeşitli konularda değerlendirmeler yapılacaktır.

Yer: İNSANCIL OKUMA TİYATROSU SALONU

Molla Fenari Sokak, Nadir Han No: 40/42 K.5 Cağaloğlu - İSTANBUL Telefon 513 93 99 - 511 79 94

Önyargıların Hortlayan Gücü

Vedat GÜNYOL

Çağımızın en büyük bilginlerinin başında gelen Albert Einstein'ın şu saptaması hop oturttu hop kaldırdı beni. Şöyle diyor büyük bilgin: "Ne hazin bir çağda yaşıyoruz... Bir önyargıyı ortadan kaldırmak, atomu parçalamaktan daha güç."

Nicedir önyargılar üzerinde kafa yoruyor, düşüncelerime bir atılım sözü bulmak istiyordum. 18 Ağustos 1993 tarihli **Cumhuriyet** gazetesinde dost Ekmekçi'nin şu saptaması, aradığım formülü hazırlap koydu önüme. Şöyle diyor o yazıda Ekmekçi: "Gericilerin yapıları, araştırmaya değil, duyduklarına inanıp, bunları da doğru sanarak kaleme sarılmalarıdır."

Evet, gericiler, yani geçmişin hiçbir geçerliliği kalmamış, donmuş inanışlarına mal bulmuş mağribi gibi sarılanlar, ya da saldırtılanlar, ne yazık ki kafalarını işletme olanağından yoksun bırakılmış insanların ızdırları.

Gerici dediğimiz insanların, körpesinden kaşarlanmışlarına kadar hepsi de kafasını işletmeyen, sarıklı sarıksız cahillerin çağ dışı eğitici sözlerinde çarpık dünya görüşü edinen kimselerdir. Çehov'a bakılırsa, "tembel bir kafa için inkar etmek, onaylamaktan kolaydır."

Sözünü ettiğim bu insanlarımız, tümü değilse bile, çoğunluğu tembel kafalı kişilerdir. Kendileri düşünmezler, kendileri adına düşünenler vardır. Bunlar da, çoğu kez, aslında her zaman, gerçekleri saptıran, geçim kaynaklarını geçmiştin hortlanmasında bulan, çıkarıcı, sözde din adamlarıdır.

Bugün, tüm doğu Müslüman ülkeleri korkunç bir gericilik destekleyiciliği içindedirler. Fransız biyoloji profesörü Jean Rostand bu konuda şöyle diyor: "İnançlarınızı paylaşmayanlara saygı göstermek, gencecik bir çocuğun kollarını ayrı ayrı kımıldatması kadar olanaksızdır, çoğu insan için."

Bu ilerci - gerici savaşım, doğu ülkelerini nereye götürür bilinmez. Batı'da nakilcilik bilimcilik savaşımı uyarınca bir çözüme ulaşılmışken, Doğu hala ileri- geri çatışmasında kan dökmekte direniyor.

Doğu'da aklı başında, İnsancıl düşünürler eksik değil bereket, Cemil Meriç'in **Hint Edebiyatı** (Dönem Yayınları, 1964) adlı eserinin 133. sayfasında şu saptama içimize gönenç salıyor.

Rabindranat Tagor, Cemil Meriç'e göre dünyanın en dindar şairi.

Ne var ki, Cemil Meriç'in deyimiyle "Batıl (kör) inançların kökünü kazmak için maddeciliğe el uzatacak kadar anlayışlıdır."

Peki nedir bu anlayışlılık? Yine Cemil Meriç'e kulak verelim: "bir ateizm (tanrıtanımazlık) dalgası Hint için çok hayırlı olurdu, diyor. (yani Tagor diyor). Bu dalga ormana zarar veren çalılar siler süpürür, büyük ağaçlara dokunmaz."

Tagor'un, Hindistan'a böylesi bir kaftan biçmesi için, bağnazlıktan önyargılardan bağırtı yanmış olması gerekir.

Bugün, doğu dünyasında, gençler softalığa itilmektedirler. Belli bir inanışın, hele bu inanış çağ dışı bir inanış-

sa, softaları, ön yargıların durmadan hortlayabilen gücünü kullanıp, özgür düşünceye kilit vurmak amacıyla yetiştiriliyorlar. Troçki: "Bir düşüncenin softası, candarması bir dünya düşünemez" derken, bugünün ve her günün kaba güce başvurup özgür düşüncüyü ortadan kaldırıp, kendi çıkarları doğrultusunda bir rezil dünya kurmayı tasarlayanları insanlık düşmanı ilan ediyordu bence.

Konfüçyüs: "Düşünmeden öğrenmek, boşuna bir çabadır" derken, sanki günümüzün gericilik şampiyonlarını düşünmüş gibidir.

Bugün, din uğruna yapılan propagandalar (ki bunların ardında bu yoldan çıkar sağlayanların rezillikleri yatıyor) cahil insanları etkilemektedir. Ne yapalım, nüfusumuzun yüzde sekseni bu cahil insanlardan oluşmaktadır. Bu da, şeriatçıların ekmeğine yağ sürmektedir.

İnanmak güzel şey. Ama, inanılanın özü, içeriği önemlidir. İkinin yıl öncesinin inanışına saplanıp, o gün bugün, uygarlık ve teknik alanlarda elde edilen kazançları hiçe sayarak yaşamaya gönül bağlamak bir gaflettir, bir cinayettir bence.

Salt gerçek diye bir şey var mı dünyamızda? Dünün gerçeği, bugünün yanılgısı olabilirken, sen kalk ikibin yıl öncesinin yargılarına ölesiye gönül bağla. Olacak şey mi?

Charles Baudouen adlı bir Fransız bilgin: "Mutlak gerçeği erdiğine inanan kimse, hoşgörülü olamaz" derken, Sivas olaylarına ışık tutmuş olmuyor mu?

Yazımı Andre Gide'in şu sözleriyle bitirmek istiyorum. A. Gide şöyle diyor: "Bilimin başlangıcında şüphe vardır. Din ise buna durmadan engel olmaya çalışmaktadır."

ACILI YURDUN GÜNCESİ'NDEN

aklı karalı seçiliyor dağlar
ay yüzlü sarı saçlı bir şafak

salına salına

iniyor dağlardan aşağıya

iniyor dağılıyor sokaklarına şehrin

çaydanlığı sürüyorum ateşe

açıp pencerenin camını bakıyorum dışarı
dışarda çit yok

çit yok kavak dallarında

oysa bu saatte şarkı söylerdi serçeler

bir şey olmalı diyorum kendi kendime

tuhaf bir şey olmalı şehirde ya da bizim sokakta
susması için serçelerin böyle sabah sabah

açıyorum radyoyu... radyoda marşlar çalıyor

tamam diyorum geldiler

bir ananın can çekişen yavrusuna

baktığı gibi bakıyorum kitaplarıma

Alişan ATA

Sivas'ı Gerçekten Yaşadık mı?

Cafer Can AYDIN

Sivas ellerinde saz nasıl çalınır, onu görmeye gitmiş-tik. Pir Sultan'ın yaşadığı topraklarda bir nefes de biz so-luklanalım, o havayı biz de koklayalım diye, bir heyecan-la gittik Sivas'a... Cengiz Gündoğdu "Bayrama gittik, şenliğe gittik, çocuk çocuk" diyor yazısında. Hastanede aynı odayı bir geceliğine paylaştığımız Aydoğan Yavaşlı "İlk göz ağrım Sivas" diyordu. Ozanlar kenti Sivas. İlk kez öğretmenliğe orada başlamış, davet gelince de se-vinçle karşılaşmış... 18 yıl sonra ilk kez görecekmış, heye-canlıymış... Yitirdiği sevgilisine yeniden kavuşacakmış sanki... Almış karısını da yanına, sevincini paylaşacak. Aşağı yukarı gidiş nedenlerimiz aynı; sevinç... Sevinci paylaşacak. Aşağı yukarı gidiş nedenlerimiz aynı; se-vinç... Sevinci paylaşacaktık.

İlk gün, esen olumsuz rüzgarlara karşı işler pek de kötü gitmiyordu. Kitap, tiyatro, slayt gösterileri, semah oyunları, gür sesli Pir Sultan yorumcuları... Her şey iyiy-di... Ta ki, koşullandırılmış yobaz sürüsü iyi, güzel ve ay-dınlık ne varsa onlara saldırana kadar...

Saldırının ana üssü **Merkez Camii**'nden (isimde ya-nılmış olabilirim) kapkara sakalları ve en az onlar kadar siyah vicdanlarıyla bu insanlık ve hayvanlık dışı yaratıklar yürüyüşe geçtiklerinde ben ve karım (Lütfiye Aydın) Cumhuriyet Lokantası'ndan henüz çıkmıştık...

— Vali istifa!

— Sivas Aziz'e mezar olacak,

— Yaşasın şeriat, kahrolsun laiklik.

Böyle bağırıyorlardı. Gırtlakları yırtılıyordu... Alacaka-ranlıktaki ülkemizi aydınlatacak ne varsa, işte onlara sal-dırıyorlardı... Çok da kalabalık sayılmazlardı ama, yok edici bir güç oldukları kesindi... Önümüzden geçip gider-lerken karıma "Bunlar şimdi otele yönelebilirler, biz biraz dolaşalım, ortalık yatışınca döneriz" dedim. Öyle yaptık. Karşı kaldırıma geçip, dikkatleri üzerimize çekmekten sa-kınarak birkaç dükkân dolaştık. Karım, "Sivas işi büyük bir yazma bulabilirsem, masa örtüsü yaparız" diyordu. Bakındık. İsteddiği gibi bir şey bulamadık. Herhalde 15-20 dakika böyle geçti, ana caddeye çıktık yeniden. Güruh uzaklaşmış, valilik önünde slogan atıyordu. Eh, vali buna da göz yumacak değildi ya, dün ne de güzel konuşmuş-tu... Demokrat adama benziyordu. İşte bunlara böyle bir vali ders verebilirdi. Neredeyse toplum polisi gelir, yasa-larda yazılı olduğu gibi önce dağılmalarını ihtar eder, sonra da zor kullanarak bunları dağıttırdı. Köpeksiz köyde sopasız gezmek ha... Görürlerdi günlerini... Böyle düşü-nüyorduk.

Otele döndük. Lobide tanıdık yüzler. Arif Sağ da gel-mişti. Dün sabah yetişemediği konser yerine bugün saat 14.00'te konser verecekti. Kendisinden emindi, kendisin-den ve sesinden...

Saatın 14.00 olmasına daha epey vakit var. Zamanı nasıl geçştireceğiz? Yanıma satranç takımımı almıştım. İyi bir rakip bulursam oynarım diye. Bir gün önce o iyi ra-

kibi bulmak için epey uğraşmıştım. Yazar-çizerler kitap imzalarken ben de medresenin serin bir yerinde satranç oynayabiliyordum. Ama Gündoğdu ve O'nun İnsancıl ekibi dahil yaptığım araştırma sonuçsuz kalmış, bulabildiğim iki rakip ise hemen hiç zorlamamıştı beni. Asım Bezir-ci'nin bir satranç tutkunu olduğunu söylemişti karım, ta-nıştırdı bizi. İlk fırsatta da oynamaya söz kestik. Lobide karşılaşınca "Haydi, vakit varken bir el oynayalım" deyince sevinerek odamıza çıktım ve satranç takımını getirdim. Eş, dost yer açtı, bir sehpayı boşalttı. Beyaz taşları Asım beye verdim. Saygıdan, ilk hamleyi o yapsın diye. Öylece başladık. Ama, yobaz sürüsü daha da kalabalık-laşıp otelin bulunduğu tarafa gelince ve dışardaki kelle avcılarının istekleri yakından işitilmeye başlayınca sanırım Lütfi Kaleli'nin önerisiyle Asım bey izin isteyip kalktı. Saldırıcıyı bildiren bir yazı hazırlayıp, ilgili yerlere fax geçe-ceklerdi. Öylece yarım kaldı oyunumuz. Sonsuza kadar da yarım kalacak, hiç bitmeyecek bir oyun...

Seslerin daha da artması üzerine odalarımıza çıkma-mız istendi. Öyle yaptık. Zerrin Taşpınar, ismini hatırlaya-madığım bir arkadaşı, Lütfiye Aydın ve ben odamızda sohbet başladık. Hatta küçük bir tartışmaydı bu. Soh-betten öte birşeydi. Böylece dışardaki isterik nağraları da duymuyorduk. Tartışma Alevilik ve vicdan özgürlüğü çerçevesinde idi. Ama dışardaki sesler eyleme dönüşüp otelin camları taşlanmaya başlanınca koridorlara çıktık ve böylece kendimizi kırılan cam parçalarından ve taşlar-dan korumaya çalıştık. Koridorlara açılan kapıları da ka-padık ve ölümcül bir bekleme böylece başlamış oldu...

İnsanlar koridorlarda oturmuş, konuşuyorlardı. Konu-lar yalnızca dışardaki saldırıyla ilgili değildi, aşırı korku ve panik yaşayana da rastlamadım. Nesimi Çimen "Biz böyle şöylere 1965'lerden beri alıştık" diyordu, "Ta İşçi Partisi döneminden beri..." Bir arkadaşın miğde ağrısı tutmuştu. Çantamızda "kepekli ekmeğe" vardı, onu getir-dim. Bir parça kopardı, teşekkür ederek. Al, dedim, daha al... "Yok" dedi "Bakarsın burada kalışımız uzun sürer, acıkan arkadaşlar olur, siz de acıkabilirsiniz" dedi. Özve-riliydi. Üstelemedim. Hastaneden çıkıp eve geldiğimizde tanınmaz haldeki çantamızda ekmek kırığına rastlayama-dım, biri gerçekten acıkmış olmalıydı... Hasılı, kimsenin ölümlü bitecek bir sonucu beklemeyi belliydi. Safça, hatta aptalca bir yargıyla "nasılsa dağıtılacaklar" diye bekliyorduk. Hatta öylesine inanıyorduk ki, Arif Sağ lobi-de konserin gecikmesinden yakınıyor, bir an önce olayla-rın yatıştırılması için hattın öbür ucunda bilmediğim bir ki-şiye serzenişte bulunuyordu. Ya da ona yakın bir şeydi, tam hatırlamak zor... Bu safça yargımızı da, Tokat'tan, Kayseri'den yardım geliyormuş şeklinde çıkarılan asılsız söylentiler ve yanımızdaki polis memurunun merkezle yaptığı telsiz görüşmeleri pekiştiriyor, sabrımızı tazeliyor-du. Oysa gerçekte yardıma mardıma gerek yoktu. İtfaiye-den alınacak iki arazöz bu çapulcu alayını dağıtabilirdi.

Kimsenin de burnu kanamazdı. Haydi Refah Partili belediye başkan arazözleri vermeyi reddetti diyelim -ki valinin emrini çiğneyemez- oradaki polis ne güne duruyordu. Ya Jandarma, ya Asker... Onlar henüz kullanılmamıştı ki, takviyeye gerek duyulsun. Bir manga asker ve üç beş polis, hepsi bu... Dur, yapma etme türünden göstermelik birkaç söz ve aradan sıyrılıp camları kıran, lobiye saldıran azgınlar...

Taş yağmurunun seyreltiği ender zaman aralıklarında koridorlara açılan kapıları açıp, birşeyler yakalamağa çalışıyorduk. Bir ara artık herkesçe bilinen belediye başkanının konuşmasına tanık olduk. "Sizlere söz veriyorum", diyordu. "Etkinlikler yasaklanacak, bir daha da yapılmayacak. İşte heykeli de getiriyorum. 12 Eylül sonrasını biliyorsunuz, işlerinizde yargılanan, işkence gören oldu, burada da öyle olabilir, dağılın" filân yollu sözler ediyordu. Sesi sevecendi. Korkusu yapanın yanında kalmacağındandı... Bize aldıracağı yoktu. Ya da biz öyle anlamıştık... Bu arada Kültür Sarayı önündeki ozanlar anıtı yerinden sökülmüş, belediyeye ait bir arabayla meydana getiriliyordu. Bir ara Zerrin Taşpınar "Yahu sokaktan çocuk sesleri geliyor, bu da nesi" diyor... Meğer Kur'an kursu öğrencileri, takviye kuvvet olarak meydana getirilmiş, ola ki katliamdan kurtulanlara karşı kullanılsın diye...

Otel dört kat... Aynı yerde durmuyor insanlar, dolaşıyorlar. Birinci kat merdiven başında hazırlıklar yapılmış, bir masa yıkılarak merdivenin önüne konulmuş. İsmi büyük, barikat... Oysa zavallı bir masa. Gençler uzun ayaklı piring küllüklerin ayaklarını söküp silahlanmışlar. Beklenen şey, içeriye saldırılacak ve göğüs göğüse çarpışılacak... Asıl tehlike bu, yangın belki ikinci üçüncü olasılık... Saldırganlar o kadar kalabalık ki bir yüklenseler parçalanırlar. Ama göğüs göğüse döğüşe ya ratlı değıller ya da plânlarını önceden yapmışlar, niye tatlı canlarını üzsünler... Benzin ve kibrit... işte hepsi bu...

Bir delikanlı oraya sokulanlara "Siz gidin, yukarılara çıkın, biz koruruz sizleri" diyor. Elinde o piring küllük ayağı... Kimbilir kaç kitapta okuduğum direniş sahnelerini hatırlıyorum, gözlerim yaşıyor. Gelip, Lütfiye'ye anlatıyorum, gençleri görmelisin diyorum, nasıl da dirençliler... Seviniyor o da, göneniyor. Gençlerin bir bölümü de 4. katta, daha çoğu kız... En kabadayısı 20 yaşında var yok... Yerlere oturmuşlar, söyleşiyorlar. Saatler uzamış. Dışarıda taş yağmuru var... İçeride umtular tükeniyor. Bir yanık kokusu geliyor, odaların kapılarını aralayıp bakıyoruz, hayır yanar çaput filân atmamışlar. Dışarıda arabalar yakılmış, bu arada Arif Sağ'ınki de... Biri "ağbi" diyor, "sigortası var mıydı arabanın?"... Sonra karşılıklı gülüşüyorlar, sorunun saçmalığını anlayıp... Bir grup saldırgan karışık binaların bacalarına tırmanmış, oralarından kopardığı parçaları fırlatıyor otele, kırık camlardan içeri... İçeride hazırlıklar tamamlanıyor; çöp kovaları boşaltılıp içleri suyla dolduruluyor, yangın söndürme aygıtları bir araya toplanıyor... Bunları kim kullanacak, merak ediyorum... Kimse de denemiyor, nasıl kullanılacağını... Demek ki yangın en uzak olasılık.

Saat 19.30. İkinci katta bir oda -bir kısım insanların B.B.P.'ne geçip canlarını kurtardıkları oda, ya da bir üstündeki olabilir burası- Zerrin Hanım ve Lütfiye 19.30 haber bülteninin sonunu yakalıyorlar İnter Star'da... İki üç sözcükle Sivas'ta bir otelin taşlandığı geçiştiriliyor. Öfke

VARMİŞ

Yüreğın taşları sökülük
bir mezara dönmüş.
Yaşamın kısa özeti
İki sözcük altındaki
İki tarihte kaybolmuş.
Dipsiz bir karanlık
Sevdanı çarmıha germiş.
Tenine gömülen
Adresi tanıdık çiviler
Umutunu kanatmış.
Isırgan tarlalarında
Çıplak gövden dağılanmış,
Alev alev kavrulurken
Başının üzerinde
Ardıç kuşları şakırmış.
Kanatlarından dökülen
SAM amca'nın tüyleri
İçindeki pınarın suyunu bulandırmış.
Kulağında yankılanan sesi
Yeni düzen bezirganlarının
Satılık kavgalar varmış
Omuz omuza yükseltilen
Satılık karanfiller
Namluda filizlenen
Satılık yarınlarmış
Kan bedeli gidilen
Satılık sıcak düşler
Uğruna dövüşülen
Varmış, varmış, varmış...

Koray KILIÇ

duyuyor izleyenler. Belli ki herkesin kulakları tıkalı. TV. için haber değeri bile taşımıyoruz.

Bir zaman sonra elektrikler kesiliyor. Zaten loş olan koridorlar kararıyor. Dışarıdan karanlığı yaran alkış ve ısıklık sesleri geliyor... Otel ateşe verilmiş... YANGIN... Kesif bir duman sarıyor ortalığı ve alev... Koşuşturmalar, telâşlı hareketler... İkinci katta arka odalardan birinin önündeyiz. Bir çıkış yolu var gibi... Kadınlar önden, diyor birileri... Kadınlar geçiyor... Ama sıra gelebilir mi geridekiler... Sıra gelene kadar ateş arkadan yakalayacak ya da duman boğacak... BİRİNCİ KATA! diye bir ses geliyor aşağılardan... Mantıklı geliyor bana. Öyle ya duman yukarı yükselir, alev de öyle... Belki orada bir delik bulabiliriz. Koşuyoruz... Birinci kat biz gelene kadar ateşe kesmiş, merdivenlerden inmek olanaksız... Merdivenin hemen bitiminde cam bölmeli bir yer var, yukarıdan ışık sızıyor... Bir odacık. Daha önce görmüştüm., hiçbir işe yaramazdı. Ama geri dönüş yok, Lütfiye, ben, Aydoğan ve karısı oraya doluyoruz. Başkaları var mıydı şimdi anımsayamıyorum. Tam bir kapan burası, hiçbir hava deliğı yok. Tam tepede camlar var. Işık oradan sızıyor. Duman yoğun... Bağırıyor bizimkiler. "İmdat, kurtarın bi-

zi" diyorlar. Kesin, diyorum, sizi yakanlar sizi kurtarır mı? Kimden yardım istiyorsunuz?... Lütfiye, "hakını helâl et", diyor, saçını okşuyorum ovalar gibi. Camlar patlıyor sıcaktan, TV. alıcıları patlıyor. Silâh sesleri de karışıyor arada... Bilincim ayakta... "Başını koru" diyorum Lütfiye'ye; "camlardan başını koru" Ölüme ramak kalmış... 48 yaşındayım... Çok değil diyorum kendi kendime... Çok değil... Ne bir pişmanlık ne bir korku... Yalnızca 48 ve oldukça az. Son düşündüğüm bu sanıyorum. Sonrası... Sonrası bir düş. Sivas öncesi gördüğüm uzun düşler vardı. Hiçbir romanda rastlamadığım, hiçbir filmde izlediğim mekânlarda geçen düşler... Uzun mu uzun... Uyandığımda unutmamam tamamını, yazabilsem, yakalayabilsem her anını, güzel bir öykü çıkacak... Ya da radyoda yayınlanacak bir arkası yarın... Lâtif, diyordum karıma, şunları bir yazsam var ya, seni sollayabilirim... Yine öyle bir rüyaya benziyor yaşadıklarım... Bir uyuşukluk kaplamış her yanı... Sarhoş gibiyim. O tatlı rehabet içinde, işte diyorum, uyanacak ve bunların da bir düş olduğunu göreceksin. Haydi Ankara'dan Sivas'a geldik, şunca olayı da yaşadık hadi bunlar gerçek diyelim, ya insanın insanı yakmasına ne diyelim?... Oğlum Caf, hepsine inanılır, ama şu yakma olayı saçma... Burada zirvalıyorsun... İnsan insanı yakmaz, uyan da bak; gözlerini Ankara'da açacak ve balkonda bir sabah kahvesi içeceksin... Bu bir kâbus, artık uyanmalısın... İstersen uyanabilirsin... Hadi, uyan!... Uyanıyorum, göz gözü görmüyor. Ayaklarım dolaşarak, sendeleyerek, belki de yerdeki vücutlara basarak kalkıyorum. Alev var mı yok mu, bilmiyorum... İstedğim bir şey var. Temiz havaya çıkmak... Bölmeden çıkıyorum. Gücümün bitiş noktasındayım... İşte merdivenler, doğru bizi yakanların içine... Ama ne olursa olsun, bir kez bile solusam o oksijeni bana yetecek gibi... Ama dur, kalışlık bu... Karın ve arkadaşların buradayken çıkıyorsun ha? Tüh, yazık sana... Kalışlık bu, kalışlık... Hatırlasana filimleri... Nasıl vurur sevdiğini sırtına adam, nasıl çıkarlar birlikte kol kola, sallanarak... Bu duruma rağmen kim yapabilir bunu kim... O filmler yalan... yalan... Sen kimseye sırtını dönmedin, yolda bırakmadın. Şimdi tek yapacağın dışarı çıkmak...

İşte dışarıdayım. Bakıyorum. Siyaha kesmişim. Acıyan yerim pek yok gibi. Gömleğimin cebinde kimliğim duruyor, tükenmez kalemim de orada takılı... Anahtarlarım arka cebimde... Hiçbir bok yok sende... Yuh olsun!...

Polislerin dışında kimse kalmamış dışarıda. Üç-dört polis iri iri açılmış gözleriyle bu cehennemden kaçan adama bakıyorlar. Şaşkınlar... "İçeride kimse var mı?" diyor birisi... "var" diyorum "karım ve birkaç kişi daha", "Polis de var mı?" diyorlar, "Polis de var mı?" "var" diyorum "var, polis de... İçeride..." Kararsızlar, girmeye cesaretleri yok... Durun size yol göstereyim, diyorum. Öne doğru bir hareket yapıyorum. Dur, diyorlar, sen dur... Biri çekip karşı kaldırıma götürüyor, oraya çöküyorum... Gözlerim otelin kapısında... Önüme kocaman şöyle iki kiloluk bir plastik kabin içinde yoğurt getiriyorlar... Bir ağır alıyorum. Simsiyah kesiliyor yoğurt, devam etmiyorum... Zaten karbonmonoksit zehirlenmelerine bir yararı olmaz...

İşte birisini getiriyorlar, bu bir erkek... Biri daha ve belki de üçüncüsü Lütfiye... Polislin kucağında, hayat izi yok gibi... "Bu ölmüş" diyor taşıyan adam, "bu ölmüş" "Hayır", diyorum, "ölmez o" Ölmeyecek... ve bağıriyorum "Lâtif ÖLME, diren, ben yanıdayım", Lâtif, DİREN...

YENİ DÜŞÜNCELER

35. sayımızda yayımlanan aşağıdaki yazı, düzelti hataları nedeniyle anlam kaybına uğramıştır. Yazıyı, yeniden yayımlıyor, hem okurlarımızdan, hem yazardan özür diliyoruz.

Bugün evrene baktığımda, yükselti ve çökelti, derinlik ve yükseklik, iniş ve çıkışlardan oluşan bir yasanın hakim olduğunu görüyorum. Doğaya bakınız: En derin denizler, en yüksek zirvelerle bir dengelenme içinde.. Kızgın bir günün ardından, yağmur, sel geliyor. Toplumlara bakınız: Bazılarının zenginleşmesi, diğer bazılarının yoksullaşmasıyla doğru orantılı olarak görünüyor. Dostluklar ve düşmanlıklar, aşklar ve nefretler yanyana, içiçe..

Düzenli ve istikrarlı olan tek şey, dünyanın şaşmayan düzeni.. Geceyi gündüz, baharı yaz, yazı güz ve kış izliyor. Evrende dairesel bir dönüş hareketi var ki, belki de pek çok sırrın anahtarı orada.. Güneş, dünya, ay ve gezegenler arasında, kasırgaların oluşumunda, salıngozların kabuklarında bu yasanın izleri var.

Evet, eşitlik, özgürlük, huzur mükemmel bir özlemdir ama, yaşanan gerçek, yalnızca bu ve buna benzer şeyler.. İnsanların ve toplumların esin, zekâ ve deneyimlerinden oluşan sanat, bilim, felsefe de tüm bu gerçeklerin peşinde ama, çözülemeyen daha çok şey var: Açıklanamayanları açıklamak, düzeltilemeyenleri düzeltmek, ilkel olanları yetkinleştirmek, özlemleri gerçekleştirmek gibi.. Değişen ve gelişen hayata karşı çıkanlara karşı çıkmak, lâik ve özgür düşünceye, yaşama hakkına sahip çıkmak gibi.. Hızla yok edilen çevreye ve insanlığa, onura, sevgiye, saygıya sahip çıkmak gibi.. Bilime, aklı, demokrasiye ve hoşgörüyü yaşam hakkı tanımak gibi..

Donmuş gerçekler, alışılmış çözümler yok belki, fakat halihazırda oluşmakta olan gerçekler, verilmekte olan mücadeleler var.

Çalışmak, çok ve bilinçli çalışmak, duyarlı olmak, güçlerimizi, birikimlerimizi birleştirmek zorundayız.. Dünyamızın ve ülkemizin geleceği için.. sağlıklı bir dünya, gelişmiş bir yurt için.. Haksızlıklara karşı mücadele, yanlışlara karşı savaşım, tuzaklara karşı tedbirlilik için.. Bölünmez bütünlük, çağdaşlık, iyilik doğruluk ve kardeşlik, barış ve mutluluk için, yükselmek ve ilerlemek için... Daha yapılacak çok şey var..

Zeki Yusuf BORAZAN

Uygulamalar-Uyumsuzluklar

İsmet Kemal KARADAYI

Yineleyelim: Hukuk Devleti demek, dünya ve ülke içindeki insan ve yurttaş haklarını herkes için tam, eşit tanıyan, getiren, uygulayan devlet demektir. Devlet kavramı soyut; devlet adına, herkes adına görev sorumluluğunu üstlenmiş politik, bürokratik uygulayıcıların, yöneticilerin varlığı somuttur.

İnsanlık ve yurttaşlık haklarının tümü hukuk'u; yaptırım kuralları topluluğunu taşıyan kuruluşlar da bir yandan düzeni, öte yandan tüze'yi (adalet'i) oluşturur, kurar. Hiçbir düzen, hiçbir hukuk, hiçbir tüze, doğa-insan-toplum yapıları gereği, genel değişimin o değişmez yasasının dışında değildir, öyle tutulamaz.

Akıl, mantık, düşünce bağlantıları ile insan sevgisi, insana saygı duyarlılıklarıdır ki, hukukun tüzenin, düzenin gereklerini ve gerçeklerini havada bırakmaz, onları insan yaşamlarının içine, yeryüzüne indirir. Zamanında, yeterince, yeteneğince dağıtımlara ulaşmanın sağlıklı yolu, yoksa nasıl bulunacaktır?

İşte bu yolda "uygulama görevi"ni alanlar, yalnız, diyalim haklı olarak elde ettiği "diploma"larına ya da sık sık başlarının üzerinde sallanan "demokles'in kılıcı"na değil, daha çok çevrelerine, içeriklere, aynada kendilerine bakmalıdırlar. Bilgi ile, uzmanlıkla, araştırma ve uygulayabilme gücüyle; ve kuşkusuz ki sevgiyle, saygıyla, vicdanlılıkla, yüreklilikle donanmalıdırlar. Onları hiçbir yerel, genel, siyasal, parasal, dinsel baskı yıldırnamalı; herhangi bir çıkar, zaaf, tamah, kayırma, tutku, duygusallık, yanıltmamalıdır.

Zaman zaman hukuk'un "guguk" edildiği yerler oluyor, biliyoruz. "Hukuk nosyonu"nu bozuk losyonlara dönüştürmüş kimi sözüm ona "hukukçu"lar var, onları da görüyoruz. Oralarda, onlarla "haklar" nasıl alınabilir, nasıl dağıtılabılır ki? Oralarda, onlarla ne öğrenilir, neye inanılabilir ki? İşin kötüsü, "makam"larını sağlama almışların katında, bu örnekler şaşırtıcı bile değil artık, üste de ödüllendirilebilmektedir.

Asıl değinmek istediğim birkaç "hayati" konu var, ona geçmek istiyorum. Örneğin:

Laiklik:

Türkiye'nin kuruluşunun, Cumhuriyet ilkelerinin birinci ve en önemli maddesi, bir değil, bin kez gördük ve anladık ki "laiklik"tir. Laik düşünce, laik eylem olmazsa, ne ulusalcılık (milliyetçilik), ne de halkçılık, devletçilik, hatta özalcılık, hiçbirisi kalmaz; "birlik beraberlik ruhu" dedikleri

bütünleyici toplum mutluluğu sağlanamaz. Kalmayınca, sağlanamayınca da, şu atlarını katlarını yatlarını türlü arsalar parsalar ve borsalarla yarıştıran, mangalda kül, kimsede hal ve para bırakmayan bir avuç "kan emici"ye değil, siz gerçekten yurdunu ve insanını sevenlere sesleniyorum, türü bol her "vurgun" liberalleşir, tezi belli "şer'i at" durmadan celallenir, "celali"leşir. "Kul" cehennemi başlar, "çul" cenneti ağlar o zaman. Yalan mı; olmuyor mu, olmayacak mı bunlar? Onlar, "mal da yalan mülk de yalan"ı anlamaz; "bu dünya sana bana kalmaz"ı düşünmezler. Varsa yoksa, ben, mal ve sömürü! Sonra gel git, sonra parçalanma! "Yerli"ye düşman "yabancı"nın istediği de bu değil mi zaten?...

Örgütleşme:

"Görünen köy" görünmez olmuş, "kılavuz"u bile yok. (Şimdi kılavuzlar acaba ne kargası?...) ve ne ayıp! Gerktiğinde canını veren "sol", ya "orta"da, ya da ortalıkta dolaşıyor. Küşüyor, geziniyor, ters bakıyor, "yol ayrımı"na geldiğini sanıyor. Çağını (onlar hendek bile atlayamaz) atlayamadığı için "ikinci cumhuriyet" kervanının hem de en önüne katılan orada kalsın, hani bitmesi beklenen "çocukluk"? Niçin hep, "ben sen o, biz siz onlar"? İki kez ikinin beş ettiğini gerektiğinde bilmek ve söyleyebilmektir kişilik, bilinç, değişiklik... Sonra da başbaşalık, kolkolalık ve uygun adım; ayaklarda, tabanda... "Sağ", çok ders aldı "sol"dan. Ne ki sol, dersini biliyor da, "birlik"de tam öğretemiyor, "beraberlik" notuna indiremiyor... Hani, nereden "sol"un tahrân'ları, kuveyt'leri, katar'ları, medine'leri? Hani "karınca dua"sız, "ihlah"arz, "masal"sız, "nur"suz, "yemin"siz, "ilahi"siz, adım başı "taala"sız milyonlarca kitap, broşür, kaset, bildiri? Hani, karacahil kadınlardan da beklenen "vaaz"lara, "vaaz"lara avaz avaz karşılık? Hani, açık gizli "öbür dünya" toplantılar, kamplar, kurslar, dış yardımlar ve devlet desteklerinin karşısına çıkıp çıkıp direnmeler? Hani, "bey paşa ağa", "kıyafet", "öğretim birliği", "fuhuş", "kumar" vb. yasalarının savunucusu Cumhuriyet savcılarına "görev" uyarıları? Hani, gravatlılara gravatsızlara başı açıklara kapalılara; özelde geneli, genelde özeli tutanlara; "cihad"ı cahit'le, "rol"ü petrolle, mafyayı "af, ya" ile karıştıranlara; aş"ı "maaş"da, aracılığı "kaçakçılık"da yok edenlere tam yanıt, tam yürüyüş, tam yumruk?... Sağ, bilirsiniz, "ekonomi"de ve "yobaz"lıkta iyiden iyiye güçlenmiştir, hemen hemen ulusun kılcal damarlarına dek uzamıştır. Bunu herkesten önce, devlet

KORKUYORUM

Kim aşacak bu engelleri
Ölü doğan bebe yılana atılır mı
Korkuyorum anneciğim
Somali geceleri açlık kokuyor

Sözüm yok anneciğim
Kan bizim soyumuzdan
Yakama iliştiirdiğin zeytin çiçeği
Tozlu yollarında düştü Somali'nin
Ak kanım çeşmelerimi özledim
Kazların akşam sefaletini
Utanç duvarları bitmeyecek
Bosna'dan, Mozambik'e
Çok bunaldım, ateş hattındayım
Ellerini özledim.

Ali Ersin GÜNÇE

yöneticileri anlamıyor, anlamak istemiyor. Onlar "oy" kay-gusunda. Bizler ise onların da "bir gecede" yok edilebilecekleri endişesindeyiz... Öyle ise gelin birleşelim, örgüt-lenelim. Sosyalist, sosyal demokrat, çağdaş ne varsa; şimdiki hangi dernek, sendika, vakıf, parti oluyorsa...

"Suçlu" mu, "Sanık" mı?:

"Hükümlü"lüğü Yargı Erki uygulamasıyla kesinleşme-den, hiçbir kimseye "suçlu" yaftası yapıştırılmaz. Önyar-gı ve tezcanlı kuşku, sonradan giderilmesi güç sakıncalar yaratır. Sürekli "belki"lere yer verdiğinde "yetkili ağızlar", orada ya kararlı bir acımasızlık, ya da savsama haksızlığı solunuyor demektir... Ya resmi burjuva sözcü-sü "medya"? Örneğin, "suçlular yakalandı... örgüt suçu işleyen on dört kişi yakalandı... poliste suçunu itiraf etti... suçlunun intihar ettiği anlaşıldı... rüşvet suçlusu hakkında soruşturma açıldı... koca dayacağına dayanamayan suçlu kadın, sonunda onu yaraladı... ırz düşmanı suçlu, halk tarafından linç edilmek istendi... vb." Gazete, dergi, rad-yo, televizyonun bu, kişiyi önceden "suçlu" kılan başlıklarına, aslında, "suçlu kim", "suçlu hepimiz" duyuru ve algı-larını eklemeliyiz. Belki o zaman "yargılayıcı"lar koşullandırılmaz, kolay etkilenmezler. Belki o zaman, nice kımıl gibi, kırmızı karıncalar gibi davranmalar da, o çok yüz bulmuş "şer" örgütleri ve adamları birilerini kolay kıskırtamaz, meydanı boş bulmazlar...

Karışık Baskı Öğeleri:

Bir kargaşa, bir kaos! Nereye gidiyoruz, baylar, ba-yanlar? Bu soru yıllardır soruluyor. Devrim gitmiş, yeri-ne, herşeyi bir yumrukta devireceğine inancı ve güveni çoğalmış olan kapkara akımlar, lekeler gelmiş. Aziz Ne-sin açıkladı Aydınlık'da "Kuran kursu ve şeriat yemini"ni. Korkunç! Cumhuriyet adına yüz kızartıcı, göz yumanlar için "vatan hainliği"ni anımsatan açık belge!... Peki, nere-de iyiniyetli devlet yöneticilerimiz? Ne oldu, şu yeri göğü

inleten "sosyal demokrat"lar ya da "demokratik sol" yanlı-ları? Neden gecikir sevgili Baro'larımız; nice dir değerli kültür sanat edebiyat derneklerimiz, sendikalarımız, va-kıflarımız?... Güçsüzlüğünü, kuru masalara yumruk ata-rak kanıtlayanlar her yerde görünüyor da, karanlıkları uçuşumlarla birleştirenlerin üzerlerine az sıkılmış yumruk-larla neden yürünmüyor? Niçin benzer gözler, birbirine benzemeyen gözlük camlarıyla bir de, oyulmak isteni-yor?... Bildiğim birşey var, yıllar önce de belirtmeye çalış-mıştım: "Kurtarıcı tek"ler öyle ha deyince çıkmazlar, çık-maları de beklenmemelidir. Salt kahramanlığa gelince o, günümüzde hem geçersiz, hem de gereksizdir.

Yaşatıcı toplumsal mutluluklara mı varmak istiyoruz? İşte burada biz toplumcular (sosyalistler), insana toplu-ma emeğe yeri ve saygısı olanlar diyor, uyarıyoruz ki, bundan böyle, herkes, karşı baskı öğeleri olmalı; bu açı-dan örgütlenmeli, ya da şimdiki belli örgütlere girmeli, bir olmalıdır...

Yargılar, İnfazlar, Kolluk'lar:

Yıllar var: Biz "adli kolluk" diyoruz; onlar, bu ne bol-luk, "huzur hakkı, yolluk"!? Biz "tarafsız yargı" diyoruz; onlar, "yargısız infaz"!? Biz, "namussuzu yakalayın" di-yoruz, onlar, "bunu yakaladım, o suçsuz"!? Biz, "hak var, demokarsi var, işçi yürüsün" diyoruz; onlar "görür-sün"!? Biz, "yahu hangi hukuk, hangi adalet, hangi in-saf; uyuşturucuları, intihar girişimcilerini, uçak kaçırıcıları bakın ne güzel kısıpırak yakalıyorsunuz da nedir bu açık yargısız infazlar; "yalan söylüyor, utanmıyorsunuz" diyo-ruz; onlar, "sıra şimdi sizde, siz kim oluyorsunuz"!? Bir de, "gelmeseydi, yazmasaydı, buluşmasaydı, konuşma-saydı vb..." bahanelerini, kendilerinin de çıktığı güzelim Anadolu'nun "saf" çocuklarına yutturmaya çalışanlar!... Bunun için diyoruz ki, "Adli kolluk"lar, "infaz mahkemele-ri" kurulsun, "yüksek hakimler ve savcılar kurulu" yeni-den düzenlensin; Anayasa ile birlikte iş, sendika, avukat-lık, Türk ceza yasaları değiştirilsin; kısa adlarıyla DGM, Olağanüstü Hal, Terör, Pişmanlık vb. yasaları kaldırıl-sın; İmam Hatip Liseleri dondurulsun, Diyanet İşlerine ve ku-ran kurslarına son verilsin...

Uzmanlıklar, Adli Tatil'ler:

Asıl "birlikçi"nin Yargıç olduğunu, öyle olması gerekti-ğini hep söylemişizdir. Doğaldır, çok teknik olaylar ve bil-giler dışında, nice C. Savcısı, nice yargıç görmüştür ki birçok "birlikçi", yemin edip de öyle pek bilmediği husus-larda "Mahkeme"leri yönlendirmişlerdir. Çare ne? Uğra-şısı gereği, yargılayanın (Savcı, Yargıç) uzmanlaşması! Uzmanlaşırken de bilimi, kendinden öncekileri, yeteneği ve yetiştirilme dışlamaması! Sürekli olarak "başka" şeyle-ri araması, "kendini" yenilemesi!... İstemedikçe, hiçbir C. Savcısı ve Yargıç'ın bulunduğu yer ve görevinin değiştiril-memesi!... Kişi önemli olunca, kuşkusuz "birlikçi"ler de... Yarım yüzyıl öncenin "köylü gereksinmesi", "iletişim güç-lüğü" mü kaldı? Nedir o, birbuçuk ayı içeren" adli tatil'ler? Nedir o, "yılbaşı" aravermeleri? Bir de "geciken adalet"in "adaletsiz"liğinden söz ediyoruz "benim devam şunca yıl-dır bitmedi" diyoruz... Yenileyin, kaldırın, düzeltin bunları. "Adam gibi adam" olun, insan'a saygı duyun lütfen... "Adalet diye diye" boşuna mı soluk tüketiyoruz?... Tüke-tin! O sizin olsun...

YOLARKADAŞLIĞINA ÇAĞRI

Hangi alana bakarsak bakalım... hangi veriden yola çıkarsak çıkalım şu görülüyor. Türkiye'de insani bilinç sıfırın altında donduruldu. Aydın denilen insanların oluşturduğu bir ortamda bile, biz **İnsancıl Emekçileri**, herhangi bir sorunu tartışamadık. Tezlerimiz kahredici bir sövgüyle susturulmak istendi hep.

İnsani her etkinliğin hemen... hızla metalaştırıldığı... insanın milyonlarca yılda oluşturduğu, insani becerinin... insani kültürün alışverişiyle insanın çürüntüye götürülmek istendiği bir süreçteyiz.

Şu bilinmeli. İnsani bilincin sıfırın altında dondurulduğu... milyonlarca yılda oluşan kültürün metalaştırıldığı bir toplum, aydınlık günlere.. güzel günlere gidemez.

Bu ortamda dört yıldır dişe diş bir mücadeleye girişen **İnsancıl Emekçileri**, şimdi **Özgür Üniversite İstanbul İnsan Bilimleri Fakültesi**'nin kuruculuğunu üstlendi.

Güzel... insani bir dünya düşünüyü ayakta tutan... direngen... umutlu insanları yolarkadaşlığına çağırıyoruz.

ÖZGÜR ÜNİVERSİTE

İSTANBUL İNSAN BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

- KASIM AYINDA AÇILIYOR
- ÖĞRENCİ KAYDINA BAŞLADI

Düşünmek...tartışmak...eleştirmek...

olguların arkasındaki hakikati görebilmek için...

ÖZGÜR ÜNİVERSİTE

İSTANBUL İNSAN BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

Başvuruların aşağıdaki adrese yapılması rica olunur.

Mollafenari Sokak, Nadir Han. 40-42. Kat:5 Çağaloğlu-İstanbul. Tel.:513 93 99 - 511 79 94

Herkes edepsizliğe hak veriyor; bana diyorlar ki: Zaman haklıdır, akıllıdır; sen budalasın! Allah aşkına siz öyle yapmayın, siz bari deyiniz ki: Sen budalasın; fakat zaman haklı, akıllı değildir! Ye'simin derecesini düşünemezsin kardeşim; kendimi taşlara çarpacağım geliyor. Fakat hani benim hun-i hamiyetimle (yurtsever kanımla) kirlenecek bir temiz taş!

Tevfik Fikret

En güzel şiirlerinden birini Tevfik Fikret'in yazdığı kente giden tirendeyiz. Necmettin arkadaşımın ortak bir düşün kuruyoruz. Gülümser bir görevli, "Merhaba yolarkadaşlar." diyor. Bir kart uzatıyor. "Tirenimizin kitaplığından yol boyu okumak istediğiniz kitabı seçebilirsiniz. Kartı doldurun lütfen." Karta, Haluk'un Defteri/Tevfik Fikret, yazıyorum. Bir yandan da gözücüyle Necmettin'in hangi kitabı yazdığını okumaya çalışıyorum. Brecht'in Epik Tiyatro'sunu istiyor Necmettin. Görevli kartları alıyor, ön koltuktakilere geçiyor. Önceki yolculuklarımızı anımsayarak geçtiğimiz ovayı seyrediyoruz. Bu kadar kısa sürede nasıl değişti her şey. Sınırsız bir yeşillik, bereket fişkiriyor toprak... İnsanın ortaklaşa etkinliğiyle yeniden yaratılan doğanın sevincine kapılmış gidiyoruz. Birazdan insan boyu kitap yüklü bir arabayla geliyor kitaplarımız. Kitaplarımızı açmadan, önümüzdekilere kitaplarını dağıtan görevliyi izliyoruz bir süre. Değiştirilen sadece doğa değil, insanımız da ne kadar değişti. Bir düşün içinde akıyor tiren.

Yan koltukta oturan balrengi gözlü kız elindeki kitabı kapatarak, kitaptaki körü düşünüyor. Diderot'nun incelediği körün, toplumsal hiyerarşiyi algılayamadığı için korkusuz davranmasının anlamını çözmeye çalışıyor. Kara kaşları çatılıyor. Yeniden okuyor o bölümü. "Nüfuzlu kişilerin bizi etkileyen dış görünüşleri körleri hiç etkilemez. Bu yüzden, körümüz, karşısındaki kendisinden farksız biri imiş gibi çıktı zaptiye amirinin karşısına. Yapılan tehditler onu zerrece yıldırmadı."(1) Nüfuzlu kişilerle dolu bir geçmiş düşünüyor genç kız. Şimdi kör olmayanların da, dış görünüşlerinden, giyimlerinden korkuya kapılacakları nüfuzlu kimseler yok artık. Nüfuzlu sınıflar kaldırıldı. Genç kız insanın acılı ortak tarihini düşünüyor. Dünyanın elkoyucu sınıfların yönetiminde insana dar edildiği tarihi. İnsanın özgürlükler dünyasına geçmeden önceki ezici yolu. Peki ama bu kadar kolay mı oldu, toplumsal gerçeklik değiştirilince, insanın algılaması, iç dünyası, yanlış bilinç durumları kendiliğinden, otomatik olarak ortadan kalktı mı? Nasıl oldu da körün bilgisiz cesaretinden, bilinçli cesarete, güvenli ve eşit bir dünyanın korkusuzluğuna geçildi? Bir düşün içinde yanıtlanması güç sorular soruyor balrengi gözlü kız. Onun önünde oturanlardan biri dışarıyı seyrediyor. Yanındaki kıvrık saçlı delikanlı okuduğu kitaba gülüyor. Zorlu bir mücadelenin içinden çıkmış, bir zamanların sahte özgürlükçüsüne gülüyor. Saltıkov Şchedrin'in kitabında bir sahtekar, liberal, yerlerde sürünüyor.

Bizim önümüzde genç sevgililer ortak bir kitaba dalmışlar. Kitabın adını okuyunca şaşırıyorum. Necmettin

şaka yapıyor, "Hasımlarımızı sınırlendirecek bir kitabı neden sokuşturuyorsun düşe." Genç çift **İnsancıl Edebiyatı Tarihi** kitabında **Yıldız Güncesi**'nden bir bölüm okuyor. Cengiz Gündoğdu, soruyor, "Siz hiç bir yıldız gittiniz mi..." Birazdan tarihin şiir bölümüne geçecekler ve orada Müfit Gürgün'ün şiirini okuyacaklar. **Kara Gözlü Oğlana Sulkast**. Hemen arkasından Koray Kılıç'ın **Köprüaltında Batanlar** şiiri geliyor.

Kitabıma dönüyorum. Yirminci yüzyıl İstanbul'unun şiirini bir kere daha okuyorum. **Sis**. İnsanı "zulmet-i beyza", beyaz karanlığa gömenlerden kurtuluşumuzun tarihini düşünüyor. Gerçekçi şiir hiç eskimiyor. Dilini sözlükle çösem de, bir "sahn-i mezalim"e çevrilen İstanbul'un o dönemini, yirminci yüzyılını ne kadar iyi anlatıyor. Bir zamanlar insan için bir zulümler meydanına çevrilmiş bir kente, güzel toprakların içinden geçerek bir düşte, bir tirenle, uçarcasına gidiyoruz. Güzel insanlarla dolu bir tirenle... Birden, elinde kablolarla yanibaşımızda bitiyor tirenin bayan görevlisi. "Buyrun." diyor. Ne bu? Televizyonu seyredirken kulağa takılacak şeymiş. Görevli düşümüzü parçalayan işini yapıyor, kulaklıkları elimize tutuşturuyor ve öne geçiyor. Sıra öndekilerin düşlerinde...

Bir Ağustos sabahında, en güzel romanlarından birini Mithat Cemal Kuntay'ın yazdığı kente giden tirenin içinde, unufak edilen ortak düşümüzle kalakalıyoruz. Kitaplar yerlere atılıyor. Tirenin içinden aktığı bereketli ovanın yeşili buharlaşıyor. Toprak, sınırlardan geçilmez oluyor. Tiren, Fikret'in kendisini çarpacağı bir temiz taş bile bulamadığı kente gidiyor. Düşkıranların aleti çalışmaya başladı. Vagonun tavanından üç televizyon sarkıyor, televizyonda adı bile düşkırıncı bir film başlıyor. Bir kekemeye güldüren, yanlış gülmeceyle insanı aşağılayan filmi, ne yazık, daha önce de izlemiştim, gözlerimi kapıyorum.

Gözlerimi açıyorum. Çantamdan bir kitap çıkartıyorum. **Emperyalist Türkiye**. Necmettin arkadaşımın bu kitabın yazarıyla, Sevgideğer Yalçın Küçük'le bir söyleşiden geliyoruz. Ankara'dan. Yalçın Hoca'nın Karakusunlar köyündeki evinde yaptığımız güzel görüşmeyi düşünüyorum. Yalçın Küçük, büyük bir heyecanla **Osmanlı Üzerine Tezler**'i yazıyor. Bize, vebanın ortaçağdan çıkıştaki etkisi üzerine yeni bulgularını anlatıyor. Sistemin kültürünü, sanatını, insanını sorgulayan, geleceğin insanını, yeni insanı arayan yararlı bir söyleşi oldu. Yalçın Küçük, uzağı yakın eden, yakını uzak eden düşler içinde koştururcasına çalışıyor. Tarihi bugüne bağlayan, güzel geleceği yakınlaştıran kitaplar yazıyor. Uzaklaştırılması gereken yakın ise, tabii, bugündür. Düşkıranların insanı her

alandaki kuşattığı bugün ve bugünün eşitsizlikçi sistemi.

Sınırları insanın içine taşıyan sistemin düşürücü filmi sürüyor. Televizyon, bu kültürün kilit aracı, söyleşimizde de konuşuldu, Yalçın Hoca, sistemin en asalak işiyle, reklamla ayakta durmasının belirleyici olduğunu vurguluyor. Tiren tatsız bir kente doğru hızla yolılırken biz uzağı yakın eden kitaplara dalıyoruz.

Düş Kıran Afış

İnsancıl Okuma Tiyatrosu'nun üçüncü yılını başlatan etkinliğimiz, **Genç Ekin** Derneği'ndeydi. 4 Eylül Cumartesi saat 16.00'da. Şçedrinin **Büyüklerle Masalları**'nı okuduk Saltıkov masallarında, aristokratik sistemi kıyasıya eleştiriyor. Geçmiş, bugünü ve ne yazık ki, geleceği de kucaklıyor eserinde Şçedrin. Liberali, bugünün liberalinin daha iyi anlaşılmasını sağlıyor. **Yalancı Gazeteciyle Kolay İnanır Okuyucu** masalı ise, belki bugünün tekelleri basınının bayağılaşmasının çok uzağında ama metalaştırılan haber ve bilginin insanı yanıltmadaki işlevini çok güzel anlatıyor. **Taptukoğlu** ise despotik sistemlerin baskı mekanizmalarını eleştiriyor. Saltıkov'un eseri, gerçekçi edebiyatın bazı özelliklerinin iyi kavranması için de ipuçları içeriyor. Sözelimi, gerçekçiliği, gerçekliğe benzeyen olgulardan edebi eser oluşturmak olarak anlayanların yanlışını göstermek için Saltıkov'a başvurulabilir. Saltıkov kurduğu gerçekdışı imajlarla, gerçekliğin temel hakikatlerini gösteriyor. Olgu düzeyinde gerçekçi değil, olguların ötesine geçebildiği için gerçekçi öyküler yazıyor. Sözelimi **Vicdan** öyküsünde, vicdanı insanların ceplerinde dolaştırıyor. Bununla baştan aşağı çürümüş bir sistemin ahlaki değerlerini gösteriyor.

Genç Ekin Derneği, insanı edilginleştiren, yaşlılığın fizyolojik özelliklerini her yaştan insana, her yaştan insanın kafalarına yerleştirmek isteyen burjuva kültürene karşı güzel çağrışımlar yapıyor. Her alanda geniş olanaklarla örgütlü kapitalist sanatın insanı edilginleştiren etkinliğini kırmak için bu türden örgütlenmelerin geliştirilmesi son derece önemli.

Saltıkov'un eserinin geleceği de içermesine yazıklanmamın nedeni şu. Bu eserde dile getirilen sorunların hâlâ aşılamamış oluşu. Sözelimi Saltıkov'un liberali her köşe bucakta karşımıza çıkıyor. O gün de, **Genç Ekin Derneği**'nin duvarında asılı bir afişte bize bakıyordu liberal. Bize bakıyor ve halimize gülüyordu.

İnsan Hakları Derneği bir barış gecesi düzenlemiş. Afış bu gecenin afişi. Afişte geceye katılan sanatçıların adları var. Bu adları okuyunca, liberalin gülüşlerini duyuyorum. İnanılmaz adlar var afişte. Bunlardan biri Haluk Bilginer. Bir insan hakları çığneyicisi. Ne arıyor **İnsan Hakları Barış Gecesi**'nde...

Televizyonda bir programın sunuculuğunu yapıyor Haluk Bilginer. Her sahnesiyle insana küfreden bir program bu. Haber diye, sistemin diliyle sunulan yürek kaldırırcı sahneler. Her sahnede de bu adam çıkıyor, sirk sunucuları gibi bağılıyor. Bir intihar, bu programla "zalım kocanın" suçu haline getirilebiliyor. Bir katliam, öylesine sunuluyor ki, haklı gösteriliyor. Her hafta insan hakları suçu işleyen bir adam, **İnsan Hakları Barış Gecesi**'ne "sanatçı" diye çağırılıyor.

Yalnızca Haluk Bilginer değil, afişteki adların yarısı için geçerli bu söylenenler. Sözelimi Rutkay Aziz. İnsan için tiyatro yapmayı, magazin basınının birinci sayfasında

fotoğraflarının çıkması karşılığında satan bu adam insanın nesini savunacak? Tiyatroyu sistemin güdümünde laf salatası derkesine düşüren bir sübvansiyon uygulamasının pay belirleyicilerinden birinin ne işi var insanlar ve "haklarıyla" Saltıkov'un liberali İnsan Hakları Derneği'nde dolaşılıyor ve **İnsan Hakları Barış Gecesi** programlıyor anlaşılıyor.

İnsan Hakları Derneği'nin **Barış Gecesi** afişi düşlerimizin karşısına çıkıyor. Kırıyor düşlerimizi. İnsani bir kültürün düşleriyle Saltıkov'un masallarına günlerce çalışan bizler, bu afiş karşısında acı duyuyoruz yalnızca. İnsani kültür ve sanatın, insanın insanlaşmasındaki vazgeçilmez rolünü nasıl anlatıcağız bunlara? Oysa adlarına bakınca, İnsan Hakları Savunucuları, böyle bir sorunumuzun olmaması gerekiyor. Ne yazık, bizi en son anlıyorlar. Düş kıranlara katılmakta duraksamayanlar, düş kuranları, insani bir toplumun düşünü kuranları anlamak istemiyorlar...

Sübvansiyonlu Düş Kıranlar

Sübvansiyon, bir iktisat kavramı, devletin çeşitli alanlara iktisadi desteğini anlatıyor. Sözelimi, bir dönem, petrolü pahalı alıp ucuza satarak petrol kullanıcılarını sübvansiyon ediyordu devlet. Bir dönem kağıt sübvansiyon ediliyordu. 80'den sonra ise ihracat büyük sübvansiyonlarla desteklendi. Sübvansiyonların niteliği devletin tericilerinden çıkıyor. Kağıt sübvansiyonu ile ihracat sübvansiyonu birbirinden oldukça uzak seçimlerdir. 80'lerin "piyasa" çığlıkları arkasında tekelleri sermayeye sağlanan olanaklar, örtülü sübvansiyonlar gizlidir.

80'lerin sübvansiyonlar açısından bir başka gelişmesi, sanatın sübvansiyon edilmesinde ortaya çıkar. Tiyatroyla başlayan, sinema, resim, edebiyat, bütün sanatlara uygulanan sübvansiyonlarla bir sübvansiyonlu sanat yaratılmıştır. Festivaller devlet sübvansiyonlarıyla düzenlenmiştir.

Ancak ben sübvansiyon kavramını devletle sınırlamak istemiyorum. Sübvansiyonun sanat alanında reklamı da açıklayabilecek bir kavram olduğunu düşünüyorum. Tekellerin sübvansiyonu reklamlarla gerçekleşiyor. Sözelimi, **Gösteri** dergisini açın, on onbeş sayfa reklam göreceksiniz. Bu rakamların parası, **Gösteri** yazarlarına telif hakkı, "yaratma" hakkı olarak ödeniyor. Ancak bu derginin ödediği paranın çok düşük olduğunu tahmin ediyorum, paranın niceliği sübvansiyon ilişkisinin niteliğini görme noktasında önemli değildir. Başka bir alana, Haluk Bilginer'lerin alanına, televizyona geçildiğinde, reklam ve sübvansiyon ilişkisi çok daha net olacaktır. Kurulan özel televizyonların tek gelir kaynağı reklamlardır. İnsan haklarını çığneyen her program başına Haluk Bilginer'in aldığı büyük paralar, işte bu reklamlardan, tekellerin reklam sübvansiyonlarından geliyor.

Reklam tekelleri sistemin en çürümüş, en asalak, en parazit araçlarından biri, Yalçın Küçük, 80'ler sonrasında bu asalak işi eski solcuların ve eski sanatçıların üstlendiğini vurguladı söyleşimizde. Böylelikle, reklam, bir sanatçı istihdamı yaratarak, bir başka anlamda sübvansiyon işlevi görüyor.

Haber dergiciliğinde, star sistemi yazarlarının birçoğu bu dergilerde berbat yazılar yazıyorlar, reklam gelirlerinin sübvansiyon niteliği önemli. Liberal Murat Belge, yeni yetme star Kürşat Başar, küfür romancısı Ahmet Altan

ve benzerleri maaşlarını bu sübvansiyonlardan alıyorlar.

Sübvansiyonla beslenen sanat, ekonomi politiğinin zorlamasıyla da, sistemin sanatıdır. Reklam ve sübvansiyon benzerliği, bu ekonomi politiği görmeyi kolaylaştırıyor. Burada sistemin sanatçısını besleme mekanizması ortaya çıkıyor. Sisteme karşı sanat yapan, insani değerlerin sanatını yapan sanatçının ise bu toplumda hiçbir dayanağı bulunmuyor.

Sübvansiyonlu yazarların temel işlevi insani düşleri kırmaktır. Sistemin değerlerini her yazıda, her oyunda, her televizyon programında mutlak ve değişmez göstermek, bir başka toplumu, gelişmiş ve güzelleşmiş insanı düşleyenlerin yolunu kesmek içindir. Ne yazık, bu toprakları bir zulüm meydanına çevirenlerin sübvansiyonlu sanatçıları zulme karşı çıkma gecelerine çağırانların liberal kuruntularla uyudukları bir toplumda yaşıyoruz.

Böylesi bir toplumda, bitmek üzere bir sistemde, Tevfik Fikret'in çılgılığı ne kadar anlamlı. Tevfik Fikret de, Abdülhamid'den sübvansiyonlu sanatçıların saldırıları ortasında yapayalnız kalmıştı. Bu yalnızlıkta, bu çürümüşlükte, kendini parçalayacağı tek bir temiz taş bulamamanın çılgılığını yazıyor Fikret. Sistemi haklı gösteren sübvansiyonlu sanatçıların bugün de, sistemi eleştirenleri kuşatmak istemeleri tarihi bir gereklilik. Onlar sübvansiyonlarını daha çok hak etmek ve artırmak istiyorlar.

Düşünlü ve Eylemli Düşler

İnsani düşler kuranların işi çok zor. Zoru yenmek için örgütlenmek gerekiyor. **Genç Ekin** benzeri örgütlenmeler, insani kültürün yaşatıldığı, geliştirildiği, yeni insanlara öğretildiği alanlar olabilir.

İnsani kültürün düşünüyü kurmak yetmiyor. Düşün gerçeğe bağıni kurmak, düşü, düşünceyi harekete geçirmek gerekiyor. **İnsancıl**'ın baştan beri temel yöntemi düşüncelerini eyleme geçirmek oldu. Düşünlü ve eylemli düşler kurduk hep. Düşünlü ve eylemli düşlerimizde, felsefenin önemli bir yeri var. İnsanın gerçekliği dönüştürmede en bütünsel bilgi kaynaklarından biri felsefedir. Felsefe, toplumun ve tarihin en özlü bilgisinin aranişı oldu. İnsanın kendini arayışında felsefe temel oldu. **İnsancıl Felsefe Kalkışması**, düşünlü ve eylemli düşlerimiz içinde yeni bir başlangıç oluyor. İnsanın kendini, dış dünyayı, yani toplumu ve doğayı, öbür insanı kavramasında, bu kavrayışın ışığında kendini ve dış dünyayı yenileştirmesinde gereken felsefeyi yaratmak zorundayız. **İnsancıl Felsefe Kalkışması**, bu noktada, insanı varolanın sınırlarına hapseden sübvansiyonlu felsefeye karşı da, bir eleştiri başlatmak zorunda.

Her alanda, asalak ilişkiler üstünde temellenen bu sübvansiyonlu kültürü değiştirmenin yolu ortaklaşa düşün ve eylemden geçiyor. Bizi ayakta tutan, insanlaştıran kültürün kaynaklarından birini, felsefeyi, kavramak ve geliştirmek için **İnsancıl Felsefe Kalkışması**, insani bir felsefe ortamı kurmak istiyor. Düşlerimizi kıranlara karşı, sübvansiyonlu kültüre... sübvansiyonlu düş kıranlara karşı...

DÜNYAYI KİM DÜŞÜNÜR

Belleksiz karanlık

karanlık

Bir kıvılcım, henüz ışık yok.

Bir damla, daha taş yok.

Bir kütle, yeryüzü yok.

Var olmayan nasıl başlar?

Henüz hiçbir şey bilmeyen, nasıl bir şeydir?

Nereden gelir ilk düşünce?

Ne düşünür?

Dünyayı mı?

Kim düşünüyor?

Kim biliyor bu düşünce

ilktir diye?

Başlangıcı düşüneni kim düşündü?

Kim başlangıcı düşüneni

ilk kez adıyla seslendi?

Tanrı.

Tanrıça.

Babam.

Annem.

Bir damla, henüz ruh yok.

Bir kütle, henüz vücut yok.

Bir ses, henüz söz yok.

Sen geliyorsun dünyaya.

Sen

Öncelikle ve yalnızca bir Sen

Sen sendeki Ben'i henüz tanıyorsun.

Sen osun

Bir ruh, bir vücut, henüz söz yok.

Sen varsın.

Isıdan çıkartıldın

bilinmiyene, senin yaşamını kavrayan

Hava ve ışık korkutuyor seni

Başlangıcın ağı veriyor

Sen bir Sen tanıyorsun

Eller dudaklar seni okşayıp öpen.

Soluk seni ısıtan.

Biliyorsun bu o.

Ama ne, henüz bilmiyorsun.

İşte o neyse, seni duyguyla dolduruyor

ve bekliyor sözü.

Bir şey nasıl başlar?

Bir ruh, bir vücut.

İlk söz.

Sen.

Ben.

Karanlıktan sonra ışık.

Başlangıçla benim aramda

zaman başlar.

Dünyayı kim düşünüyor?

Peter HEARTLING Çev: Necdet NEYDİM

1. Diderot.. **Körler Hakkında Mektup**, s.19, Çev: Adnan Cemgil, İstanbul 1984,

Tektipler

Bir zamanlar sosyalizme karşı çıkmanın en "sağlam" gerekçelerinden biriydi tektip giysiler. Çok kızanlar, karşı-sındakini susturmak için "Bak Rusya'ya... bak Çin'e... istediği giysiyi bile giyemiyor insanlar. Herkes aynı şekilde giyinmek zorunda." derdi. Yıllar geçti, şimdi insanların tektip giysilerini bir yana bırakın, düşünme yöntemleri... düşünceleri... üretimleri de tektip. Yedikleri... içtikleri... ilişkileri de. Kapitalizmin insanı getirdiği nokta bu. Tektip yaşam... tektip insan.

Bunu anlatmak zor. Biliyorum. Çünkü şimdi tektipliğin içindeki "çoğulluğu" gösterip beni susturmak isteyenler olabilir. Örneği sanattan verelim. Postmodernizm var... yapısalcı yöntem... ruhçözücü yöntem... dışavurum... içbüyüküm var. Hem insanlığın bilgisi de gelişti. Artık göstergebilim... yorum bilgisi var. Bunca zenginlik içinde tektipten söz etmek yalandır... dese biri, der...

Gazeteler... sanat, edebiyat dergileri de böyle bir tektip oluşturuyor. İnsanı maymunlaştıran kapitalizm, yaratan... üreten insanın yerine taklit eden insanı koydu. Ha bre postmodernizm konuşuluyor. Türkiye'de de "aman... geride kalmayalım..." telaşı içinde, postmodernizm dosyaları... Orhan Pamuk postmodern mi yazıyor... yazmıyor mu... soruşturmaları. Peki Orhan Pamuk postmodern yazsa ne olacak... yazmasa ne olacak... diye bir an düşünen yok. Bir yaygaradır gidiyor. Postmodern mi, değil mi... ne-redeyse silahlar konuşacak.

Şunu bilmek gerekiyor. Kapitalizmin yapısalcılığı... postmodernizmi... dışavurumculuğu çoğulluk değil tektiptir. Sonuçta vardığı nokta, insanın güzelle... hakikatle doğru ilişki kurmasını engellemektir. İnsanın gerçekle doğru ilişki kurmasını engelledi. Çünkü, ne insanlık tarihinin geldiği en ileri bilgi düzeyi önemlidir bu yöntemlerde... ne tarihsellik... ne de toplumsallık. İnsanın milyarlarca yıllık birikimini reddeden kapitalizm, bu çoğul görünen tektipi giydirmeyi başardı insanlara.

Şimdi gazeteleri... dergileri açtığınızda karşınıza çıkan budur. Şu ya da bu şekilde, "yeniyi aramak" bahaneleriyle... çağdaşlık... modernlik bahaneleriyle kaçgun döneminin pekiştirildiğini görürsünüz.

İşte o zaman, o tektipçi korkutucular gelir aklıma. Kapitalizmin tektip kalıbından çıkmışlıklara yeni... çağdaş... modern diyenlerin yazdıkları son derece can sıkıcı... tatsız oluyor. İlkesiz... yöntemi önemsemeyen... maddecî diyalektikçe, ha bre yapısalcılığı... postmodernizmi... göstergebilimi şırıngalayanların yarattığı can sıkıcılıklarla yeni ile sulandırılmış bir sanıyor. Yeni ile eskiyi birbirine mutlak karşı şeyler sanıyor. Can sıkıyor sonuçta...

Tek Eksik

Gösterî dergisinin Eylül 1993 sayısında, Hasan Bülent Kahraman üzülmüyor. "Türkiye'nin birçok şeyde olduğu gibi eksikli başladığı 'kavramsal sanat'ta üretim sanatçının sezgisiyle oluyor" diyor. "Batı bilinci'nin bütünlüğünden söz ediyor Kahraman, "Oru oluşturan çeşitli evrelerin dö-

nüşümlerin, kopmaların birbirine bağlandığını" anlatıyor. Bir yere dikkat edilmesini istiyor, "Batı düşüncesi başlıca iki nokta etrafında oluşmuştur: İktidar ve sınıf... Bunlar, bir noktada doğal gerçekliklerdir." Böyle yazmış Hasan Bülent Kahraman... ne demek "başlıca iki nokta etrafı". Ne demek, "iktidar ve sınıf etrafında oluşmuş düşünce" Sınıf çelişkileri dışında... iktidarla zorunlu ilişki dışında kurulabilen düşünce disiplinleri mi var da Batı böyle olmayanlardan. Düşünce, sınıf çelişkilerinden etkilenmeyen... iktidar... sınıf ilişkilerinin dışında mı. Başka yerlerde böyle değil de Batıda mı böyle olmuş. Hasan Bülent Kahraman'ın üzülmesine bir diyeceğim yok ama beni neden üzüyor. İktidar... sınıf gerçekliklerini doğal gerçeklik kabul etmenin sezgisel olduğunun farkında değil Kahraman. Türkiye'de sanatçının sezgisiyle üretiyor olmasına üzülmürken, sezgiyle yazı yazıyor, o da.

Kahraman, Türkiye'de neden "Kavramsal Sanat" yok... diyor ya da istediği türden olanını bulamıyor. Arıyor Kahraman. Ama yok. Bulamıyor. Ona göre nedeni şu... Türkiye'de Batı'da olduğu gibi usluççu ve biçimci gelenek yok. Kahraman'a göre, Kübizm önce, "maddenin bilinçaltına değişmesine tanık olmuş oradan bir sıçramayla kendisini ortaya koymuştur. Dışavurumculuk çok katmanlı bir toplumsal gerçeğin yaşanmasıyla üretilebilmiştir. (...) Duchamp, kendi özgül gerçeğiyle bir yeniliktir." Ne güzel sözler... ama ne can sıkıcı... ne uzucu. Madde bilinçaltına "değişiyor" dışavurumculuk "çok katmanlı bir toplumsal gerçeğin yaşanmasıyla" üretiliyor... Duchamp, "yenilik" oluyor. Peki hanı bunları doğuran iktidar... sınıf çelişkileri. Yok. Klozete imza koyup, buna sanat eseridir diyerek ortaya çıkan Duchamp'ı yücelten iktidar hanı... Duchamp'ın yenilik oluşu hangi ilişkiler içinde gerçekleşiyor. Nasıl oluyor da kapitalizmin tektipliği çoğulculuk... yenilik... kopma oluveriyor

Devam ediyor Hasan Bülent Kahraman, "Batı sanat tarihinin de bir parçası olduğu Batı düşünce tarihinin ana gerçeği budur. Oysa Türkiye toplumunun böyle bir geleneği yok." Kahraman'a göre Batı sanat tarihi... Batı düşünce tarihi bu kadar Diderot yok... Hugo yok... Condorcet yok... Brecht... Lukacs yok... Bunları gözardı eden Batı, kapitalizme gidiyor. İnsanı sanatın anlamından... felsefenin anlamından koparan kapitalizm kübizme... yapısalcılığa... dışavurumculuğa... postmodernizme sürüyor insanı. Kavramsal sanat bilinçaltı deşiciliğiyle anlamı insandan... değiştirici etkisinden koparıyor. Kapitalizme giden Batı için 'Kavramsal Sanat'ı bilgiyle yapıyor... biz hala sezgiyle yapıyoruz diye yakınıyor Kahraman. Türkiye'de kapitalizmin geriliğine üzülmüyor.

Devam ediyor Kahraman... "Bu anlam çerçevesi içinde keşke 1960'larda Altan Gürman'ın çıkışı sürdürülseydi denebilir mi? Nasıl olacaktı ki... Yapı söküm (deconstruction) mu tanınıyordu, yapısalcılık (structuralism) mi biliniyordu, göstergebilim (semiotics) yorum bilgisi (hermeneutics) mi öğrenilmişti, onların verilerine mi ulaşılmıştı ki, dil bir kavram olarak 'değerlendirilecekti'?!..." Yanlış

sorguluyor Kahraman. Bütün bunlar olsaydı ne değişirdi. Batı'da oldu da insani bir sanat... kapitalist ekonomiye bağlı olmayan bir sanat... kültür mü yaratıldı. Tersine, bu akımlar... yöntemler... bu yolla yapılan sanat, insanı durdurdu. Toplum çürüntüye sürükledi... tüketim toplumuna uygun... tüketilebilen mallar üretti sanat eseri yerine.

Bütün bunların Türkiye'ye hiç girmemiş olmasını dilerdim. Ama girdi. Bu kaçınılmazdı. Şimdi oturup da Kahraman gibi, "efendim... bizde kavramsal sanat hala sezgiyle yapılıyor... bilgiyle... birikimle değil." diye yakınmak, "bizde kapitalizm neden Batı'daki gibi değil... bizim kültürümüz... sanatımız neden onlarınkinden daha çürüntü olamıyor..." diye hayıflanmaktan başka bir şey değildir. Hele ki dilin "iktidar olgusu" olduğu saptamasını yapabildikten... sanatçının yerleşiklikle... iktidarla kurduğu ilişki olduğu saptamasını yaptıktan sonra, bunun çözümünü "Kavramsal Sanat" bağlamında aramak bütününüyle yanılgıdır.

Bir kere, kavramsal sanat denen şey gerçeklikle... insanla... güzelle... felsefeyle doğru ilişki kuramıyor ki yerleşik olmayan bir dil yaratabilsin. Egemen dil kalıpları Platoncu tuzaklarla doludur. Kavramsal sanat denen şey tam olarak Platoncu bir yöntemle... gerçeklikleri... hakikati... olguları modellere... model nesnelere indirgeyen tavrıyla bilinci bir milim ileri götüremez. Tam bir egemen dil olan kavramsal sanattan, olduğundan başka bir şey beklemek yanılgıdır. İnsanı yanlışla götürür. Dikkatli olmak gerekiyor.

Eğer sanat eseri yaratımında... kültür yaratımında bir gelenekten... bir birikimden söz edilecekse, önce bir felsefe geleneğinden söz etmek gerekiyor. Türkiye'de bir felsefe geleneği kurulamadı. Felsefe ile estetiğin... insanın... sanat eserinin bağı kurulamadı. Bu kurulamayınca Batıdan taklit yöntemler... hazırlop modellerle sanat yapılmaya çalışıldı.

Gelinen nokta şudur. Orhan Pamuk postmodern mi ya-zıyor... yapısalcılık saygı duyulacak... erdemli bir yöntem... sermaye sanata destek vermedir... anlam boştur, önemli olan sanat eserinin biçimidir... gerçekçilik... insani gerçekçilik uydurmadır... sanat eseri malıdır.

Bu noktadaki yazar... eleştirmen yazdıklarıyla insanı yanlış bilinç durumuna sürükledi. Türkiye'nin sorununu doğru saptamak gerekiyor. Türkiye'nin sorunu "Kavramsal Sanat" yaratımında sezgiyle mi... bilgiyle mi hareket edil-sin değildir. Sorun, Kavramsal Sanatın insana katkısı olup olmadığıdır. Kavramsal sanatın insana katkısı yok. Olamaz da. Sanat eseri... sanat eserinde güzel gösterilen... bu güzel gösterişin insana katkısı sorgulanmalıdır. Sorgulanması gereken bu yaratımın hangi ekonomi politik bağlamda doğru gösterildiğidir. Düşünce dünyamızdaki felsefe gele-neksizliğinin yarattığı çürüntüdür sorun.

Batılı Hasan Bülent Kahraman... üzülmeye. Postmodernizminizi de... kavramsal sanatınızı da... yapısalcılığınızı da... göstergebiliminizi de reddetti insan. Değişmeyi hay-yat reddeder çünkü. Değişim ise, **Duchamp'ın Helası** de-ğil. Yeni insanın ilk örnekleri bunu biliyor. Bedri Baykam-ların kadın güreştiren barları... çıplak kadını elle boyama "sanatı"... postmodernizmin insanın bütün birikimini yoksa-yan eskiliğini reddetti insan. Çünkü bunlar değişim değil. Bunlar, kapitalizmin değişim diye sunduğu yüzyıllık tektip-ler.

Batı Kompleksi

Zehra İpşiroğlu, aynı derginin aynı sayısında Vaclav Havel dolayımı ile kapitalist Batı'nın Sosyalist ülkelerde ya-

rattığı sahte özgürlük kavramını yanlış anlatıyor. İnsanı bir bütün olarak kapsayan... ortak bir insan kültürünün yaratıl-masında en büyük engel olan kapitalist Batıyı... kapitalist kültürü sorgulamak yerine, "Batı'nın toplumu, Çek toplu-mundan farklıdır" yargısıyla insanı bir insanlık idealinden Batılılar... Batılı olmayanlar kategorisine ayırıyor.

Sık yapıldı bu. Bu da yanlış bir sorgulamaydı. Sorgu-lanması gereken kültürdeki eşitsiz gelişmenin kaynaklarıy-ken, sorgulama, o ötekenden ne kadar farklı... bu ötekin-den ne kadar başka derkesine düşürüldü. Buradan bir çözümlemeye... gidilmedi. Oysa sorun, bu eşitsiz gelişme-nin bu farklı konumun neden kaynaklandığı sorunu-ydu.

Felsefe geleneği dendiğinde işte hep budur, söylenen. Felsefe, nedir... sorusunu sorar çünkü. İnsan nedir... eşit-siz gelişme nedir... Baskı altındaki toplum... diye niteliyor İpşiroğlu Çek toplumunu... "baskı altındaki toplum" nedir...

Felsefesi kapitalist kültüre ayarlı İpşiroğlu, Havel'e yas-lanarak Sosyalist toplum düzenindeki Çek toplumunu "baskı altındaki toplum..." diyerek kestirip atıyor. Sorunu yok ki İpşiroğlu'nun. Olgular yetiyor ona. Havel'in söyledik-leri de. Şöyle söylüyor İpşiroğlu... "İleri Batı toplumlarında ise sanatçı, çok daha gizemli ve soyut bir dünyanın içinde buluyor kendini, neye karşı ve nasıl savaşıacağını bilemi-yor. Bugün Batı'da sanatın giderek anlamını ve işlevini yi-tirdiği postmodern bir dönemin bunalımları yaşıyor."

Ne güzel. Tek ölçütümüz Batının kendisi. Her şey Batı-ya göre sınıyor... Batının iyileri... güzelleri alınıyor... kö-tüleri atılıyor. Hep böyle bu. Pekî, Batı nedir... sorusu ne-den sorulmuyor. Cevabı çok net. İpşiroğlu'nun felsefeyle sorunu yok. İnsanın... insanlık tarihinin yerini Batı... Batı tarihi alıyor. Böyle olunca da insanı yok eden kapitalizm... kapitalizmin bunalımı... bütün toplumsal sınıfsal temelden koparılarak, "postmodern dönemin bunalımları" diye açıkl-lanıyor... kapitalist dünya "gizemli ve soyut bir dünya" olu-veriyor...

Olumlu ya da olumsuz olsun ölçü hep Batı'ya göre. İn-san yok. Bu, kapitalizmin başarısıdır. İnsansızlığı yaratan kapitalizm, felsefesizliği de yerleştiriyor. Kendi egemen dil kavramlarıyla algılatıyor dünyayı.

Vazgeçin

Eğer, Hasan Bülent Kahraman bir kopuş istiyorsa... eğer Zehra İpşiroğlu, bir kültür sanat politikamız olsun ist-iyorsa şunu bilmek zorunda... Bir. Önce doğru yöntemle düşünmek gerekiyor. Tarihsel maddeci diyalektik yöntem-le... somutun zenginliğinden yola çıkarak felsefeyi insanla ba-ğını koparmadan İki. Ölçü Batı değildir. Batıyı ölçü al-mak, kapitalizmi ölçü almaktır. Önce, Batıyı ölçü almaktan vazgeçsinler. Ölçü insanlığın ortak birikimidir. İnsanın gü-zel gelecek düşüdü. Havel de... Duchamp da... Batılı ya da Batılı olmayan kategorileri ile açıklamamaz. Bulundukla-rı toplumsal yapının doğruları... yanlışları ile açıklanabilir. "Batı Düşünce Tarihi" yanılgıdır. "Batı Tarihi" yanılgıdır. Ba-tının tarihinde... düşünce tarihinde bütün insanlığın kavg-a-sı vardır. Eşitsiz gelişme denen şey açıklanmadığı sürece, bütün insanlık... düşünme süreçleri... insanlaşma süreçleri ge-çici kategorilerle açıklanacak. Bundan vazgeçin. Hayat-ta karşılığı olmayan kategoriler insanı... dünyayı... toplum-ları... üretimlerini açıklayamıyor. Böyle açıklamalar, kapita-lizmin hakikatini mutlaklaştırmak oluyor.

Sanatın... kültürün... politikanın anlamını bulandırmak-tan vazgeçin.

Bir Çocuk Dünyaya Getirmek...

Ozan YILMAZ

"...Sizler, evlatların birer canlı ok gibi fırlatıldıkları yaylarsınız. ... Sizin diyebildiğiniz evlatlar gerçekte sizin değildirler. Onlar kendini özleyen hayatın oğulları ve kızlarıdır.

... Onlara sevginizi verebilirsiniz ama düşüncelerinizi asla. Çünkü onların kendi düşünceleri vardır."

Halil Cibran

Genellikle böyle bir konu "BİR ÇOCUK SAHİBİ OLMAK" başlığıyla yazılır. Böyle bir başlıktan özellikle kaçındım. Çünkü bu söylem egemen sistemin dildeki yansımasını çağırıştırıyor bana. "Bir çocuk sahibi olmak"... Çok yaygın kullanılan bu "egemen" söylemle, dünyaya henüz gelmiş bir insana -gelir gelmez- birilerine ait bir eşya gibi "sahip olmak" anlayışı ile yaklaşılır. Böylece aileye (daha sonra vatana, millete, orduya vs.) "ait" olan çocuk, doğumuyla birlikte, bir sözle özgürlüğünü yitirme sürecine girer. Bu süreç, yetiştirme tarzıyla, sahiplenme, denetleme, sınırlama, ailenin / çevrenin kendi duygu, düşünce, istek ve inançlarını belletmesiyle sürüp gider. Adım adım yasaklarla, kurallarla, günah-ceza öğretileriyle pekiştirilen bu anlayışla, düşünen özgür bireyler yerine, bilmediği her şeyden korkan, az bilen / çok inanan, kendine hep bir otorite arayan köle ruhlu insanların temeli atılır.

Konuşurken, yazarken egemen dilin, yaşarken egemen sistemin bir tuzağına düşmek, (örneğin; "bir çocuk sahibi olduk çok şükür" diye konuşmak / düşünmek, bu anlayışla çocuk yetiştirmek) zincirleme kaza gibi birbirine bağlı birçok -istememediğimiz- davranışlara / sonuçlara götürebilir bizi. Bu kaygıya ve çabalarımıza rağmen, bile-rek-bilmeyerek içinde yaşadığımız sistemin tuzaklarına düşe-çıkı ilerlemeye çalıştığımızı düşünüyorum. Bir çocuk dünyaya getirmek, belki de bu tuzaklardan biridir. Sahip olmak / mülkiyetçi bir toplumda çocuk, aile ve miras müesseselerini güçlendirici, anne-babayı sistem karşısında pasifleştirici bir rol oynayabilir, bu da sisteme biraz daha entegre olmak sonucunu doğurabilir.

Çıkar ve yalan üzerine kurulu, insanı insanlıktan uzaklaştıran bir sistemde, ırk, din ve çıkar savaşlarının, katliamların, sömürünün azgınlaştığı bir dünyada, bir çocuk dünyaya getirmek cesaret, onu insanca yetiştirmek birçok zorluğa göğüs gerebilmek demektir. "Böyle bir dünyaya bir çocuk eklemek yanlıştır" diye kestirip atmak ta mümkün. Fakat tümünden olumsuz / umutsuz olmak istemiyorum; farklı yönlerden bakıp, güzelliklerine de işaret etmek istiyorum.

Alle İçin Bir Çocuk Dünyaya Getirmenin Anlamı

Türkiye'de (ve birçok ülkede) evli bir çiftin "aile" sayılması "bir çocuk sahibi olmasına" bağlanmıştır. Mekanizma öyle otomatikleşmiştir ki; "insanlar doğar, yaşar, evlenir, çocuk yapar ve ölür" şeklinde bilinçlerde yer etmiştir. Kadın ve erkeğin birlikte olmasının yöntemi evlilik, amacı ve anlamı çocuk yapmak olarak belirlenmiştir. Öyle ki; iyi gitmeyen ilişkilerde / evliliklerde bebek, evliliği / beraberliği kurtaracak "cankurtaran simidi" olarak görül-müştür. (İki mutsuz kişiye bir kişi daha eklendiğinde, üç mutlu kişi mi olur, üç mutsuz kişi mi?) Böylece milyonlarca -doyurucu olmayan, mutluluk vermeyen- beraberlik, "çocuğum için katlanmalıyım, çocuğumun annesi / baba-

sı, çocuklar ortada mı kalsın" düşünceleriyle, ekonomik ve sosyal çıkmazlar nedeniyle (dini ve ahlaki baskıların da katkısıyla) sürdürülmektedir. Doyurucu olsun olmasın, tüm geleneksel evliliklerde / ilişkilerde çocuk, bir "sevme objesi" olarak, büyüklerin önemli bir psikolojik gereksinimini de karışlamaktadır. Anne, baba ve "aile çevresi", doyurulmamış sevgi gereksinimini çocuğu severek, onun da kendilerini sevmesini koşullayarak ya da sevdiğini varsayarak gidermektedir. (Çocuk, "farklı bir kişi" olana dek bu sürer gider.) Dikkat ederseniz, anne, baba (büyükler) sevmeye ihtiyacı olduğunda çocuklarına sevgi gösterirler. Çocuğun sevilme ihtiyacı olduğu zamanlar ise bunun farkına varmazlar çoğu kez. Hatta bazen çocuk azarlanır bu yüzden; "bıktım senden, isteklerin hiç bitmiyor, başımın belası..." Çünkü sevmeye ihtiyaçlarını önceden gidermişlerdir, yorulmuşlardır, daha önemli işleri vardır. Çocuğun sevilme ihtiyacı olduğu ve bunu söyle-yemediği / belirtmediği zamanlar o kadar çoktur ki... Bu sevgi eksikliğinin izleri yaşam boyu sürer ve çoğu kez sistem içinde doğal kanalına akamaz; yanlışlara sürüklenir, yalan olduğundan kuşkulansa da sevgi sözlerini duymak, ilgi görmek ister. Çoğu sahte olan -beklentili- sözler duyar, davranışlar görür, inanır, yanılır, üzülür... (Çocukluğunuzu ve sonrasını anımsayın....)

Yine çoğu ailede çocuk(lar), karşılıklı ekonomik bağımlılık anlamına da gelmektedir. Bu bir tür "sigorta"sistemidir. Şöyle ki; çocuk "yetişene kadar" aile sigortasıdır; ekonomik ve sosyal güvencesidir. Aile, çocuk meslek edinip para kazanana kadar ya da evlenene kadar gereksinimlerini -çoğu kez bağımlı bir ilişki koşulu ile- karşılar. Bu ise, çocuk için genellikle kısıtlanma, baskılanma, denetlenme sonucunu doğurur. Daha sonra çocuk anne-babanın sigortası görülür. "Geleceğe yatırım" olarak görülen çocuğa verilen emek ve harcanan paranın dönüşü beklenir adeta. "Biz sana o kadar baktık, şimdi de sen bak" denir farklı sözcüklerle. "Biri bakmazsa diğeri bakar... Hepsi "hayırsız çıkacak değil ya" mantığıyla çok çocuk dünyaya getiren aileler de az değildir. (Daha feodal tarzda düşünüp / yaşayan çok çocuklu ailelerde, erkek çocuk iş gücünden ve "gelin getireceğinden" dolayı daha olumlu, kız çocuk "başlık parası / çıkar evliliği yaptırılabilir" avantajlarına rağmen, "ellere gidecek kaşık düşmanı" olarak daha az olumlu (!) beklentilerin hedefindedir.) Beklentiler oluşmadığında, dövmeden küsmeye, evlatlıktan redde ya da mirastan mahrum etmeye varan cezalar düşünülür. Bu yaklaşımların hepsi "sahip olmak-özel mülkiyetçi" sisteme uygun düşünce ve davranışlardır.

"Soyunu devam ettirme isteği ya da içgüdü, "çocuk sahibi olmak" isteğinin diğer bir sebebidir. Bu amaç ön planda olduğunda, genelde "erkek" tercih edilir. Çünkü soyun erkek üzerinden sürebileceği (soyadı yaşatılarak)

tarzında erkek egemen bir mantık hakimdir.

Nihayet kısırlık, eksiklik, eşcinsellik gibi eleştirilerden ve kaygılardan kurtulmak ve dedelerin-nenelerin torun beklentilerine karşılık vermek için de "çocuk sahibi" olunur...

Bir Çocuk Dünyaya Getirmenin 'Faydaları'

Öncelikle sisteme faydalıdır: Bir bebeğin dünyaya gelmesi, çocuk bezi sektöründen, mama-ilaç-giyim sektörüne kadar birçok kâr amaçlı sektöre yeni bir müşteri demektir. Her ne kadar "nüfus artışı enflasyonu ve işsizliği artırıyor" ise de kapitalistler için çocuk müşteri daha makbûldür. (Enflasyon ve işsizlik, zaten kapitalistler için avantaj "halk" için dezavantajdır.) Çünkü anne-baba kendisi için harcamaya kıyamadığı parayı, çocuk için kolaylıkla harcar. Böylece tüketim artar, gelirin yetmediği yerde daha çok kazanmanın yolları aranır, eğlenmeye, dinlenmeye, düşünmeye, okumaya (hem bu yüzden hem de çocuğa zaman ayırma gerektiğinden) zaman ve para ayrılması güçleşir. Yaşanılan biçimle şekillenen düşüncede, aile-miras-evlilik kurumları ve sistem meşrulaşabilir / meşru ise pekişir. Mevcut ahlak anlayışını ve onu besleyen kanalları da güçlendirir. Farklı kişilikleri törpüleyip, sistemin deresinde direnen, tersine yüzen "balıkları" edilgenleştirerek, kendini akıntıya bırakmasına yol açabilir. Farklı, özgün ve güzel olanı, farksız ve sıradan hale getirebilir çaktırmadan. "Normal ve sıradan" yığınlar, sanki bu bilinçle kutlar evleneni ya da çocuğu olanı; "nihayet sen de bize benzeyeceksin" der gibi sevinirler...

Bir çocuk dünyaya getirmek ikinci derecede anne ve babaya faydalıdır: Tüm zaman ve para harcamalarına karşın, bunlarla mukayese edilmeyecek bir doyum (sevgi) objesi elde edilmiş olur. İstenildiği gibi şekillendirildiğinde, gelecekte tutunacakları bir dal olarak görülür. Sistemin yarattığı tüm sıkıntılardan ve sorunlardan kaçmak için bir sığınak, bir mutluluk kaynağıdır artık çocuk...

Bir Çocuk Dünyaya Getirmenin Zararları

Zarar, sanırım öncelikle çocuk için söz konusudur; her gün şikayetçi olduğumuz bir yaşama, beğenmediğimiz bir sisteme, kirlenilmiş bir dünyaya (ona sormadan) çocuk getirmek, acılara, kötülöklere, çirkinliklere maruz kalmasına sebep olmak anlamına gelebilir. "Çıkarıcı-yalancı-kötü" insanlardan başka, sistemin okulundan; kıyısına kadar tüm kurumları saldırmaya kendine uygun hale getirmeye hazır bekliyor yeni insanları; çocukları... biz -seçeneksizlikten- ellerimizle teslim ederiz çocuklarımızı bu kurumlara, "çok hırpalanmamasını" umut ederek... "İnşallah iyi öğretilene düşer... Umarım çocuğa iyi davranırlar... Askerlik bu, sık dişini, Komutan bu, döver de sever de, aman bir delilik yapma..."

Ayrıca farklı bir açıdan bakıldığında yukarıda saydığımız "faydalar" da zarar hanesine yazılabilir. Özellikle anne-babanın çocuk için ayırması gereken zaman / emek, onları yapmak istediği birçok şeyi ertelemesine / yapamamasına, bir noktadan sonra kendi yaşamını yaşayamamasına yol açabilir. Çocuğun yaşamın merkezi olması sonucu, anne-baba "periferde" kalabilir. Titiz davranıp, çocuğunu iyi ve sağlıklı yetiştirmeye çalışan kızkardeşim durumlarını şöyle özetliyordu; "Eskiden ana-erkek aileler varmış, sonra ata-erkek aileler oluşmuş, şimdi de çocuk-erkek aile dönemi yaşanıyor..."

Bir Mucize; Bir Çocuk Dünyaya Getirmek

Birçok dinde ve mitolojilerde anlatılan ve inanılan ef-saneler değil, bir canlının oluşumu, doğumu gerçek bir mucizedir. Doğa'nın mucizesi. Somut bir mucize. Hayal-de-inanışta değil gerçekte yaşanan, yaşamın kaynağını oluşturan mucize. Gözle görülemeyecek kadar küçük iki hücreden, milyarlarca hücrelik bir canlı; bir insan oluşması... Ne var ki, bu mucize, bu güzellik insani olmayan, insanın insanı "yediği", kâr için canlıların / insanların yaşamının hiçe sayıldığı sistemlerde kaosa dönüşebiliyor. Sistemden soyutlayıp biyolojik ve felsefi açıdan bakıldığında, iki insandan yeni bir insan oluşması ve bunun sü-rekliliği, o iki insanın "ölümsüzlüğü" (yeni bedenlerle, yeni kişiliklerle yaşaması) olarak ta düşünülebilir. "Sanatçı doğa"nın en büyük eseri (ve canlılığının kaynağı) yeni canlılar / çocuklar değil midir?

Bir Çocuk Dünyaya Getirmenin Güzelliği

Her ne kadar anne-baba kendileri için (sevmeye, beklentiler vs.) bir çocuk dünyaya getirirse de, doğumla birlikte (hatta anne için doğumdan önce bir özveri dönemi başlar. Birçok anne-baba ilk ciddi "verme" eylemine başlar. Beklentiler vardır, fakat bunu bir garantisi yoktur, bir "temenni / umut" halinde kalabilir hepsi. Özellikle annelerin özverisi ve verme eylemi önemlidir. Birçok insan için -görece- koşulsuz, saf, içten, yoğun sevmeye deneyimi (-ki bazıları için hiçbir çıkar beklemeden / beklentisiz sevmeye-verme anlamına gelir ki bu çok kıymetli bir deneyimdir) bu ilişkide yaşanabilir. En çok ta bebeklik döneminde böyledir. "Bencil" olarak tanımlanan bir insan bile, en az bencilce olan ilişkisini yaşayabilir; kendi dışında bir insan için birşeyler yapmayı, sevmeyi, vermeyi -yaşayarak- öğ-renebilir. (Tabi, bebekle olan ilişkisini de, ailesini kapsayan daha geniş bir bencillik çemberinde de yaşayabilir...) Belki de tüm insanların, anne / baba-çocuk ilişkisi gibi ya da çocukların birbiriyle ilişkisi gibi -görece- çıkarsız, içten ilişkilere gereksinimi vardır. Çocuğa sevgi, (kendi çocuğu olmasa bile) çıkar ilişkisinden genellikle uzak olduğu için kolay kabul edilir, güvenli ve korkulmazdır. Bir bebeği kucağımızda severken duyduğumuz güveni, içtenliği, bizden bir çıkar beklemeyeceği, kandırmayacağı, düşüncesini-duygusunu kaç erişkin arkadaşımıza, sevgiliimize, insana o düzeyde duyabiliyoruz? Bu yönden bir güzellik söz konusudur. Bize düşen bu güzelliği yaşatabilmek, kirlenmesini, çirkinleşmesini engelleyebilmek... Bu çıkar üzerine kurulu, insanı kirleten sistemde bunu başarmak çok zor. Fakat yine de "imkansız" diye umutsuzluğa kapılmamak gerektiğini düşünüyorum. Bir çocuğu insanca, (çok) kirlenmeden yetiştirebileceğimize umutlu olamazsak, milyonlarca çocuk için nasıl umutlu olabiliriz?

Bir Çocuk Dünyaya Getirmenin Çirkinliği

Bir kadın ve bir erkeğin sevgiyle biraraya gelmesi, doğalarındaki canlanmaya, yeşermeye, bu sevgiyle cinsellik yaşaması çiçeklenmeye, sonuçta çocuk meydana gelmesi de, meyve vermeye benzetilebilir. Doğada (doğal) çoğalma böyle bir güzellik içinde sürer; bitkiler çiçeklenir, hayvanlar koklaşır, sevişir sonuçta yeni canlılar oluşur. Düşünen hayvan olarak ta tanımlanan insan, kısırcılık, sahiplenme, çıkarıcılık, suç, günah gibi doğada olmayan, kendi yarattığı birçok kavramın esiri olarak bu güzelliği çoğu kez çirkinliğe çevirmiştir. Konumuza odak-

laşırsak bir çocuk dünyaya getirilmesi nasıl çirkinliğe dönüştürülür "insanlarca" bakalım.

Vereceğim örnek henüz anılarımızda tazeliğini korumaktadır: Bosna-Hersek'teki dinci, ırkçı, paylaşımcı (yerel ve "global" çıkarların paylaşımı) savaşta olduğu bildirilen, kadınların toplu tecavüzle gebe bırakılması, olayı baştan çirkinleştirmiştir. Savaş koşulları dışında da, evlilik dışı ilişkilerde tecavüz olsun, olmasın, istenmeyen gebelik kadını, "suçlu günahkar, kötü" yaptığı gibi doğurursa çocuğu da "suç, günah, kötülük ürünü" olarak mahkum etmekte... Bunlardan daha yaygın olarak "evlilik içi tecavüz"lerin çoğunun gebelik ve doğumla sonuçlandığını da unutmamak gerekir. Bu anneler, bu çocuklar baştan "kötü kaderlidir"! (Kim, ne hakla yazar böyle "kötü kaderi"? Görünmez güçler mi, tanrı mı, kötü insanlar mı?) Sonuçta bir yanda yaralanmış, kirletilmiş bir anne (sevgisi)... karmaşık duygular... Bir yanda "suçsuz-günahsız yavru" denen, fakat (bazen annenin bile) suçlu-günahkar gibi davranılan bebek... bedeni doğmadan daha, ruhu yaralanmış, zedelenen, suçlanan bir "İNSAN"... Çıkarıcı sisteme, kirletilmiş "acımasız" dünya'ya fırsat kalmadan çirkinlik başlar...

Henüz doğmamış bir insana yapılan bir kötülüktür daha büyük hangi kötülük vardır? Sevgi içinde, "meşru" beraberliklerden olan çocukları bile binbir zorluğun / çirkinliğin beklediği bir dünyada ya bu çocuklar? Ya açlığa, hastalığa, sakatlığa, savaşa doğan çocuklar? "Hepsi insanca olmayan sistemlerde, çıkarıcı faydacı, özel mülkiyetçi anlayışlarla var oluyor" demek, çirkinlikleri bitirmiyor, azaltmıyor... Çok daha fazlasını yapabilmek gerekiyor. Belki de "dünyaya getireceğimiz bir çocuk" için harcayacağımız enerjiyi, emeği, çabayı, zamanı, parayı "tüm dünya çocukları" için harcamalıyız (değerlendirilmelidir).

Nasıl Bir Dünyaya Çocuk Getiriyoruz?

Çocukların lafta sevildiği, gerçekte sevilmediği bir dünyaya çocuk getiriyoruz. Savaş, silah, para, güç, çıkar çocuklardan daha çok sevilir bu dünyada. Çünkü:

Her gün yüzbinlerce çocuğun önlenebilir hastalıklardan öldüğü dünyada, silahlanmaya dakikada 1.700.000 dolar harcanıyor. Bu paranın 12 saatlik bölümü ile dünyadaki tüm çocukların salgın hastalıklara karşı aşılanabileceği, 18 dakikalık bölümü ile 2 milyar insanın temiz içme suyuna kavuşabileceği, 1 günlük bölümü ile açlığın, hastalıkların büyük ölçüde önlenebileceği bilindiği halde yapılmıyorsa ve bu yüzden çocuklar / insanlar hastalanıyor / acı çekiyor / aç kalıyor / ölüyorsa... bu dünyada çocuk / insan sevilmiyor demektir. Yılda bir ay... bir hafta... bir gün... bir saat... silahlanmaya aktarılan para insana "harcansa" (düzeltiyorum, insan için değerlendirilse) böylesine açlık, yoksulluk, hastalık, erken ölümler yaygın olmazdı herhalde... "Herkes bize düşman" ideolojisiyle, dünyanın dört bir yanında ülkelerin silah deposuna çeviren, üstelik de silahı en çok kendi halkına karşı kullanan yöneticileri "biz" seçiyoruz ya da başta tutuyoruz.. BU "DOĞAL" DEĞİLDİR. DOĞADA, bitkilerin, hayvanların dünyasında özel mülkiyet, çıkar çatışmaları, din / ırk savaşları, tahakküm, zorbalık, kıskançlık, tecavüz... HİÇBİRİ YOKTUR. Arazisini korumak ya da genişletmek için silahlanan / saldıran...örneğin bir ceylan sürüsü ya da aslan grubu duyduunuz mu hiç? Hayvanlar ihtiyacına göre

re yuva yapar ve sadece tehlike gördüğünde savunmaya geçer. Kuş yuvasını yavrusunu kollarken, başka kuşun diğer dala yuva yapmasını engellemez, "bu ağaç benim" diye çatışmaz. İnsan (?) yalnız ağacı değil, ormanı, ova-yı, dereyi sahiplenir, sınır koyar, bekçi / silah koyar... yetmez komşusunun toprağına / malına / insanına... göz koyar... Yoksulla bir şeyini paylaşmak istemez... İnsanın aklının kendine düşman olduğu, insanların çoğunun "düşünen-medeni vahşiler" haline geldiği bir dünyada yaşıyoruz. Hızla kirletiyor, tüketiyor, yok ediyoruz... bindiğimiz dal koptu-kopacak... Çünkü doğa... çür.kü çocuk... çünkü insan sevilmiyor bu dünyada... İnsanlarca... birkaç yüz dolar, bir silah, bir araba lastiği kadar... kanunlarla koruma altındadır tüm bu çirkinlikler... Doğacan bir çocuğu "atalarının" kirlettiği dünya ve onu (kirliliği) koruyan ve kollayan kanunlar bekler. Kimi kanunlar vardır ki bebeğin canını hedefler. "Bizden" bir örnek; T.C.K.- 453; "Gayri meşru bebeğini öldüren anneye ceza indirimi uygulanır, şeref kurtarmak içindir..." Şerefizin batsın! Canlının doğasında olmayan, insanların uydurduğu "şeref, gayri meşru..." gibi kavramlarla bebeğin katline, annenin katiliğine davetiye çıkarılıyor... İğrenç... Nerden baksan tutar yanı yok... Sonra hasatalık, açlık, savaş, sömürü, çıkar, bençilik...

"Hoş (?) geldin bebek, yaşama sırası sende..."

Bir Çocuk Dünyaya Getirmenin Sorumluluğu

Çocuk sayılacak yaşlarda bile "çocuk sorunu" aklıma takılmıştır: Neden iyi çocuk yetiştirebilecek aileler az, yetiştiremeyecekler çok çocuk dünyaya getiriyordu? "Çok çocuk" gelişmiyor, olanaksızlıklarla bedensel ve düşünsel yetersizlik ortaya çıkıyordu genellikle. Olanakları olan, kültürlü, aydın, -görece- zengin ailelerin / kişilerin ya çocuğu yoktu, ya az çocuğu vardı. Bu bana bir kısır döngü gibi geliyordu. Sonraları, iyi çocuk yetiştirme ile çocuk sayısı arasında ters orantı olduğu sonucuna vardım (Kimin umurundaydı? Yine bilinçsizler, bilinçsizce çok çocuk "yapıp", bilinçsiz insanlar yetiştiriyordu genellikle... Kalabalıklaşan bilinçsizler, "demokrasi oyunu"nun figüranları olarak, bilinçsizlerin ve aykırı bilinçlilerin aleyhine kullanılıyordu her alanda...) Şimdi bir çocuk dünyaya getirmenin ve yetiştirmenin çok ciddi, sorumluluk ve cesaret isteyen bir durum olduğunu düşünüyorum. Çünkü çocuğun iyi yetişmesi için (sağlıklı, kültürlü, bilgili, bilinçli...) anne / babanın çabası, bilinçli, varlıklı olması yetmiyor. Çevre, toplumsal koşullar, sistem, kanun ve kurumlar, vs. birçok etken söz konusu. Bugün çocukları en çok etkileyenlerden televizyonlarda (çizgi filmlerden başlayarak), basında, okulda korku-şiddet-baskı-resmi ideoloji (mil-li ve man-evi "değerler") "içselleştirilmeye" çalışılmaktadır. "Çocuk yetiştirmek" deyince besleyip-büyütmekten önce, bunlara karşı açık bir bilinçle, özgürce, insanca, barış içinde ve sevgiyi "doğal" yaşamasını / yaşatmasını anlıyorum. Bu çok zor olsa da, "dünyaya getirdiğimiz hayattan sorumlu" ve "dünyaya gelmiş hayatlardan sorumlu" olarak, başarmaya çalışmalıyız. "İnsanın kendini insanlaştırması bile alabildiğine zorken, başka bir insanı / insanları insanlaştırması daha zor değil mi?" diyebilirsiniz ve haklılık payı da büyüktür bu sözde. Fakat anımsamamız gereken bir şey var; biz (büyükler) örselendik, yıpratıldık, kirletildik / yalana-yanlışla bulandık yıllardır... "geldik bugüne" Çocuklar, karalanmamış, kirletil-

memiş, boş-ak bir defter gibidir; kirlenmesine engel olmaya çalışırken, -"bizce" olanlarla doldurmadan- ona "yazma / kendini ifade etme, var etme yetisi kazandırma-ya da çalışmalıyız. Çünkü, bize ne kadar iyi, güzel, insanı gelse de düşüncemizi ve yaşama biçimimizi ona ya da başkalarına empoze etmeye hakkımız olmadığını düşünürüm. Ancak bildiklerimizi bildirip, bir seçenek olarak sunabiliriz belki. Birçok ailede / ülkede olduğu gibi "demokrasi tezgâhlamaya" değil, yaşatmaya çalışmalıyız... en azından denemeliyiz. Çocuğa bizimle eşit hakları olan bir insan... bir birey... olduğunu hissettirmezsek... bunu yaşatamazsak, bunun yaşam boyu sürececek izleriyle, yönetilmesi-nesnelleşmesi- yıpratılması kolaylaşır. Küçük bir örnek: "Orta halli" bir aileye misafirim. Evin beş yaşındaki kızı çay servisi yapıyor. Evin büyüklere pek memnun; "maşallah, büyüklere ne güzel hizmet ediyor, aferim" "Hizmetçilik ideolojisi" nasıl da yüceltiliyor... "Böyüklere hizmet etmenin" iyiliği belletilen bu çocuk, hizmet bekleyen birileriyle hep karşılaşacaktır; misafir, baba, koca, çocuk... ya da amir, patron... ve muhtemelen "aferin"le yetinecektir. Bu tutuma biraz otorite-ilsizlik-yasak-korku ekleyin karşınıza köle ruhlu nesnelleşmiş bir insan çıkar. Onun hizmeti övülürken, kimbilir boğazdaki bir köşte de "iş" adamı Asım bey'in beş yaşındaki kızının bakıcısına "bana çabuk su getir" komutuyla, ne güzel emir verdiğinden bahsediliyordur... (Bunun ortası yok mu? Yok! Alternatifi var; efendi-hizmetçi ilişkisi yerine, insan-insan ilişkisi.) Bugün ailelerin çoğu kızlarına "ezilmeyi", oğullarına "ezmeyi ve ezilmeyi -yeri geldiğinde-" belletiyorlar. "Sen de vur oğlum, ezdirme kendini" "Böyüklere karşı gelinmez ama" ("Böyüklere" hiç bitmez ki...) İşte, çocuğa sorumluluk, alternatifi; insanca yaşamı / seçeneği sunmakla başlayacaktır.

Bir Çocuk Dünyaya Getirme Deneyimi

Dünya bizim değildir, biz onu gelecek kuşaklardan ödünç aldık (Kızılderi atasözü)

Bir çocuk dünyaya getirmek, ödünç aldığımız dünyayı, ödünç aldığımız kişiye bırakmak demektir bu söze göre. (Tabi, "dünyamız" ne kadar da o kadarını bırakabiliriz.) Biz de bir anlamda buna kalkıştık. Yaşam arkadaşım planlamadığımız (istemediğimiz değil) bir gebelikle karşılaşınca karar vermekte çok zorlandık. İkimiz de çocukları / insanları seviyoruz... Fakat buna hazır mıydık? Ya böyle bir dünyaya çocuk getirmek? Olayın duygusal yükü de vardı; bir canlı, bir insan oluşuyordu, bunun sonlandırılmasını düşünemiyordum. Bir yandan da "çocuğun olsa böyle konuşmazdın, sen de böyle davranırdın, çocuk sevgisi bambaşka, o olmayınca ev bomboş, onu dünyalara değişmem, çocuksuz çocuklunun halini anlamaz, bir yaramazlık var mı (dede/nene gebelik sorugulamasını böyle yapıyordu bizde)... "tarzında yaklaşımlar merak-ilgi uyandırıyor. Bilgiyi yaşayarak, duyumsayacaklarımı deneme isteği, "her şeye rağmen iyi yetiştirebiliriz" düşüncesi, biraz merak, belki sistem artışı düşüncelerin etkisi ya da iyimser-umutlu ruh halim, belki içgüdüler devreye girdi... çocuğun doğması yönünde kullandım tercihim... Yine de doğum kararını yaşam arkadaşıma bıraktım. (Çünkü yükün çoğu onun olacaktı...) Tercihim belirtme tarzım bile -sanırım- onda psikolojik bir baskı etkisi kaptı ve çekimserliğini doğum lehine çevirdi... (O gün bu gündür, onun yaşadığı -gereğince paylaşımadığım-

bedensel ve ruhsal / düşünsel zorlukları, gerilimleri, çabaları gördükçe, sorumluluğumdan dolayı suçlulukla karışık bir eziklik duyuyorum.) Artık karar içselleşmişti; "böyle sistemde, böyle dünyaya çocuk getirilir mi?" sorusu geride kalmıştı, yaşam sürüyordu, birçok şey için "sistem-dünyanın değişmesi" mi beklenecekti? ("İNSAN YAŞADIĞI GİBİ DÜŞÜNÜR" sözü, bir kez daha kendini kanıtlıyordu.) Bebek doğduktan sonra, soru zaten değişmişti; "bu insanı sisteme rağmen nasıl iyi yetiştirebiliriz?" Bugün sadece bedensel ve ruhsal sağlığını korumak için düşünmediğimiz ölçüde zaman ayırmak, emek vermek gerektiğini -yaşayarak- görünce, daha fazlasını (insanca yaşamasını, insanlaşmasını) nasıl başaracağını ciddi ciddi düşünüyordum. Öyle ki, çocuğa sorumluluğumuzu yerin getirmeye çalışmaktan, istediğimizi yapamaz, kendimizi yaşayamaz hale geldik neredeyse. (Bunun için bebeği sorumlu tutmaya, suçlamaya hiç hakkımız yok tabi.) Okunacak kitaplar, yazılacak yazılar, çıkılacak geziler, yaşanacak hayatlar ertelenerek geçti bir yıl. Ertelemeyip, bebeği teyzeye/neneye bıraktığımız kısa sürelerin bedelini de -bebek hastalandığı için- fazlasıyla ödedik. Tüm çabalarımıza rağmen, birkaç ciddi hastalık geçirdi... Yüz okşamayı öğrenmeden önce dedesinden yüze tokat atmayı, isteği olmazsa ağlamayı, kızmayı öğrendi. (Bencilik böyle mi başlar?) En çok reklamlar ilgisini çekiyor televizyonda... Yarın reklamlardaki çocuk gibi, sevginin ölçüsünü parasal imkan sanıp "arabani seviyorsun sigortalıyorsun, beni sevmiyor musun" derse, arabanın araç olduğunu, sevgi ilişkisinin araçla (meta ile) yaşanamayacağını, bu reklamların insanın meta derkesine düşürüldüğünü, "soru'nun yanlış olduğunu" nasıl anlatacağım? Yaşanmadan zorluklar tam kavranmıyor. Zorluğunu kavramayıp bir çocuk dünyaya getirmeye kalkışan arkadaşlara; "alın, bebeğimize bir hafta bakın, sonra karar verin" diyorum, yaşanan yok. (Bu düyguyu, güzelliği, zorluğu yaşamak için ille de "kendi çocuğu" olması gerekmiyor ki. Milyonlarca kimsesiz-kimseli çocuk var sevgi-ilgi bekleyen.) Her şeye rağmen onu çok seviyoruz, zorluğu sevgiyle, umutla, olayın güzelliğini duyumsayarak aşmaya çalışıyoruz. Onun da bize çok yardımcı olduğunu söylemeliyim; bir gülüşü, bir bakışı, sarılması, kyunumuza sokulması tüm yorgunluğumuzu giderip sevincimizi çoğaltabiliyor. Umutluyuz. Bu dünyaya BARIŞ getirmek ne kadar zor, fakat vazgeçilemez bir uğraş ise, bu dünyaya (BARIŞ adlı) bir bebek getirdikten sonra, onun insanca yetişmesinin sorumluluğunu üstlenmek öylesine zor, fakat vazgeçilemezdir artık bizim için. Başarmaya çalışacağız, dünya çocuklarını / insanlarını unutmadan...

Son Söz

Dün (2/7/1993) inanç düşünceye, karanlık aydınlığa, despotluk hoşgörüyü, bağınazlık ilericiliğe, hurafeler bilime, insanımsılar insana saldırdı; Sivas'ta... devlet gözetiminde... 37 yazar, sanatçı, insan... 37 Pir Sultan yakılarak katledildi... (Birilerinin elinde ipleri)... Yüreklirimiz yandı, tutuştu o ateşle... Yakılan bir Ozan'ın türküsü hala kulaklarımda; "Bu korkmamazlığım ile... Nerde bir yobaz görerim, nerde bir softa görerim, nerde bir molla görerim... KORKİREM!"

"CANO... BİZ BU ÇOCUĞU BU DÜNYAYA NİYE GETİRDİK?"

SU KENARINDA DÜŞÜNEN KADIN

Geceydi...
Hem de ne geceydi
Geceye güzelliğini veren ıslak bir göz
gibi insanların, evlerin pencerelerinden girip
yatac odalarına kadar, anlaşılmaz bakışı değildi.

Gece ıslak bir kömürden gözdü...
Bu göz her sevdalının, her kindarın / üstündeydi...

Ama korkutucu değil...
Bir erkeğin karısını dövüp dövüp sonra
onun o bıçak gibi gözlerinden, hiç konuşmayan
ama yürek kesen o bıçak gibi gözlerinden
korkması olur mu hiç? Kadın bir
yaralı ceren gibi bakar ancak... Yaralı
cerenden ne zarar gelir? Bir lokmacık canı / vardır.

Gece işte o yaralı ceren gibiydi...
Tüm kını, tüm isyanını, bağıramadıklarını,
haykıramadıklarını hepsini, bu oval, esmer
ıslak organda toplayan bir ceren...

Bu göz, bu kara göz
boşlar sözün bittiği o noktada
birikmiş o en uzun göz

Geceye güzelliğini veren suyun kenarındaki
kadındı. Kadına güzelliğini veren elleriydi...
Ellerine güzelliğini verense dokunduğu herşeye
sevgiyle dokunmasıydı.

Geceye güzelliğini veren sevgiydi...
Kara saçlı, ince kadının yüzünde sevgi,
gözkenarlarındaki yaşlardı... Bu gece ay
vardı ya, bu su damlacıkları, bu iki büyük
kara gözde iyiden iyiye ışıldıyordu...

Sevgi, bu kızın gözlerinden akıp
yanaklarına süzülen ışık damlacıklarıydı...

Öyküsü sadeydi... Belki önemsizdi...
Aşk değildi, ölüm değildi, ayrılık değildi...
Uzun ince parmaklarıyla yaşlarını sildi

Yaşadığı için ağlıyordu...
Ancak bu topraklara, bu toprakları
toprak yapan insanlara kara sevdalı olduğundan
böyle ince ince ağlıyordu...
Yüreği kurumuştı nice dir
İstemediği şeyleri yapmıştı
İstediği şeyleri yapamamıştı.
Kuruyan yüreğine yağmur olup / çiseliyordu şimdi.

Genç ve güzel bir kadındı ne yazık ki.
Bilmiyordu
Güzel olmasa herşey daha mı kolay
olurdu bilmiyordu

Akıllıydı... çok düşünür, ölçüp biçerdi / yaptığı işler ...

Daha az akıllı olsaydı daha mı az
sorumlu olurdu bir çok şeyden bilmiyordu
İskelenin kenarında oturmuş effatunlaşan,
pembeleşen, sarılaşan ışıklara bakıyordu...

Hiç anlam yüklemeyen, sadece
bakmak için bakmaya çalıştı / yapamadı...
O hep birşeylere anlam yükleyip / durmuştu...

Sorumluydu... Tüm insanlara sorumlu
hissediyordu kendini... Tüm güç ilişkilerin
suçlusu oydu sanki...

Hep savaştı...
Oysa o dokunmayı, öpmeyi, sevişmeyi
tercih ederdi. Sevgi dolu parmaklarıyla
çok daha fazla şeyi güzellemeyi / dilerdi...

Ama şimdi savaş zamanıydı...
Hep cepheleler vardı... Hep onun
cephesindekiler ve karşı cephedekiler...

Oysa... bu dünyada dört bir yandan
insan cıvıltıları gelmiyordu... Effatunun
her tonundan çiçekler yetişmeliydi...
Herkes, her yere gitmeli... Herkes bütün
dilleri bilmeliydi...

Ama kocaman bir genelev gibiydi
dünya. Herkes herşeyini pazara çıkarmıştı.
En ufak bir gülüşün, bakışın, dokunuşun
bile ödentisi yok muydu ya?

Herkes aynı zamanda hem fahişeydi,
hem pezevenkti.

Koca bir taş attı suskun suya...
Su acıdı. İnilti gibi bir ses geldi sudan...
Halkalar kaybolana kadar inilti de dinmedi.

İri bir bulut kondu gözüne... Sıktı
dişlerini. Kıyamet gibi bir yağmur boşandı
üzüm gözlerinden. Elleriyile yaşlarına dokunmak,
hissetmek istedi... Kırpıklarına dokundu...

Uzak diyarlara takıldı gözü. Burdan,
denizler ötesinden bir ışıklar ülkesi İstanbul...
Gözlerinde ışıklar yanıp sönen, ama
yürek vurgunu yemiş gibi... O evlerde
çıplak ampüllerin altından gelen ışık hiçte
o kadar sevimli değil halbuki... Korku
dolu... Acımasız bir ışık... Ekin, hasat
demeden hep ısıtan, hep yanan bir güneş gibi

Hanelerde neler oluyor, neler
dönüyor şimdi? Keşke tüm evlerde
insanların seviştiğini bilse... Ama
uzanamıyor... Acılara, çıplak bir yar
gibi sızlayan acılara, uzatacak ne bir
merhemi, ne de eli var...

İhanetlere uğradı hep. Korkaklar
meydanıymış burası... Akrep sokumundan
izleri... var her bir yahında...

Bu ağlayış çaresizlik ağlayışı
değil ama... Sevgiden ağlayış... Silkinme
ağlayışı... insan yanımız...

Bir çocuk geçti yanından... Neden
ağlıyorsun abla? diye sordu. Güldü... Taa
derinlerden bir kahkaha koştı geldi
yüreğine. Yüreğinden koştı dudak oldu
çocuğu öptü... kol oldu çocuğu sardı...

Hep ablayızdır... Yenge, amca, abiyizdir.
Yurdumun insanını temel ilişkiler
hep bu akrabalık ilişkilerine kurulmuştur.
Herşeyin ters olduğunu pazarda bibercinin
müşteri kadına al sevgilim biberlerin
dediğini düşledi. Al bacım, al yenge ye biraz.

Güldü... bir daha, bir daha... Bu fikir / hoşuna gitti.

Ortak... Ortak kelimesi geldi aklına
birden. Yaşamdaş. Sırdaş... şu sonunda
daş olan sözcükleri oldum olası severdi / zaten

Sevideş, yürekdeş, kavgadaş, akıldaş...
Bu daşları çoğaltmak gerek dedi / içinden...
Daha çok şeyi diğer kardeşleriyle paylaşmak
gerek... Diğer arkadaşlarımız?-
İla... Gözlerini yukarıya dikti... Yıldız
olana dek... Yıldız olana dek dedi...
Diğer kardeşlerine koştı.

EYLEM

Fotoğrafımız Üzerine Üç Sorun Üç Öncelik

Alberto MODİANO

Fotoğrafın Kimlik Sorunları

Türk fotoğrafının kimliğini oluşturacak durumlar aslında bir sorun olarak görünürse de, bunlar ülkenin sosyo-ekonomik potansiyelinden kaynaklanmaktadır. Bunlar fotoğrafın içinde bulunan bireylerden, kurum ve kuruluşlar aracılığıyla ülkenin üst düzey katmanlarına kadar herkesin ilgilenceği sorunlardır.

Fotoğraf Müzesi:

Ülkemizde özel de olsa bir fotoğraf müzesinin kurulma zamanı çoktan gelmiştir. Fotoğrafın icadının **Takvim-i Vakai** gazetesinde ilan edilmesi ile ülkemizde fotoğraf hareketleri başlamıştır. O günlerden günümüze kadar her türlü fotoğrafik belgenin saklanması ve gelecek kuşaklara iletilmesi gerekmektedir. Fotoğraf tarihi açısından yapılan araştırma ve çalışmalar sağlıklı yürümekte ve çalışmaların gelişmesinde devamlı güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Bu arada bir gün fotoğraf müzesi kurulacaksa bu bünyede fotoğraf tarihi araştırma kürsüsünün ve yine Türk fotoğrafının emektarları ile anılacak fotoğraf vakıflarının da gereksinimini de unutmamak gerekir.

Yayın:

Fotoğraf basıldığında bitmiş şeklini almış olur. İlk önce kart üzerinde görüntülenir, daha sonra ise matbaa basar ve çok kopyalı şekli ile geleceğe aktarımınıdır. Fotoğraf'ta basılı medyaları incelediğimizde karşımıza birçok türler çıkmaktadır.

Teknik yayınlar: 1950-60'lı yıllara kadar ülkemizde yayınlanan en yoğun fotoğraf yayınları teknik kitaplardır. Bu yoğun trafik, fotoğrafçılığın gelişmesini ve tanıtılmasına yardımcı olmuştur. Daha sonraları bu yoğunluk azalmıştır. Ancak bilgisayarlı fotoğraf devrine girdiğimiz şu son on yıl içinde bu teknik konunun tekrar ele alınmasında yarar vardır.

Albümler: Ülkemizin fotoğraflarla tanıtılmasına katkıları olan Othmar P. çalışmalarını içeren, Almanya'da basılan **Türkiye Albümü**, 1930'lu yıllar açısından fotoğraf kimliğimizi tanıtan en önemli eserlerden biridir. Ancak 1960'lı yıllara kadar ise bu tanıtım takvim sayfalarında kalmıştı. Aynı yıllarda sanatsal kaygılarla başlayan amatör hareketlerle açılan sergiler ve yayınlanan albümler ya da sergi tanıtıcı broşur ve kataloglarla, bu günlere kadar

gelip yoğunluk kazanmıştır. Bugün ülkemizde batıyla boy ölçüşecek dercede güzel albümler basılmakta. Ancak bütün bu albümlerde, destekçi şirketlerin katkıları ya da kişisel çabalar vardır. Fotoğraf yayınları basan ve tanıtan yayınevi hemen hemen hiç yok gibidir. Dernekler bünyesindeki yayın işlevi ise bilinen ayrı bir gerçektir.

Kuramsal Yayınlar:

Fotoğrafın sanatsal yönde irdelenmesinde, estetik olarak kimliğinin bilinçlendirilmesinde, kuramsal yayınlar ve tartışmalara gereksinim vardır. Son iki yıla varıncaya kadar bir takım polemik rüzgarları ve bu konudaki yayın, bilgi eksikliğinden dolayı henüz böylesi bir ortama ulaşmadı. Son iki yıldır ülkemizde yayınlanan kuramsal kitaplar önemli bir açığı kapatma yolunda önemli bir işlevi yerine getirmeye başlamıştır. Ancak bütün sorun kitapların basılıp yayınlanması ile bitmemektedir. Bu konuda tartışma ortamlarının da yaratılması gerekmektedir. İşte bu işlevi yerine getirecek olan, böylesi paneller ve sempozyumlar veya dernek etkinlikleridir.

Dergiler Süreli Fotoğraf Yayınları:

Fotoğraf dergiciliği ayrıca ele alınmalı ve incelenmelidir.

Eğitim:

Ülkemizde fotoğraf eğitiminin ne kadar da kısıtlı olduğunu eğitim kurumlarından da görebiliriz. Sn. Sabit Kalfağil'in önerdiği gibi, "Fotoğraf Meslek Lisesi"yle başlayacak bir temel fotoğraf eğitimi, bu dalda kariyer eğitim verebilecek temel çatının başlangıcı olacaktır. Ancak eğitim sorunu da fotoğraf müzesi gibi ele alınmalıdır.

Ülkemizde akademik fotoğraf eğitim veren az sayıda okulların her birineyse senede ancak 15-20 öğrenci alınmakta, üniversite seçme sınavlarında yapılan yanlış sıralama hatalarından, yarısı eğitimini yarıda bırakmaktadır.

Ayrıca üniversite bünyesindeki öğrencilerin mesleğe hazırlık aşamasında teknik eksiklikler vardır. Yabancı eğitim kuruluşlarında her bir öğrenciye bir karanlık oda düşerken, ülkemizde bekli de her bir sınıfa bir karanlık oda düşer gibidir.

Okullarda eğitim amacı ile hazırlanmış ders kitaplarının da eksikliği apayrı bir sorundur.

Teknoloji

Fotoğraflarımız açısından çok önemli sorunlardan biri de teknolojik çıkmazdır. Şunu hemen belirtmekte yarar vardır ki, yabancı bir teknolojinin ürünleriyle sanat yapmaktayız. Fotoğraf tarihine baktığımızda fotoğraf sanatsal yönden ve sanayi ve teknolojik açıdan her on yılda bir devrim geçirmektedir. Şüphesiz bu devrimde en önemli etkenler yeniliklerin gelmesidir. Bu patlamalar, fotoğrafın içinde bulunan herkesi başta büyük bir kargaşaya sokmaktadır.

Fotoğraf icat edildiği yıllarda ressamı çok etkilemişti. Ancak bu kaos çok uzun sürmedi, çünkü fotoğrafın işlevi, ile resmin sanatsal kaygıları arasındaki fark çok kısa zamanda anlaşıldı... Fotoğrafçılığın bir meslek şekline dönüşmesi ile kısa bir zamanda fotoğrafhaneler açıldı. 1900'li yıllara geldiğimizde KODAK firmasının yarattığı sloganlı gelişme, fotoğrafhaneleri telaşa düşürdü. Çünkü fotoğraf artık toplum bireylerinin arasına girmeyi başlamıştı. Fotoğrafa sanatsal açıdan bakanlar da aynı kaygıyı taşıyorlardı. Çünkü aynı yıllarda kartpostalcılığın da kendine özgü bir tadı vardı.

Bu tür sanayi gelişmeler tarihte birçok kez yaşandı. Renkli filmin bulunması gibi. Her bir gelişme fotoğrafın pusulasını biraz sarsacak fotoğrafçılara biraz panik yaratacak, tartışma ortamları açacak ancak bu da pek uzun sürmeyecektir.

Yukarıda da belirttiğim gibi fotoğraf her on yılda bir devrim geçirmektedir. 2000'li yıllara girdiğimiz şu on sene içinde dünyamız bilgisayarlar ve elektronik araçlar yardımı ile yönetilmekte. Küçük düğmeler, insanların yanılabilir hataları aşır, hemen hemen sıfır noktasındaki yanılma payları ile yaşantımıza girip, çoğu kez de kolaylıklar getirmektedir. İşte bu kolaylıklar fotoğraf makinelemize de bulaştı. Şu sıralar bu durum fotoğraf sanatını tehdit etmekte ve paniklerin doğmasına neden olmaktadır.

Sonuç olarak: Sanat insanın iç dünyasını duygu ve düşüncelerini estetik bir kaygı ile ifade edebilmesidir. Sanat bir yaratıdır. Teknolojik bir ürün olan fotoğraf makinelemeleriyle sanat yapabiliyorsak, bilgisayar yardımı ile sanat yapabiliriz. Ancak biraz paniğin geçmesini beklemekte fayda vardır.

Dernekler:

Ülkemizde fotoğraf derneklerinin işlevi tarafsız olmalıdır. Tarafsız olmalıdır derken, derneklerin bitaraf olması değildir. Dernek yönetimi oldukça zor ve deneyime dayalı bir iştir. Kaldı ki yönetilecek bir sanat kurumuydu bu iş daha zorlaşacaktır. Fotoğraf derneğini yönetmek bir örgüt işidir. Bir yönetim kurulu dernek iç işlevini sürdürürken, başka bir kurul ise işin sanatsal yönü üzerine yoğunlaşmalıdır. Tabii bunun bir de alt işlevleri vardır. Yayın yaratmak, fotoğraf kurslarını düzenlemek, sosyalleşkilere önem vererek fotoğraf gezilerinin düzenlenmesi, fotoğrafın kuramsal yönü üzerine tartışmalar açılarak, fotoğrafseverleri bu yönde yoğunlaştırmaktır.

Türk fotoğrafında artık bir takım evreler çok gerilerde kalmıştır. Bir şeyleri aşmak gerekiyorsa, fotoğrafın kuramsal yanı üzerine çok konuşmalı ve tartışmalıyız.

ÖMRÜ YETMEMİŞ SEVDALARIN MEZARINDAYIM

bütün yazacaklarım olduğu gibi gözlerinin
içinde gitti

mahsur kaldım bu yüzden bu iklimsiz dönencede
bütün denizlerim kıyısız dağlarım yolaksız kaldı
hasret kiracım oldu bir türlü çıkmaz içimden.

hiçte barışık değildim oysa ayrılık türkülerine

hergün bir hüznün sağınağı silip geçiyor hatıra
defterimi
dökülüyor ölü bir sessizliğe yıldız kümesi
sevgimiz

satır aralarında bir çığlıktı kalıyor.

bütün düşlerim olduğu gibi gözlerinin içinde gitti

ütopyanın atlası pusulası varoşların
doruklarınıyılıksı
tahrip gücü yüksek sarsıntılarla arada bir
yokluyorsun gecelerimi
dizelere sığınmak harcam oluyor.

ömrü yetmemiş sevdaların mezarındayım şimdi

ne çok da kahr izi var seyriyor karnı gecenin
bir cenin muhalif bir tavır bakışlarında
ihtilalini körüklemek borcum oluyor.

bütün aşklarım olduğu gibi gözlerinin içinde gitti

bu şehir tüm sokaklarında yüreğimin kanat sesi
güneşi iltisardan geçirip meydanlara saça
saça yürüdüğüm mayıs günleri
el uykuda gün uykuda biz sevişken biz
kavgada hepsi evet hepsi..

(gideceği limanı bilmeyen hiçbir rüzgardan
hayır gelmez)

ki öyleyim şimdi suskunluğum şaşkınlığımdan

bilirsin nice serüvenler ekledik çocukların yarım
kalmış masallarına
misket gibi oynadığımız en güzel oyundu ölüm.

etme gülüm daha yaşayacaklarım olduğu gibi
gözlerinin içinde gitti...

Yunus YAŞAR

Fotoğraf Sanatı - Sanatçı - Galeriler Üçgeni

Aramis KALAY

Bilinçli olarak fotoğraf yapmaya İFSAK'a üye olarak başladım. Yıl 1992 Fotoğrafı Sanat olarak yaparak görünürlü çekimlerim de aynı yıllara rastlar. Ama tüm sanatsal nitelikli sanatsal kaygılarla estetik ve plastik değerleri de özgün bir dil oluşturup kendimi anlatacağım. Amacım fotoğraflar üretmekti. Burada fotoğraf malzemesi araçtı. Makinası, objektifleri, filmi, banyoları, kartları, filmleri, ışığı ve diğerleri ile... "Fotoğraf sanat mıdır" türünden sorular ve tartışmaları da fotoğraf çevresine girdiğim yine bu yıllarda sıkça duymaya başladım. Üstelik bu soruları soranların bir çoğu fotoğraf yapıyorlardı ve sanatsal formasyona ulaşmışlardı. Okutuyorlar, araştırıyorlar, sergiler açıyor, fotoğraf yazıyor ve fotoğraf söyleşilerine konuk oluyorlardı. Fotoğraflarında ise belirli bir üslup, özgün bir dil oluşturmuşlardı. Tüm bu uğraşlarını da sanat adına yaptıklarını söylüyorlardı. Ne gariptir ki "fotoğraf sanat mıdır" tartışmasını da yine onlar başlatmışlardı. Son yıllarda bu tartışmaların artık yapılmaması sevindirici bir gelişme. Şimdi moda "Deneyisel mi? Belgesel mi?" tartışmasını yapmak.

Ortada sanat var! Bu sanat eserini yapanlar var! Fotoğrafı "sanat adına yaptıklarını" her fırsatta yineleyenler var! Ama ne hikmetse, hiç fotoğraf sanatçısı yok! Fotoğrafı Türk sanat ortamının gündemine sokanlar, fotoğraf denince hemen akla gelen yılların ustaları bile kendilerini tanımlamak ve tanımlatmaktan kaçınıyorlar. Yoksa bu da gündemde kalmanın bir başka yolu mudur? Acaba bu kişiler basında ya da fotoğraf yarışmalarının seçici kurullarında isimlerinin yanına eklenen "fotoğraf sanatçısı" tanımına bir kere olsun karşı çıkıp tavrı almışlar mıydı? Tabii ki çoğunlukla hayır...

Madalyonun diğer yüzünü çevirdiğimizde görüyoruz ki, ülkemiz bir "fotoğraf sanatçıları cenneti" Peki nasıl oluyor da böyle oluyor? Basında incelediğimiz kadarıyla sergi açan herkes sanatçı! Neredeyse eş-dost ve anı fotoğrafları dışında çekilen her kare, bir sanat eseri! Sokağa çıkıp ya da bir gezi yapıp çektiği ilk filmi gösteri veya sergiyle sunmak isteyenler -ki her nasılsa iyi/kötü bir salonda bulmayı beceriyorlar- gazete ve dergilere yolladıkları basın bültenlerinde kendilerini "doğan fotoğraf sanatçısı" olarak tanımlayabiliyorlar. Ne yazık ki bu tuzağa kültür-sanat sayfa da hemen düşüyorlar. En ufak bir araştırmaya bile gereksinim duymadan, gönderilen metni olduğu gibi, belki de okumadan yayınlıyorlar. Eh, gazetelerde böyle yazdığına göre, fotoğraf çekende sanatçı olduğuna inanmaya başlıyor.

Koskoca basının kültür ve sanattan sorumlu, deneyimli, bilgili, entelektüel yöneticileri bilmeyecek de kimin sanatçı olduğunu, biz mi bileceğiz... Haşa! Bir sergiye

ilişkin sergileyenin özgeçmişine yer veren şöyle bir bilgi vardı: "...1986 yılında fotoğrafa başlayan sanatçı ilk sergisini açıyor..." Sergi tarihi ya 1986 ya da 1987 gibiydi! Ne kadar çabuk! Ne kadar kolay! Ne kadar saygısızca!

Burada önemli olan tabii ki isimler değil, fotoğrafımız bugünlere nasıl geldi? Sorgulamamız gereken bence budur. Sanatçılık insanların kendi kendilerine verecekleri bir paye değildir, olmamalıdır. Yapılan fotoğrafların sanat eseri olup olmadıkları, taşıdıkları değer, kalıcılıkları, kazınılan üslup bütünlüğü, disiplinli bir çalışma ürünü olup olmamalarının saptanması ile anlaşılabilir.

Kısaca "ben oldum" demekle sanatçı olunmuyor. Hele hele bir-iki sergi açıp, gösteri yapmakla hiç...

Diğer yandan fotoğraf yapmayı yaşam biçimine dönüştürmüş, sistemli olarak fotoğraf çalışan, fotoğraf düşünen fotoğraf sanatçılarımız ise geleneksel sessizliklerini sürdürüyorlar. Burada herkesi bulunması gereken yere oturtmak için, bilgi birikimi, deneyimleri ve fotoğraf sanatı adına verdikleri mücadelede fotoğraf dünyamız tarafından bazı görevler düşüyor.

Bu görev, ülkemizde fotoğrafı artık güzel sanatların ayrılmaz bir parçası olarak kabul ettirmektir. Bu görev konulacak tavırla herkesin ayağını denk almasını sağlamaktır. Bu görev bir makara fotoğraf çekip bir sergi açanların fotoğraf sanatının saygınlığına gölge düşürmelerini engellemektir. Bu görev "Fotoğraf Sanatçıları Birliği" "kurup, fotoğraf sanatının ve sanatçılarının haklarını korumaktır. Fotoğraf Sanatçıları Birliği sanatın ciddiye alınması gerekliliğini geçici ve temelsiz düşüncelerle fotoğraf sanatını hafife alanlara karşı mücadele etmelidir. Bu kuruma üyelik hiç de kolay olmamalıdır. Yapılacak başvurular fotoğraf sanatçılarının ağırlıkta olduğu ama resim, heykel, grafik sanatı gibi diğer sanat dallarının da temsil edildiği bir karar kurulu tarafından değerlendirilmelidir. Sunulacak portfolyolar incelenip birliğe üyelik kararı verilmelidir. Adlarını "Fotoğraf Sanatçıları Derneği" koyanlar gibi neredeyse başvuran herkes kabul edilmemelidir. Kalıcı bir tek fotoğraf bile üretememiş kimbilir kaç "...Fotoğraf Sanatçıları Derneği" üyemiz var. Fotoğraf Sanatçıları Birliği fotoğrafımızın hem ulusal hem de uluslararası sanat ortamında sesini duyurmasına yönelik sergiler, gösteriler ve paneller düzenlemelidir...

Konumuz Fotoğraf Sanatı-Sanatçısı-Galeriler Üçgeninin ilişkileri (olumlu ya da olumsuz) birbirine katkıları olduğuna göre, bakalım zincirin son halkasını oluşturan galeriler cephesinden fotoğrafımız ve fotoğraf sanatçılarımız nasıl görünüyor...

Galeriler üretenlerle tüketenlerin buluşturulduğu yerlerdir. Tüketim satın alma, haz duyma, izleme ve paylaş-

ma da olasıdır. Sanatçı ortaya çıkardığı yapıtı eninde sonunda sergilemek zorundadır. Sanatseverler sanat eseri toplayıcıları (müzeler, koleksiyoncular, kurumlar veya kişiler) ve eleştirmenler bir sanatçının bir dönem yapıtlarını ancak sergilediklerinde izleyebilirler. Doğaldır ki sanatçı üretirken bunların hiçbirini düşünmez. Ya da düşünmemelidir. O konusunu tasarlar ve malzemesini hazırlar. Tuvallar, boyalar, filmler, objektifler, kartlar, fırçalar, kaşemler, madenler, çamur vb. Mekanı ve modelleri ve eşyaları ve ışığı ve rengi ve lekeleri ve duyguları ve sevinç ve endişelerini ve üzüntülerini ve düşlediklerini yani kendini veya çağını anlatmak için çalışmaya başlar. Bu aşamada belirleyici olan sade sanatçıdır. Sancılı bir süreç sonunda, yapıtlarını gün ışığına çıkartma zamanı gelmiştir.

Bir sergi mekan, yani bir galeri arayışı da işte bu aşamada başlar. Eğer sanatçının uğraşı resim, heykel veya seramik gibi bir sanat dalıysa istediği galeriyi bulması pek zor değildir. Son yıllardaki galeri enflasyonunu düşünenecek olursak, hem sanatçı galeriyi, hem de galeri yöneticisi sanatçıyı seçme kararı verirken bir hayli terleyecektir! Biz sanatçıyı bir süre unutup olayı galeriler cephesinden ele alalım.

Sanat galerileri de diğer tüm işyerlerinde olduğu gibi kazanç amacıyla kurulan işletmelerdir. İstisnaları elbette vardır. Galeri yöneticileri salonlarını öncelikle "satış şansı çok olan" sanat dalına vermek isterler. Nedeni basittir. Eserlerin satışından doğan galeri ipayı anımsanmayacak ölçüdedir. Hatta ve hatta birçoğu, satılamama nedeniyle kâr edememe gibi iş risklerini en aza indirmek için bazı özel koşullar bile uygularlar... Örneğin satılmadığı takdirde sergilenen yapıtların toplam bedelinin galeri payı tutarı karşılığı tabloyu (varsayalım resim sergisi) koleksiyonları için alakoyarlar... Bazıları ise kolay satın alınabilecek eserler yapılmasını bile isteyebilirler ama sanat da sipariş edilmez ki!

Galerilerle ilgili kısa bir durum değerlendirmesi yaptıktan sonra bakalım biz fotoğraf yapanların ürünlerini sanat galerilerinde sergileme şansları nedir?...

Öyle bir galeri ki, resim, heykel, seramik, karikatür ve grafik sanatlar sergisine de yıllık programında yer vermiş olsun.

Bana gönderilen sergi davetiyelerini biriktirim. Merakım bir koleksiyoncu titizliğinde olmasa da hatırı sayılır çeşitlilik ve çokluktur. Arşivime şöyle bir göz gezdirdiğim 10 dk. içinde 29 sergi davetiyesini inceledim.

Salonlara göre dağıtım şöyleydi. Bankalarda: 8 (Bankalara ait salonlarda), Okullarda: 7 (Üniversite-Lise Salonu), Kültür Merkezlerinde: 4, Belediye Galerilerinde: 2, Otelde: 1, Hastahanelerde: 2, DGS'lerinde: 3, Holdingde: 1, Sanat Galerisinde: 1

Görüldüğü gibi sanat galerisinde açılan sergi sayısı sadece bir! Bu listeye şu anda Türkiye'nin tek fotoğraf galerisi olan Galeri Arşiv'i katmadım. Rafo Galeri de değerlendirilmeyi bekliyor.

Evet görünen o ki bankaları okullar, belediyeler ve kültür merkezleri salonlarını vermezlerse, fotoğraf sanatçıların izleyicileri ile buluşamayacaklar. Fotoğraflarını sergileyemeyecekler.

Sanat galerilerimizin fotoğraf sanatına karşı takındıkları bu soğuk tavrın nedenini sorgularsak karşımıza çıkan

gerçek fotoğrafın, resim, heykel vb. gibi satın alınmaması oluyor. Peki satış şansları az diye sanat galerilerimiz fotoğraf sergisi düzenlemesinler mi? Fotoğraf sanatçılarımız gibi galerilerinde görevleri sanata karşı kamuoyunun duyarlılığını arttırmaktır. Yok amaç ille de para kazanmaksa o zaman "... Sanat Galerisi" tabelası yerine "Galerici" yazan yenileri konulmalıdır. Tıpkı bakkal, kasap, kuruyemişçi, çiçekçi vb. gibi.

Sanat galerileri yılda bir kez olsun fotoğraf sergisi düzenleyerek, fotoğraf sanatının gelişmesine, yaygınlaşmasına fotoğrafın satın alınarak duvarlara asılmasına yönelik çabalara katılmalıdır. Bu katılım sonunda, hem fotoğraf sanatçılarımız, hem fotoğraf sanatımız, hem de sanat galerilerimiz uzun vadede yararlı sonuçlar alacaklardır. Fotoğraf yazarlarımız da sergi eleştirileri, dünyadan fotoğraf belgeleri ve fotoğraf yazıları ile yaratılan bu sanat ortamına katılmalıdır. Bundan sonra koleksiyoncular, müzeler, kurumlar ve kişilerde sanat fotoğraflarına ABD ve Avrupa ülkelerinde olduğu gibi hakettiği değerleri ve ilgiyi göstereceklerdir. Bu sonuç kaçınılmazdır.

Peki sanat galerileri fotoğraf sergilemekle sorun çözümlüyor mu? Hayır. Galeri mekanları sanat eserlerinin doğru sunumu için yeniden düzenlenmelidir. Bu işe soyunanlar iyi bir bölgede bulunan boş bir salonun boyanıp panolar eklenmesi ve birkaç lamba takılması ile sergi imkanı olmayacağı gerçeğini görme zorundadırlar.

Kuyumcu vitrinleri gibi ışıltılı aydınlatılan mekanlar, yüksek tavanlardan sarkan kendine bile yararı olmayan birkaç florasanlı salonlar, tablolar yerine zemini ya da boş duvarı zoomlayan spotlar!...

Bir örnek vermek isterim, çok yakın bir tarihten 5 Mart'ta CRR konser salonunda üniversiteli öğretim üyeleri derneğinin düzenlediği Yılın Teknik Üniversitesi Sanatçı Öğretim Üyeleri Sergisi vardı. Yüksek bir duvar, tavanda her bölüme konan düşük değerli holejen bir lamba ışığı bölümün ortasını ve hayli yukarıları biraz aydınlatıyor. Loş bir duvarda tablolar zor görünüyor. Bir başka bölümde bu kez spot lambalarıyla aydınlatma var. İyi aydınlatıyor...İşte bir konser salonumuz var. Duvarlar boş duruyor. Bir sergi filan açılınsa zihniyetiyle bir şeyler yapılmış.

Oysa bir sergi salonu aydınlatması askı sistemleri, salon sorumlusunun yeri, ses ve müzik düzeni ile başlı başına bir tasarım olayıdır. Acaba ülkemizde kaç sanat galerisi bir iç mimarın projeleri sonucu şekillenmiştir? Örneğin ben Türkiye'de gördüğüm sergiler içinde asılı fotoğraflara bakarken kendimi ve diğer fotoğrafları camlarından yansıtmayacak düzenle tasarlanmış (ışıklandırılmış) bir sergi salonuna henüz rastlamadım. Rastlayana da rastlamadım.

Nereden nereye geldik!

Fotoğraflarını sergileyecek doğru dürüst bir sanat galerisi bile bulamamaktan yakınırken, ne çok istemeye başladım. Ancak anımsamakta yarar var. Bugün ABD ve birçok Avrupa ülkesinde, fotoğraf sanatçıları yapıtlarını "Fotoğraf Galerileri"nde sergiliyorlar. Bizlerin fotoğrafımızın sorunları olarak gördüğümüz konuları çoktan aşmışlar.

Şu anda bir şeytan üçgeni görünümündeki fotoğraf sanatı sanatçısı ve galerilerin yakın gelecekte tüm sorunlarından kurtulup mutluluk üçgenine dönüşmelerini diliyorum. Ne dersiniz? Ya tutarsa...

Fotoğrafta Üç Sorun Üç Öncelik

Sevil ÜZREK

"Sanat denen uğraş dünya çapında bir uğraştır ve geleceği de içerir. Sanat ciddi bir iştir, temelsiz, dayanıksız, nedensiz bir uğraş değildir. Sanat bir kişinin işi değildir. Sanat herkesin işidir. Sanat, rolünü yalnız sanatçının değil, dünyanın yöneldiği bir yönde oynar."

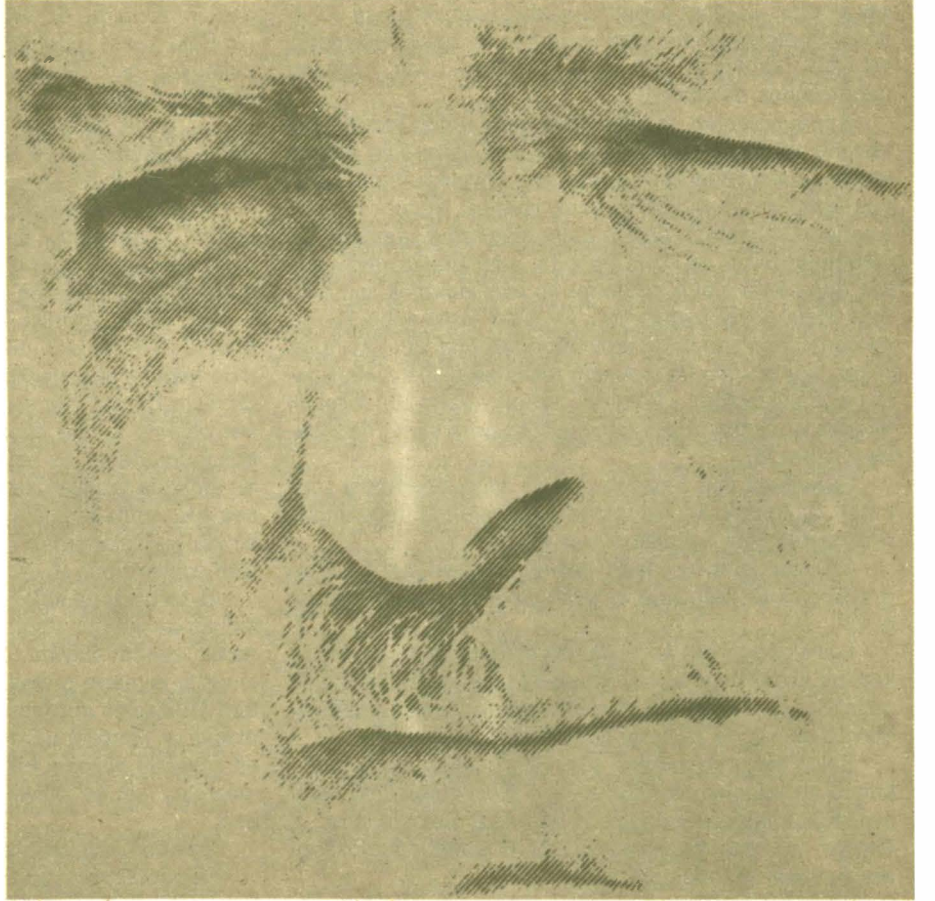
ARAGON

Fotoğrafımızdaki sorunlar, ülkemizdeki tüm diğer alanlarda veya sanat dallarında olduğu gibi, saymakla tükenmiyor. Ülkemiz, yaşananlar ve konu çeşitliliği açısından öylesine karmaşık ve öylesine eşi bulunmaz değerlere sahip ki! Bu değerler öylesine kısa sürede yok olup gidiyor ki! Ne yana koşturacağımızı bilemez durumdayız. Bir yandan da, saymakla tükenmeyen sorunlarla karşılaştığımızda, eğer gücümüz ve inancımız varsa mücadele ediyoruz. Ters durumda bu hızlı değişim içerisinde yok olup gitme tehlikesiyle karşı karşıyayız. Bu, yalnızca fotoğrafçılığa özgü değil tabii ki... Mücadele ettiğimiz sürece de insanız aynı zamanda.

Burada, ben kendimce öncelikli bulunduğum ayrı ayrı üç sorun yerine, üç aşamalı ve tek çözümlü olduğunu düşündüğüm bir konuyu açmak istiyorum: Bunlar sırasıyla Belgecilik (önemi açısından), Arşivcilik ve Sunum aşamaları Çözümü de kurlarda görüyorum.

Bana göre fotoğraf, içinde üretkenliği barındırdığı için ve dönüşüm sürecindeki gelişime katkısından yararlanılabilirse değerlidir.

Fotoğrafın doğasından gelen ve diğer sanat dallarına göre ayrıcalığı ve avantajı sayılabilecek yanı: gerçeklikle doğrudan bağı olduğudur. Fotoğrafın yalan söyleme şansı pek yoktur. Ancak, fotoğrafa yalan söyliettirilebilir. Fotoğraf, başlı başına bir dünyadır. Fotoğrafçının görevi ise, fotoğrafın dışında varolan dünyayı olduğu gibi saptamak ve aktarmaktır.

Fotoğrafçı bakmasını bilen, gördüğüne objektifi ile bir anlam vermeye çalışan ve kompozisyonu ile de derdini anlatan, bir şey demek isteyen, düşündüren insan olmalıdır. İnsan olgusu ve onun mücadelesi var oldukça, tanıklık ve belgelemek daima önemli olacaktır. Ustalarımızdan Sabit Kalfagil'in dediği gibi: "Fotoğrafın asli görevi tanıklıktır, belgelemektir." Sorun buradadır. Fotoğrafın sanat olup olmadığı, sanatın ne olduğu sorunlarının yanı sıra, fotoğrafın bir araç olduğu gerçeğini görmek ve bu

İLK GÖZ YAŞLARI

Rengin adını
tek aklımda kalan isim.
Bir de parça parça yüzün gözlerimde.
Gamzelerin görünürdü gülerken
çilli, beyaz, yeşil gözlü yüzünde.
Ak saçlarına kına yakmış
ninelerin rengindeydi saçların.
Aklımda senden kalanlar bu kadar sayılır
bir de göçünüzde arkandan ağıladığım
dayak yemeden döktüğüm
ilk göz yaşları çocukluğumun.

Ayhan ERGÜN

aracın işlevinin ne olması gerektiği önemlidir. Fotoğrafçı gözü, arayan, bulan ve ayıklayan gözdür. Fotoğrafçının bir derdi vardır. Her fotoğrafçının derdi aynı olmayabilir. Benim derdim burada, yaşadığım çağa tanıklık etmek, belgelemek, bunları arşivlemek ve kitlelere, geleceğe ulaştırmak olmalıdır. Duyarlı insanın, duyarlı fotoğrafçının görevi bu olmalıdır.

Geçmişe baktığımızda, anı fotoğrafı olarak çekilmiş fotoğraflar bile, bugün elimizde yalnızca birer anı-belge fotoğrafı olarak kalmayıp, belirli bir dönemin mesajını taşıyan yapıtlar olarak değerlendirilmelidir. Teknik gelişimden yararlanma ve fotoğrafçının yorumu da işin içine girince yeni boyutlar kazanabilir fotoğraf.

İlk başlarda begesel fotoğraftan yalnızca bir gerçeğin, bir görüntünün aktarılması anlaşılıyorsa da, ikinci aşamada işin içine fotoğrafçının kendi yorumu giriyor.

Bizler, yaşamın içinden insanlarız. 1990'lı yıllarda, ülkemizde yaşanan ekonomik-sosyal sorunları çok yakından duyumsuyor isek; hepimizin kökeninde Anadolu'lu olmak var ise ve Anadolu'da hâlâ insanımız ilkel koşullarda yaşıyorsa; ülkemizde işçilerin sorunları sürüyorsa, insanlar, hâlâ insan kalmanın savaşını veriyorsa; bizim evrensellüğümüz, sanatçılığımız burada kendini gösterecek-tir.

Fotoğrafın, insansal ya da toplumsal bir konuyu işlemesi onun evrenselliğidir. Bu evrenselliğe, içinde bulunduğumuz somut koşullar, yaşadıklarımız ve kendi özgün tarzımız ile ulaşmak mümkündür.

Somut örneklerle dönersek: Ülkemizde yaşanan çeşitli işçi eylemleri var. Bu eylemlere duyarlı kurumlar, insanlar var. Destek veren kuruluşlar var. Fotoğrafçılar dünyasının örgütsüzlüğü söz konusu burada. İstanbul, Ankara, Zonguldak veya İzmir gibi çeşitli illerde tek tek isimler var bu konulara duyarlı. Ancak, bu kişiler bağlı oldukları fotoğraf kurumlarından bağımsız birtakım çalışmalar yapmak durumunda kalıyorlar.

Bir dönem madencilerin yaşamları belgelendi, ardından madenci grevi dalgası geldi. Bu da belgelendi. Aynı

yıllarda, 1980'den sonra ilk kez Maga Deri Fabrikası'nda bir fabrika işgal eylemi yaşandı. Fotoğraf ve video ile belgelendi, bir de kısa film yapıldı. Derken Paşabahçe Direnişi, Çorum Madencilerinin dağa çıkma eylemi vb. Bu eylemler dia gösterisi oldu, yazıları yazıldı, sergiler hazırlandı. Etkinlikler, örneğin Madenci dia gösterisi, Paşabahçe'deki işçilerin eylemlerinde gösterildi. Bunlar diğer işçilere moral oldu, ses getirdi. Fotoğrafın gücü hissedildi. Ancak, ne yazık ki varolan fotoğraf kurumları bu çalışmalara destek vermek ve hatta arşivlerine almak konusunda dahi duyarsız davranıyorlar.

Kurumlar, doğal hakları olan sivil baskı grubu olma özelliklerini kullanmak istemedikleri gibi, bu konudaki tartışmalara da kapalı davranıyorlar.

Dolayısıyla, fotoğrafçılar bu anlamda örgütsüz ve yalnız başlarına kalmış durumdadır. Yıl boyunca kutlanan önemli günler var. Örneğin: **8 Mart Dünya Kadınlar Günü, 1 Eylül Dünya Barış Günü, 1 Mayıs İşçi Bayramı, 23 Nisan Çocuk Bayramı**. Bu günlerde diğer kurum ve kuruluşlar yapacakları etkinliklerde, tesadüfen tanıdıkları fotoğrafçılarla kurdukları birebir ilişkilerle fotoğrafı katabiliyorlar etkinliklerine. Ne yazık ki, kurumlara gittiklerinde yanıtız kalacaklarını biliyorlar.

Dolayısıyla da, bu konularda çalışan kişilere ulaşamadıkları koşullarda da, fotoğraf derneklerinin amaçları arasında yer alan "fotoğrafın yaygınlaştırılması ve sevdirilmesi" işlevi bir yanılla eksik kalmış oluyor.

Bugün, ülkemizde belge fotoğrafçılığı deyince, yalnızca basında kullanılan haber fotoğrafları anlaşılıyor. Oysa ki basın olayları, fotoğrafın gerçekliğine karşın, ne denli doğru aktardığı konusunda kuşku giderek artıyor.

Yapılması gereken bu noktada, ya varolan kurumlara üye fotoğrafçılar, bu kurum çatısı altında gönüllü çalışma grupları oluşturarak, belgeleme, arşivleme ve sunum aşamaları konusunda çalışmalar yapacaklar veya bir başka çatı altında örgütlenme yollarını araştıracaklar. Gönül istiyor ki, varolan kurumlar konuya sahip çıksın.

Fotografi'nin Sanatsal Boyutunu İncelemede Bir Yöntem Araştırması*

Ahmet Üner GEZGİN

Bu yöntem araştırması, konunun derinlemesine incelenmesi durumunda ortaya çıkan çok boyutluluk nedeniyle, şimdilik - biraz sonra aktarmaya çalışacağım düşünsel dizine bağlı bir kapsam oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, fotoğrafı'nın sanatsal boyutuna ışık tutmak; sorulmuş ancak cevap bulamamış sorulara açıklık getirmek, sorulacak yeni sorulara cevap oluşturmak, şimdiye kadar ileri sürülmüş tezlerle karşıt tezler üretmektir.

Bu yöntem araştırmasında, metodolojik düşüncenin 2 önemli ilkesi esas alındı: Birincisi "önyargı"dan uzak bir değerlendirme, ikincisi "apaçıklık" ilkesi. "İki boyutlu yüzey üzerinde fiziksel ve kimyasal yöntemlerle gerçekleştirilen herşey fotografidir." genellemesinden hareket ile, karşıt tezlerin savunulmasında bütünü parçalamamak için tür ayırımına gidilmedi.

Aktarmaya çalıştığım çerçeve içinde düşünceler eleştiri ve tartışmalara açıktır.

Giriş

70'li yıllarda Almanya'da eğitim sürecinde iken, Karl Pawek'in o zamanlar içinde bulunduğumuz çağı "optik çağ" olarak nitelendirdiğini daha dün gibi hatırlıyorum. Bu dönemde fotoğrafı'nın tüm kanalları ile yaşantımıza girdiğini gözledik. Bilim, teknik ve endüstri ondan çok şey öğrendi; boyutlarını onun olanakları ile genişletti. Bugün düşünüyorum ve izliyorum ki, optik çağ bilim, teknik ve endüstrinin gelişmesini sağlamasının dışında öz varlığı olan fotoğrafı'ye, fotoğrafı'nın sanatsal boyutuna çok şey katamadı. Halbuki endüstri çağı, üç yeni buluşla dünyayı temelinden değiştirmişti: Pusulanın keşfi, barutun keşfi ve matbaanın keşfi. "Endüstri-ötesi" olarak da tanımlayabileceğimiz, bugün ve geleceği biçimlendiren "Teknotronik Çağ"da da, bu üç köşeli üçgene paralel eşdeğerleri bulabiliyoruz:

Pusulaya karşı, sosyoekonomik ve politik davranışları etkileyen ve uzayın algılanması olayını sağlayan **bilgisayarın keşfi...**

Baruta karşı, savaşın doğasını kökeninden değiştiren **nükleer güç**'ün icadı...

Matbaaya karşı, tüm insanlığı dünya çapındaki yığın-sal iletişim ağında birleştiren **elektronik haberleşmenin** bulunuşu...

İşte "Tekno-tronik" çağ bütün bu faktörlerin bileşesidir.

Her tarihsel dönem kendine özgü sanatsal anlatım biçimlerini, politik ve düşünsel yapısını bünyesinde oluşturur. Bu bir olgudur; bunu biliyoruz. Elektronik gittikçe insanın yerini aldığı böylesine bir teknotronik çağda, araya bir başka sanat türü girmez ise, dokuzuncu ve sonuncu sırada konumunu şimdilik koruyan fotoğrafı'nın, bütün içinde sanatsal yerinin olup olmadığı tartışmasının ağırlıklı olarak yapılması gerekirken, biz polemik konuları üzerine yazdığımız yazılarla kendi içgüdülerimizi tatmine çalışıyoruz. Bu konuda o denli başarılıyız ki, sanatsal fotoğrafı'yi sanatsal olmayanından ayıran ölçütler, reçeteler ortaya koymaya özellikle çaba gösteriyoruz. Francis Bacon (1561-1626)'ın metodolojik düşünme içindeki hareket noktalarından biri şudur: "Doğru yolda yürüyen bir topal, yolunu şaşırmış iyi bir koşucuyu geçer." Bu ne demektir? Bu, yavaş adımlarla da olsa, güvenilir bir biçimde doğru yolda ilerlemek gerektiğidir. Sözüm iyi koşucuyadır ki, gün gelir çevrenize baktığınızda kör-topal da olsa gelişim süreçlerini sürdüren ve fotoğrafı'den yeterince yararlanmasını bilen diğerlerinin çok gerisinde kaldığınızı fark edersiniz.

Çağdaş düzene geçişte, pek çok kavram ve disiplin alışlagelenin dışında veya ötesinde tanımlara, yorumlara ve değerlendirmelere kavuşturulmuşlardır.

Bu açıklamalardan sonra, bir yandan "teknolojik" diğer yandan "insancıl" yönü ile çelişkiler yumağı oluşturan fotoğrafı'nın sanat tanımı ve kapsamı üzerinde ciddiyetle durulması gerektiğine inanıyorum. Bir yandan Pop-Art'ın en önde gelen temsilcilerinden Andy Warhol'un, "Umarım ki her şey sanat eseri haline gelecek" dediği, öte yandan da dünyada hâlâ büyük bir kitlenin güvenerek başvurduğu "Renkli Larus Sözlüğü"nün, "İnsanoğlu tarafından yaratılan yapıtlarda güzellik ülküsünün ifadesi" olarak 19'uncu Yüzyıl'dan kalan bir görüşle tanımladığı sanat kavramını, bugünden yarına uzanan süreçte gerçek yerine oturtmak, bu süreç içinde fotoğrafı'nın konumuna belirginlik getirmek gerekir.

Polemik yazıları ile birbirimizi üzeceğimize, kırıncılıklar yaratacağımıza, yaratıcı zekanızı bu doğrultuda kullanınız! Bunu yaparken dernekleri rahat bırakınız! Çünkü problemin çözülmezliğini derneklerde aramak bir taktik saptırmadır.

Tekrar konumuza dönersek;

Fotografi, dünden bugüne uzanan çizgide kullanıldığı ve çoğu kez de birbirini kesen alanlar içinde

* AFSAD'ın 4. fotoğraf sempozyumuna ve İnsancıl Dergisi Fotoğraf Fırtınası'na sunulan bildiri.

- Yeniden üretimdir
- Belgedir
- Bilimdir
- Pedagojidir
- Sanattır
- Hobidir

Gündelik yaşantımızın her anını şu veya bu biçimde dolduran görsel yapılanma içinde fotoğrafın yalnızca yeniden üretim yönüne dikkat çekilmektedir. Şöyle ki:

- Amatör fotoğrafı içinde anı-görüntü olarak
- Jurnalistik içinde nesnenin doğasına uygunluk olarak

— Bilimde araştırma nedeni olan fenomenlerin belgelmesi olarak...

Bu görünüş, fotoğrafın günümüze kadar uzanan gelişim çizgisi içinde izlediği amaca aslında uygundur: Nesnel gerçekliğin imgelemesi işlevini teknolojik yapıdaki beceriklilikle üstlenen fotoğrafı, geçmişte olağanüstü bir gelişme olarak nitelendirilmişti. Bu açıdan yaklaşıldığında, fotoğrafın kusursuz bir araç olduğu görünüşü karşımıza çıkar: Çünkü Kinematografi dahil birçok elektronik aygıt onun prensipleri ile işlevini sürdürmektedir. Fakat diğer taraftan, bugünü ve geleceği biçimlendiren yoğun bir değişim yaşıyoruz. Bu noktada, "fotoğrafın işlevinin yeni yapılanma içinde değişime bağlı olarak genişletilmesi veya yeni işlevler yüklenmesi söz konusu olabilir mi?" sorusunu yöneltebiliriz. Ancak, süreç bu sorunun cevabını da hazırlamıştır: "Fotoğrafı sanattır."

Fotoğrafın Sanata Getirdikleri Ve Götürdükleri

Geçmişe bir göz atılırsa, eski çağlara sözlü iletişim egemendi: efsaneler olsun, binbir gece masalları olsun hep sözle aktarılıyorlardı. Yeni çağdan bu yana ise, bu roman türü ortaya çıktı ki, bu ilk romanlar, uzun roman türünde eserlerdi. Endüstri devriminin yaşama egemen olduğundan bu yana ise, artık uzun uzadıya yazılmış romanlardan hoşlanılmıyor. Kısa romanın, hatta hikayenin dahi kısıtı tercih ediliyor. Kısa roman ve hikaye endüstri devrimini tanımlayan çok güzel bir örnektir. Çünkü çağımız insanı acelecidir, sabırsızdır. Çabucak bıkma ve sıkılma tüm insanlığın ortak bir özelliği olmuştur artık.

Hatta bugün, sözlü iletişim ve okumanın yerini büyük ölçüde imajla anlatım almış gibi gözüküyor. Öyle ki, uzun uzun yazılı romanlar yerine, resimli roman, foto-roman gibi yeni bir tür de ortaya çıktı.

İmajla anlatım eskiden ressam ve heykeltcinin görevi idi. Bu görev çağımızda, imajı mekanik olarak saptayan fotoğrafı ve filme terkedilmiştir. Fotoğrafı, imaj işini üzerine alınca ressamın bu alandaki anlatım görevi sona eriyordu. Böylece ressamın, nesnenin optik görüntüsünü yakalamada yararlandığı akademik etüdlere, modelden çalışmalara artık ihtiyacı kalmıyordu. Claude Delmas'ın "Avrupa Uygarlık Tarihi" kitabında belirttiği gibi, bu yüzden portreler, manzaralar, akademik desenler, ressamın imajla ilgili yansıtmaya görevi ile birlikte önemlerini yitirmektedirler.

Buradan çıkartılacak sonuç şudur: Endüstri devriminin yarattığı huzursuzluk karşısında, bireyin kendi iç dünyasına geri çekilmesi gibi, fotoğrafın da yer kapma saldırısı karşısında, resimdeki "naturalist (doğalcı) yaklaşım" yani nesne ve figür anlatımı, kısaca imaja yönelik anlatım

önemini yitiriyor. Fotoğrafının bu alandaki egemenliği karşısında şaşkınlık geçiren sanatçı, bir müddet fotoğrafı ile yarışmış; fakat sonunda bu yarıştan çekilerek nesneyi parçalamış ve onun parçalarını, fotoğrafının başaramayacağı biçimde birleştirerek kullanmaya başlamıştır. Fakat bugün fotoğrafı, resmin soyut olanaklarına da el atmıştır. Bu rekabet ortamı resim sanatına zor durumlar yaratmıştır. Çağımızın yarattığı değişik etkenlerden ve teknolojik olanaklardan sonra imajdan sonuç alma ümidi kaybolunca, sanatçı önce, yaptığı nesnel çalışmada naturalist tanınırlığı ortadan kaldırmakta ya da çizgi, renk ve yüzeylerin soyut düzenlenmesine gitmeyi, sanatsal çalışmanın devamı için bir çözüm olarak görmektedir.

İşte kanımca, konunun incelenmesinde asıl sorun burada yatmaktadır. Çağımızda sanatçının yarattığı biçimi ve rengi, nesnel görüntüsü ile sınırlı "yeniden üretimi" veya "gerçeğin yeniden tanımlanması" işlevini gören fotoğrafı elde edememektedir. Çünkü fotoğrafı, teknolojik yapısından dolayı dün ne ise, bugün de odur. Yani, geçmişteki "naturalist resim" anlayışının hala daha "perfekt" bir çocuğu durumundadır. Bugün için, mekanik aracın başarabildiklerinin dışında kalan anlatımlar, sanatçının payına düşmektedir ve bu yeni görev bölümü -bugün de izlediğimiz gibi- zaten kendiliğinden oluşmaktadır.

Fotoğrafı Ve Gerçekçilik

"Ben basın fotoğrafçısıyım. Fotoğraflarım izlenimci ve dışavurumcu yaklaşımdan çok, naturalist (doğalcı), daha açık söylemek gerekirse gerçeklik anlayışı sınırları içindedir." Tanınmış basın fotoğrafçısı Robert Lebeck, renkli foto-röportaj'ın sorunları başlıklı tartışmada, fikirlerini bu biçimde açıklıyordu(1).

Bu tanımlama, çok yönlü görünüşü açısından konumuz için oldukça ilginçtir:

— İlk bakışta arka arkaya sıralanan kavramlar, fotoğrafının farklı anlatım olanaklarının varlığını içeriyor;

— Sıraladığı farklı yaklaşımlardan bazılarını reddeder, araç ile olan ilişkisindeki kişisel tavrını ortaya koyuyor;

— Lebeck'in tanımı son olarak da hem nesnenin dış gerçekliğini hem de nesnenin varlık nedenine yönelik gerçek bir imajı yansıtan bir çift kavramı yani "naturalist" - "gerçekçi" yaklaşımı içeriyor.

Bu her iki kavram, belirli bir dönemi özgünleştiren, bugün için çok fazla yararlı olmayan bir yaklaşımı belirler. Naturalist yaklaşım sanatsal bir akım olmaktan çok, betimlemedir. Gerçekçilik ise, sanatın yardımıyla sosyal gerçeğin betimlenmesi anlamında bir eğilim olup; eleştirel bir yapısı vardır.

Hangi eğilimde olursa olsun, fotoğrafı, nesnel olarak varlığını sürdüren nesne dünyasının öznel bir anlamlandırmasıdır. İmajın ulaştığı kitle ise bu doğrultuda öznel anlamlandırmasıdır. İmajın ulaştığı kitle ise bu doğrultuda öznel anlamlandırandır. Anlamliyanın, imajın kendisi olarak ürettiği fotoğrafik görüntü, anlamlarına ayıran kitleye devimsiz benzeşme yolu ile ulaşır. İmajın anlamlara ayrılması ise, karşılaştırma yöntemi ile gerçekleşir. İmajın, mesaj taşıma ve aktarma özelliğinden dolayı fotoğrafı, iletişimsel bir araçtır.

Fotoğrafı, açığa vurucu niteliğinden dolayı geniş bir kitle tarafından -sık sık polemik konusu da yapılan- gerçekçi bir iletişim aracı olarak nitelendirilmiştir. Gerçekliği

vurgulamak bir çoğunun ileri sürdüğü gibi, fotoğrafı'nın vazgeçilmez "varlık" nedenidir. Halbuki fotoğrafı ile dışavurulan gerçeklik ne bir sanatsal uğraşı ne de bir stil'dir. İletişimi içinde, nesnelere yüklenebilecek bilinçli yanlış anlamlar, önyargılı yaklaşımlar imaja yönelik anlam açılımında "şüphe"yi de birlikte taşırlar.

Çünkü;

— Her insanın yapısı, içinde yaşadığı çevre, gördüğü eğitim ve öğretim, sahip olduğu karakter önyargıların kaynağı olmaktadır. İnsanlar, çevrelerine içine kapanmış oldukları "mağara"larından bakmaktadırlar.

— Önyargılarımızın büyük bir bölümü de konuştuğumuz dilin ve mesaj aktarımında kullandığımız sözcüklerin farklılığından doğmaktadır. Çünkü geçmişin bazı düşünce kalıpları dil kalıpları halinde bize kadar gelerek önyargılara neden olmaktadır.

Fotografı, gerçeğe yaklaşımında tümevarım yöntemi ni temel alır. Buna göre doğayı tanımanın tek ve kaçınılmaz yöntemi tümevarımdır. Gözlem ile başlayan tek olayların incelenmesi suretiyle genel bir yargıya ulaşmak, yeni bilgiler edinmenin tek yoludur. Tümevarım yöntemi seçici ve ayıklayıcı niteliğinden dolayı önyargılıdır. Bu yöntemin uygulanması sırasında **acele genellemelerden kaçınmak** hemen hemen olanaksızdır. Tümevarım yöntemini, imajın belirlenmesinde tek ve vazgeçilmez olarak niteleyen fotoğrafı, biraz önce sıraladığım nedenlere bağlı olarak önyargılıdır. Önyargı ise, imaja yüklenen mesaja "yanılgı" payını yükseltir.

Gerçekliğin Yalınlığı

Genel-Geçer düşünce sistematığı içinde sık sık fotoğrafik gerçekliğin "yalın"lığı üzerinde duruldu. Yalın sözcüğü "sade"liğin veya "basit"liğin eşanlamıdır. Bu bağlamda öne sürülen tez: Fotoğrafik gerçeklik yalın olmalıdır. Biraz önce açıklanan tümevarım düşünce yöntemi içinde de yalın olabilmek -araya giren önyargı ve dil çeşitliliği nedeniyle- mümkün değildir. Mimetik sanatlar içinde nesnel gerçekliğe en yakın yaklaşımı getiren fotoğrafı'dır. Fotoğrafı'nın gerçekçi yönü, nesneyi ve toplumsal koşulları "bilimsel nesnellik"le ele aldığını ileri sürüyor. Bu tez yanıltır. Çünkü, bilimsel araştırma, bilimsel gözlem nesneldir. Bilim, önyargılardan tümüyle uzak olarak, "yalın" ve "kaskatı" gerçekliği araştırır. Fotoğrafı ise büyük ölçüde "sezgi"ye dayalı yapısı ile öznel'dir. Bu demektir ki, fotoğrafı, nesne ve olayların son ve yalın unsurlarını bize gerçekten kavratamaz. Bu üstünlük yalnız aritmetik ve onun yöntemini geometriye aktarmak ile mümkündür. Buda bir başka düşünce kalıbı yani "tumdengelim" demektir. Bu kalıp içinde ise yalnız "akıl" veya "sağduyu" vardır.

Buradan çıkartılacak sonuç şu olmalıdır: Şayet fotoğrafı bir sanat türü olarak varsa, yaratma eyleminin gerçekleşmesini belirleyen 3 zihinsel işlevi yerine getirmek durumundadır: bunlar, sırasıyla, SEZGİ, TÜMDENGELİM ve TÜMEVARIM'dır.

Sanat, İletişim Ve Fotoğrafı

Çoğu kez sanat ve iletişim arasındaki ilişki -müzik ve sinema'da olduğu gibi- birbirine karıştırılmaktadır. Aynı durum fotoğrafı için de geçerlidir. Sanat, kitleyi, devimsiz benzeşme yolu ile değil de, onun eyleme katılmasını, karar vermesini sağlayacak irdeleme gücüne seslenerek

YAŞIYORUM

kent rüzgârına tutuldum
(diyelim ankara'da)
ıssızlığımı savunuyorum
ıssızım

düş altındayım
(diyelim varım hâlâ)
düşlerimi savunuyorum
düşteyim

gözlerim değişiyor gözlerine
(diyelim senin)
gözlerimi savunuyorum
görüyorum

ne var daha ötede
(diyelim yaşıyorum)
yaşamı savunuyorum
ya-şı-yo-rum

Fahrettin K. NİTTER

kendine bağlamasını bilmelidir. Çünkü, sanat'ın özünde gerilim vardır, karşılıklı çatışma vardır. Fotoğrafı'nın sanatsal boyutunun büyük ölçüde teknolojinin sunduğu olanaklar içinde sınırlı kalması nedeniyle, devimsiz benzeşme yolu ile kurmaya çalıştığı iletişim, edilgen bir yapı görünümündedir. Bu iletişim biçimi ise, özünde gerilim ve karşılıklı çatışmanın bulunduğu, sanatın eylemsel (etkin) yapısı ile akıcı bir diyalog kuramaz.

Aristoteles'e göre, sanatın görevi duyguları arıtmaktır; korkuyu ve acımayı yenmek, böylece bireyin kendisinin "rastgele düzen"in üstüne çıkmasını sağlamaktır. Bunu gerçekleştirebilmek için, yaşam ile olan tüm bağlar bir yana bırakılıyordu. Geçici tutsaklık denilebilecek bu ilişki içinde tragedyalardan bile alınan tat, yani "iletişim" in özü olan tat, sanatın kurtarıcı niteliğinin bir sonucudur. Brecht, bu bağlamda şunları söylüyor:

"Tiyatromuz, anlama heyecanını kıskırtmalı, gerçekleri değiştirmenin kıvancını duyurmalıdır insanlara. Seyircilerimiz yalnızca Prometheus'un nasıl kurtarıldığını duymakla kalmamalı, aynı zamanda onun kurtarmanın sevincine katılarak yolda eğitilmeli..."(2)

Sonuç

Fotografı, iletişimsel gücü ve semantik yapısından kaynaklanan yoğun öyküye dayalı, içerik açısından zengin bir görünüm arz eder. Dikkatli bir göz, dörtköşe içine sığdırılmış küçük bir konudan koskocaman bir öykü çıkartabilir. Fotoğrafı'yi sanatsal boyuttan uzaklaştıran etkenlerden biri olarak değerlendirilen bu durum, onun, aynı gerçekliği yani yaşamın kendisini yinelemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Gerçekten de, bir aracın genel sanat tarihinin okunma kurallarına bağlanıp "sanatsal" konuma geçebilmesi için, o aracın içeriğinden soyunup, geriye estetik bir okunabilirliğinin kalması gerekir. Ancak

gönderme yapabilir.

Artık sanat için gerçek, fotoğrafı için sözkonusu olacak gerçekten başka olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç, aynı zamanda resim ve fotoğrafı arasındaki ikileme de son verdi. Ancak, fotoğrafının bir sanat türü olup olmadığı sorusuna verilen olumlu cevaplar, yanıltıcı niteliklerini hâlâ daha korumaktadır. Çünkü sanat, sonlu ile sonsuz arasındaki yitlik birliği "yaratma eylemi" yoluyla gidermek bilinci ve girişimidir. Fotoğrafı için yaratma eylemi gerçeğin "izi"dir ve ayrıca bu eylem, zamanın ve mekanın çok dar bir kesiti içinde oluşmakta, gerçekliği belli ölçülerde çarpıtabilmekte ve dönüştürebilmektedir. Yaratma eylemini bu denli sığ sularda aramak, kanımca yanlış olur.

Bu gözlemlerden sonra fotoğrafı, amaç değil, kendine özgü özel yeteneklerinden dolayı, sanatsal ortamın gerçekleşmesinde aracı rol oynamak durumundadır.

Konuya İlişkin Bibliyografya Kaynaklarından Birkaç Örnek Dipnotlar:

- 1) Alman Fotoğrafçılar Topluluğu'nun yıllık oturumu, 1973, "Fotoğrafı, Film ve Televizyon'da araç olarak renk", Leverkusen.
- 2) GEZGİN, Ahmet Öner, 23-25 Ekim 1991 tarihleri arasında British Council'ün düzenlediği "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Fotoğrafçılık" sempozyumuna sunulan "Kabuk Değiştiren Fotoğrafı'ye Global Bir Yaklaşım" konulu bildiriden.
- BARTHES, Roland, Die Helle Kammer, Bemerkung zur Photographie, Suhrkamp, 1986.
- BROCK, Bazon, Ästhetik als Vermittlung, Arbeitsbiographie eines Generalisten, DuMont, 1. Auflage 1977.
- FREUND, Gisele, Photographie und Gesellschaft, 1974.
- JAGER, Gottfried / HOLZHAUSER, Karl Martin, Generative Fotografie, Otto Maier Verlag, Ravensburg, 1975.
- KOSCHATZKY, Walter, Die Kunst der Photographie, dtv, 1987.
- SONTAG, Susan, Über Fotografie, Hanser, 2. Auflage, 1978.
- STELZER, Otto, Kunst und Photographie, Piper, 1978.

2. BASKI

AKLIMIZIN AMBARGOLARI SELÇUK EREZ

"Herşeyden önce kendi aklımıza koyduğumuz kısıtlamalardan, sınırlamalardan, amborgolardan kurtulmasını bilmeliyiz."

Babıali Cad. Birlik Han, 20/1 Cağaloğlu - İST.
Telefon, 511 10 05

ÖZEL ADAM

Yakın bir gelecekte
Bilinmeyen bir tarihte
Ayıyla güneşiyle yıldızıyla
Yağmuru mağmuruyla
Gökler kiraya verilecek

Ayıp ayıp
Yüzüm kızardı da
Yere düştü utancımın
Bir hoş geldin demek yok mu
Sevgili mafya babamızın
Halkla ilişkiler uzmanına

Belden aşağısı
Evde kalmış kızın
Estetiğe adanmış belden yukarısı
Memeleri koynunda kurumuş
Sıkmadan bir tek kurşun
Bir damla kan dökmeden
Orduların yitirdiği savaşları
Nasıl kazanmış bütün cephelerde

Ayıp ayıp
Yer yarıldı da
Ben içine girdim utancımın
Bir alo demek yok mu
Seksologbabamızın
Cinsel ilişkiler merkezine
Bu adam var ya
Bu özel adam
Tanrıların sakladığı ateşi
Promete'den çok önce çalmış
Bağışlamış kapitalizmin ocağına
Çok Yusuf'lar çıkarmış kuyulardan
Bütün kuyular Yusuf'suz kalmış

Gördüğünüz gibi
Ben aslında şiir yazmıyorum
Kavga ediyorum sözcüklerle
Şu dağın ardındaki ağaç
Niçin daha yakın eve
Evin önündeki ağaçtan
Bunu soruyorum önüme gelene

Bu adam var ya
Sömürge bekçisi bu adam
Verin gökyüzünü herife
Bir düğmeye basarak
Bağ bahçe yapıversin size
Bütün kuşları papağan yapsın
Çakalları tilki yapsın isterseniz
İnsanları koyun yapsın size

Ali YÜCE

Rıfat Ilgaz: "Halktan Yana Olan Yazarlar Her Dönemde Suçlanmışlardır"

Mehmet SEMİH

Alışılmıştır. Bizde bir kültür emekçisi ölünce, hemen onun "yerinin doldurulmazlığı" beliren yazılar yazılır. Genellikle dergi yöneticilerince ismarlanan... binbir güçlükle yazılan bu yazıları... hele bu tür davranışları hiç samimi bulmadığımı söylemeliyim. Sağlığında küçücük bir gülümsemeyi... bir merhabayı esirgediğimiz... dahası, sövgüyle... hakaretle üzdüğümüz kültür emekçilerinin ardından "yeri doldurulmazlığı" beliren yazıları... bu tür davranışları ayıplıyorum.

Ben, İnsancıl'ı bu tür gayri samimi... gayri ciddi bir davranışın içine sokmadım. Ayrıca öldükten sonra bir insanın ardından "değer bilir" yazılarını anlamsız buluyorum. Değerbilirlik insan sağken gösterilmeli.

Son dönemde Sivas'ta birçok kültür emekçisini yitirdik. Sonra Rıfat Ilgaz'ı... Macit Gökberk'i... Oben Güney'i... Yitirdiğimiz kültür emekçileriyle ilgili samimi... ciddi değerlendirmelere İnsancıl açıktır... Bu anlamda Mehmet Semih arkadaşımızın Rıfat Ilgazla yaptığı... hiçbir yerde yayımlanmamış" söyleşiyi bu sayıda sizlere sunuyorum.

Cengiz GÜNDOĞDU

— Cumhuriyet sonrası gülmece yazını çizgisi sizce hangi yönde gelişmiştir?

— Türk mizahı, Cumhuriyet öncesinin heccav ve meddahlarının ağzından, uzun süre geleneğini sürdürür. Sonra, Sabahattin Ali, Aziz Nesin ve Rıfat Ilgaz'la gerçekçi politik döneme girer. Mizah anlayışında toplumsal yergi ön plandadır.

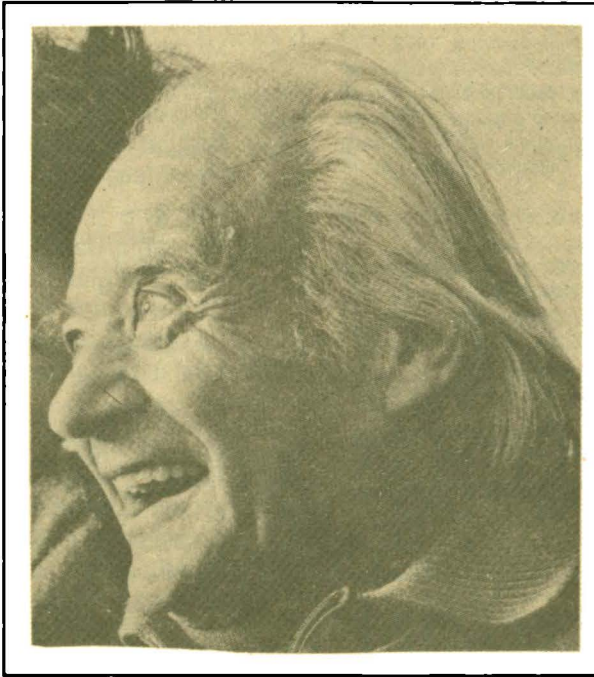
Yazınsal mizah geleneğinin, yazınsal mizahın özünde, Nasreddin Hoca'nın eleştirel fıkralarıyla, öyküye, masala dönük meddahlık geleneği bulunur.

— Sizin gülmece anlayışınızı sorabilir miyim?

— Mizahın işlevi, toplumdaki dengesizliği göz önüne serer. Mizah ezilenin, ezilenden yana olanın savunusu, saldırısıdır. Ezenin mizahla ilgisi yoktur. Ezenler adına, ezilenlerin uğradıkları haksızlığı gözleyip, gülünçleştirerek, efendisini eğlendirmek isteyenlerin üstlendikleri dalkavukluk vardır. Cumhuriyet'ten önce, mizah diye sergilenen de, bu türdedir. Halkı hedef alan gülmedir. Onları "hödük" yerine koyanların, sözcüklere dayanan gülmece anlayışı... Benim mizahım, halkı şakaya alanları tefe koyar!

— Gülmece nedir? Nasıl tanımlarsınız?

— Sen "gülmece nedir?" diye soruyorsun. Ben sana mizahın bana göre, ne olması gerektiğini anlatacağım. Dilin eskiliği, yeniliği değildir benim vurgulamak istediğim. Eğer "gülmece" benim mizah anlayışımı kapsıyorsa, severek bu sözü kullanırım. Oysa, benim anladığım, eski deyimle, şimdi ise yeni deyimle, mizahın özünü yergi oluşturur. Yergi toplumdaki çelişkilerin, dengesizliklerin, haksızlıkların dile getirilmesidir. Yabancı dillerde mizah

üç sözcükle tanımlanır: Satir, homour, ironi. Gülmece ancak, ironiyi içerir. Bizim mizah geleneğimizde, espriden çok, geçerli olan anlatış biçimidir. Biz ister istemez, meddah kökenli mizahı yeğliyoruz. Meddahlıkta söz ustalığı vardır, anlatış güzelliği vardır. Halktan yana, halka yakın eleştiri vardır. Gülmece sözcüğü, esriye yakın anlamdadır. Geçmişimizde sözlü de olsa meddahlar vardır. Özetle, benim mizah anlayışım: Yazınsal bakımdan, meddah anlatışına bağlıdır.

— Niçin gülmece yazarlığını seçtiniz? Gülmece yazarlığı öbür yazı türlerine göre güç! Dünya gülmece-sine bakılınca, gülmece yazarı da az. Türkiye'de de gülmece yazarı az. Sizce, gülmeceyi seçmenizdeki

neden zoru aşmak mıydı? Yoksa, gülmeceye olan yeteneğinizden mi bu dalı seçtiniz?

— Yeteneğim o doğrultuda gelişmiş olduğu için mizah yazarlığını seçtim.

Ayrıca sen burada, dünya mizahından genel olarak söz ediyorsun. Yine yanıtımızı dünya mizahı için verebiliriz. Deriz ki, yeryüzü mizahı benim anladığıma göre, sınıfsal çelişkilerin, dengesizliklerin ortaya çıkarılması için mizah yazarlarınca ele alınması gerekiyor.

Her yazınsal türün kendine özgü, tekniği ve kompozisyonu vardır. Mizahın kompozisyonu yoktur. Tekniği yoktur. Çünkü mizah, salt yazınsal tür değildir. Sözle de olur, çizgiyle de olur...

— Gerek geçmiş dönemlerde, gerek yakın geçmişimizde politikacılar gülmece yazarlarını ağır dille suçlamışlardır. Bunun nedeni nedir?

— Halktan yana olan yazarlar, şairler her dönemde suçlanmışlardır. Bu olay, içinde bulunduğumuz döneme

özgü değildir. Hele toplumdaki çelişkileri, haksızlıkları, dengesizlikleri konu alan mizah yazarları, ister istemez karşısında siyasi iktidarı bulacaktır. Bugün bile, açılan davaları göz önünde tutarsak, savımızın geçerli olduğunu görürüz. Savcılıklarımız bu konuda, bağlı oldukları bakanlık tarafından ayrıca uyarılmaktadır. Bunun nedenini soruyorsunuz... Belirttiğim gibi, mizahın görevi halktan yana olmak, ezilenden yana olmak, haksızlıktan yana olmamak... İktidardan yana olan yazarlara rastlamak olasıdır! Mizah yazarı ancak, çelişkilerin yazarıdır. Geri kalmış ülkelerde, geçim zorluğu çekenler, işsizler, ezilenler... Mizahın en açık niteliği, halktan yan oluşudur. Eleştireceği kurumlar olacak! Bu tür suçlamalarla, 1944'lerden beri sık sık karşılaştık. Markopaşa'dan beri...

— **Sizce gülmeceyi doğuran öğeler nelerdir?**

— Ben toplumcu-gerçekçi 1940 kuşağının şairi ve mizah yazarı olarak nitelendirildim. Beni toplumculukla nitelendirenler tüm sanatsal, yazınsal öğelerimi bu sınıftan çıkarmamı istiyorlardı. Ben mizah yazarı olarak, işime yaran öğeleri toplumun içinden, toplumu oluşturan kişilerden çıkarmak zorundaydım. Yukarda da belirttiğim gibi, toplumda bize çok konu var.

— **Gülmececiğin işlevi nedir? Özgün gülmece nasıl olmalıdır?**

— Mizahın işlevi... Çiğnenen, haksızlığa uğrayan, sömürülen, toplumun yükünü çeken kişileri olaylara karşı uyarma görevidir. Nereye kadar?... Haklarımızı yasalara saygılı olarak almak zorundayız. Eğer yasalar yetmiyorsa, Meclis'e haklarımızı koruyacak kişileri seçip göndermeliyiz. Bu bizim görevimizdir. Hiçbir yazar, yasa dışı anarşiyi önerecek değildir. Devlet'te durup dururken yazarın karşısına dikilip, haksız yere onu suçlayamaz. Biz tüm görevlerimizi, yasalara saygılı olarak sonuna kadar sürdüreceğiz.

— **Bazı eleştiri yazarları gülmeceyi yazından saymazlar, oysa ki gülmece yazınınızın önemli dallarındandır. Nasıl değerlendiriyorsunuz?**

— Mizahı edebiyattan saymayan eleştirmenler çıkarsa, ancak şu bakımdan haklı olabilir: Mizah yazarı yazınsal türlerin kuralına, tekniğine ve kompozisyonuna uygun ürünler vermişse, o ürünler yazınsaldır. Kötü öykü, kötü roman, kötü oyun, kötü şiir hiçbir zaman edebiyatı ilgilendirmez. Başarısız yapıt, sanat olmaktan çok uzaktır. Eleştirmenlerin bunlarla uğraşmaması da gayet doğaldır. Amma... İçinde mizah öğeleri olan, başarılı yazınsal türler ister istemez eleştirmenin, eleştirme işleri arasındadır. Yazarını küçümsemesi onun kişisel sorunudur.

— **Gülmeceyi dönemlere ayırırsak, günümüzde yazılı gülmece sizce nerededir?**

— Her sanat yapıtı, çağına göre üzerine düşeni yapmak zorundadır. Ortaya konulmuş olan ürün, toplumca ilgiyle karşılanmıyorsa, mutlaka o üründe eksiklik, yetersizlik vardır. Toplum, kendi sorunlarıyla yakından ilgili ürünlere ilgi gösterir. Markopaşa zamanında toplum tarafından benimsenmişse, üzerine düşeni, çağına göre başarmış demektir. Bir derginin benimsenmesi, ilgiyle okunması, yazarlarının yerli yersiz soruşturmalara uğratılması ilgisizlikten ileri gelmez. Bu, işlevini yerine getirmesinden ileri gelir. Siyasi iktidarların, halkın bir yapıt üzerindeki dikkatini toplaması... Çağına uymasından, başarısından...

NARIN KIRMIZISI

iz sürüyorum güne
bekleyenim var mı

narın kırmızısı yüreğin harı
ufkun kızılığı bir akşam yangını
rengi kurşineleşen günün ardından
yaşlanan yüreği diri tutan aşkırtır
nasırlaşan ilişkilerin günübürlük kantarında

o kantarda anlam kazanır sevdamız

M. Yılmaz KARABRAHİMOĞLU

— **Güldürmek, düşündürmek için hangi öğelerden yararlanıyorsunuz?**

— Ben mizah deyince, toplumsal eleştiriyi, yergiyi ön planda tutmaktayım. Dengesizlikler, ölçsüzlükler, biçimsizlikler, başarısızlıklar güldürü öğeleri olabilir. Bazı çelişkileri abartarak yazmak işimi kolaylaştırır. Tam tersi, küçümseyerek de bazı kişileri hikâye edebilirim. Onların önemsedikleri görevleri, işleri küçümserim... Abartarak küçümserim demek istiyorum. Mizahın başarı sağlaması için, sık sık kullandığım öğelerdir. Konusuna göre mizah yazarı, bunların tümünden yararlanır. Ben ancak, mizah yazarı sevmediği, tutmadığı kişileri gülünç duruma düşürerek, yere sermek istiyorsa, mizahın güldürü yanını da yeğleyebilirim.

— **Gülmece, gülmececi günümüzdeki işlevini yerine getiriyor mu?**

— Her güldüren yazı, işlevini yerine getirmiş olur mu? Altından sandalyesi çekilmiş olan kişiye hepimiz güleriz. Eğer amaç salt güldürmekse, koltuğundan, sandalyesinden adamları düşürelim. Bu düşürdüğümüz kişi en yakınımızsa, buna da mı güleceğiz? Demek ki, mizahın yan tutan tarafı var. Biz mizahı halk için yapıyoruz.

— **Ülkemiz gülmece yazınına ilişkin neler söyleyeceksiniz? Öyküme gülmece yazıları üzerine söyleyecekleriniz var mı?**

— Ülkemizde son yıllarda mizah geniş ilgi görmüştür. 1950 yılında iktidarı C.H.P.'den devralan D.P. lideri hükümet programını okurken, özetle: "Mizah dergileriyle uğraşacağız" demişti. O günlerde iki mizah dergisi çıkıyordu. Medet ve Hür Markopaşa. Demek ki, iktidar iki dergi ve iki yazı işleri müdürünü, onlarla uğraşmak için programına almış bulunuyordu (!) Gerekecek mi? "Bu dergiler dışa bağımlı ve dıştan beslenir!" Oysa, bu dergileri kendisi de dahil, okuyanlar C.H.P.'ye karşı olan, onlardan yaka silkenlerdi. Bunların içinde kendi partisinin yüzbinlerce üyesi de vardı.

Ben genişlemesine mizah yaptım. Ayrıca halk mizahçıdan, işini ciddiye almasını, sorunlarına ilgiyle eğilmesini ister. Zaten mizah yazarı halktandır. Halkın sözcüsüdür...

Öykünme mizahı yanlış, kötü örnektir.

Sürçerken Hayat

Mehmet GÜLER

Taksiye sevdasının başlangıcını biliyordu da, at ve fayton sevgisinin önceliğine sınır koyamıyordu...

Kaç gündür aklını buna takmıştı. Fayton ve at sevdasının başlangıcına bir sınır koyup tarihini saptarsa birşeyleri çözümleyecekti sanki. Atın, faytonun, taksinin tarihinden biryerlere varacaktı. Sonra 'biryerlerden' çıkıp geriye doğru saracaktı makarayı, gerilerden ortaya gelecek, ortadan başa, geriye doğru alacaktı. N'olacaktı sonra? Ne mi olacaktı, onun kendisi de bilmiyordu doğru dürüst. Belki kendini çözümleyecekti. Atın, faytonun, taksinin tarihinde ne yapmak istediğini anlayacaktı belki de...

Yeni Terminal'den aldığı müşteriyi 100. Yıl Mahallesi'ne götürüyordu ki, birden istop etti taksisi. "Hay allah, n'oldu bu merete?" İnip önüne, ardına baktı. Cikleyi çekti, bujileri kontrol etti. "Belki de suyu kalmadı motorun?" Korkusu dolandı bedenini. "Suyu kalmadı mı..." Fiat servisinin ustası böyle mi demişti. Sert, önemli bir uyarı olmalıydı ki dudaklarına havadaki parmağı, parmağına tulumun içine sığmayan göbeği eşlik etmişti. "Yakarsın motoru." Motoru yaktın mı... Bundan ötesini servis ustanın demesine gerek yoktu. "Şap gibi yanarsın o zaman Abidin..." Korkusu daha çoğaldı. Kaldır at o zaman bu arabayı, yenisini al. Yine saflığı üstünde miydi. "Yenisini nasıl alırsın akıl fukarası Abidin..." Dişlerini sıktı. Geçen gün diş doktoruna gitmişti de, dişlerindeki aşınma ve çürümenin onları çok sıkmasından kaynaklandığını söylemişti. "Gel de sıkma dişlerini, gel de öfkelenme..." Ayırımında değildi yine dişlerini sıkığının. Çatır çatır ediyordu dişleri. Avurtları gerilip gerilip çözülyordu. "Taksi almak senin neyine salak adam." Yüzünde boncuklanan teri parmağıyla sıyırdı. "Sen bir garip çingene..." Aküsü mü boşalmıştı yoksa? "Gümüş zurna neyine..." Çıkarıp bir sigara yaktı. "Kırkından sonra saz çalınmaz dememiş mi atalar. Sense..." Bu ay ara senedi de vardı taksinin. Sonra öbür ay, daha sonra öbür aylar, yine ara senetleri, daha sonra öbür, öbür, öbür aylar... "Öff, biter mi bu aylar?" Her ayın ikisinde. Ne çok senede imza atmıştı, pul, kefil... Gözünü kapatıp imzalamıştı o kadar senedi. "Kaçını ödedin daha aptal Abidin, kaçını ödeyeceksin daha?" Kafasını bozmazsa iyiydi. Kendi gibi elli yaşından sonra taksiciliğe heveslenen Uzun Kemal bozmuştu işte kafasını. Her gün taksi taklidi yaparak parklarda, sokaklarda dolaşmaya başlamıştı. Üstüpyü alıp sildi elini. "Belki de bujilerdedir?" İnce zımparayla uçlarını temizledi onların. "Baban mı kullandı taksiyi ulan. Ne çabuk unuttun, yıllarca at sırtında yağır ettin kıcını." Bakmıştı ki herkes faytonunu satıp taksi çekiyor altına... "Yıllarca at osuruğu kokladın." Herkes çeker de ben çekemez miyim demişti. Demişti ama, sevmemiş miydi taksiyi. Belki de alışama-

mıştı. "Ne farkedez." Hep bir uzaklık kalmıştı aralarında. Hep bir yabancılık. Elindeki üstüpyü fırlatıp attı. "Sana at osuruğu yakışır oğlum" Terlemişti. Burnunu çekti. "Taksi egzozu değil."

— Araba çalışmayacak herhalde şoför efendi?

Haklıydı müşteri, sabırsızlanmıştı.

Motor yatağının içine soktuğu kafasını çekti. Eli yüzü yağ içindeydi.

— Çalışmayacak gibi, dedi ezilerek. Bir başka arabaya binin isterseniz.

Adam taksiden indi.

"Koduğumun arabası." Benzin mi bitmişti yoksa. "Acentadan çektik sözde, torna değmedi." Karbüratöre baktı. "Bunlardan anlıyorsun da sanki." Yeniden üstüpye uzandı, yağa kire batan elini sildi. Belki de şanzımanında vardı bir arıza. "Belki de..."

— N'oldu Abidin abi?

Bu da kimdi. döndü, Kerim, taksinin penceresinden uzanmış kendisine sesleniyordu.

Sevindi. "Seni Hızır mı gönderdi?"

— Yağ içinde kalmışsın be abi.

— Birşey oldu şu zıkkıma.

Bir tükrük fırlattı dişlerinin arasından. Tükrüğü varıp asfaltın ortasına düştü.

— Çalıştıramadım bir türlü.

Kerim taksisini yolun sağına çekti. Gelir gelmez de direksiyona oturup şarj yaptı. Araba bir iki kez homurdanıp sarsıldı. Sonra inip motorun orasına, burasına baktı. Gelip yeniden kontak anahtarını açıp gaz verince hemen aldı araba.

— Tamam, dedi Kerim. Ceryan geçmiyordu. Basit birşey.

"Basit birşey mi?" Abidin efendi utandı, al al oldu yanakları. "Daha bu basit şeyleri bile öğrenemedin geri zekâli Abidin..."

Kerim gidince taksisini çalıştırdı. Sanki ille de 100. Yıl Mahallesi'ne gitmek zorundaymış gibi oraya sürdü. Mahalleyi turladıktan sonra döndü. "Bu mahalleden de doğru dürüst müşteri çıkmaz ki." Kestirmeden Cumhuriyet Caddesi'ne geçti. Oradan durağa yöneldi. Bu gün iki taksi daha gelmişti. "Her gün iki taksi, üç taksi..." Duraktaki araba kuyrukları gün gün uzayıp gidiyordu. Duraklar oldu mu yeni duraklar açılıyordu. Herkesi bir araba sevdası sarmıştı. "Taze boka çok sinek konarmış." Dudak ucuyla güldü. "Sen de o sineklersin işte Abidin." Arabasını durdurup kontak anahtarını çekti. "Hem de bunca yıl sonra." İşte sanı bir Murat taksi daha girmişti sıraya. Taksiciliğe gençlerin heveslenmesi normaldi belki. Kendisi niye heveslenmişti. Abidin de taksi aldı mı diyecek-

lerdi. "Baban bindi sanki taksiye aptal Abidin." Suyu mı çıkmıştı faytonun? Kardeş gibiydi atlarıyla. Ne çok severdi onları. Gözleri doldu. İki de vefanın, dostluğun temsilcileriydi sanki. Üç Ayağı Sekili, nefesinden anlardı geldiğinin. Arap Kırmısı, kızdığını, sevdiğini herkesten önce hissedirdi. Duygulu bir çocuk gibi bakardı gözlerine. Bazan daha da ileri gider, gülerdi kendisiyle. Ağladığı zaman onun da ağladığı olurdu. Her sabah işe başlarken ikisinin de gözlerini öperdi. Yeni bir gün, yeni umutlar demektir aralarında. O gün kim kime ekmek, su sağlayacaktı. Kim kimi sırtında taşıyacaktı, bilinmez. Bazen atların yerine koşardı kendini, bazen kendisinin yerine atları kordu. Dünyanın tüm sıkıntısını, meşakkatini unutup yeni bir dünyanın içine doğru koşarlardı. Bu dünyanın zorlukları yok muydu, vardı elbette. Ama vefası, dostluğu, birlikteliği daha çoktu sanki. Şimdi onun için mi özlüyordu geçmişi. Nasıl olmuş, bu birlikteliği kendi bozmuştu en sonunda. Niçin bozmuştu? Bir tabak yemek daha fazla yemek için mi? Ayrımına varmadan dişlerini sıkıttı yine. "Nankör-sün be Abidin..." Dişlerinden çıkan sesi kulakları duymuyordu. "ağgözlüsün." Sattığı İsmarit Veli de acımasızın teki çıkmıştı. Kısa sürede atların ışıltılı bakiyan tüylerini soldurmuştu. "Doğru dürüst bir adama da satmadın." Kir, yağ içerisinde bıraktığı faytonunu çingenelerin yaylılarından kötü etmişti. Oysa kendisi nasıl bakardı onlara. "Atları kuru üzüm, kuş sütüyle besledin. Çocukların gibi severdin onları." Geçen gün durup bakmıştı onlara uzaktan. Üç Ayağı Sekili, her zamanki gibi sezmeyi miydi? Kulaklarını dikmişti hemen. Ayaklarını toprağa vurarak tedirginleşmişti. Arap Kırması'ysa dalgın, düşünceli. Mütevekkil dağ katırları gibi onurlu. "Ulan Abidin, vefa nedir öğrenemedin bir türlü. Babadan, dededen getirdiğin kadim mesleğini keferelerin nevezur icatlarıyla değiştirdin. Şimdi de kalkmış kendi kendine günahlanıyor-sun." Çok para kazansa geçmişi unutup taksiye kul köle mi blacaktı. "Senden o da beklenir Abidin. Meğer ki kadim dostlukları satışa çıkardın, senden her şey beklenir." Kafasının içi rengarenkti. Düşünüyordu da, ta Bursa'ya gidip o faytonu getirdiğinde olay olmuştu şehirde. Beyler, paşalar görmeye gelmişti. "Böyle süslü, böyle güzel fayton hiç görmedik." Düşünlerine, şenliklerine çağırıyorlardı. "Atın, faytonun ekmeği azdı ama bereketliydi." Dostlukları unutulmazdı. Sıkıldı mı konuşurdu atlarıyla. Gizini açardı onlara. Taksi öyle miydi ya. Mürivetsiz şehirli beyler gibi kendi kendine çalınlanıp duruyordu. Bu yüzden mi, ilk günden beri ısınamamıştı ona. Baktı o kendine uyumuyor, kendini ona uydurmaya çalışmıştı. Olmadık kılık-lara girmişti. Palabıyıklarını inceltmiş, kaytan bıyığa çevirmişti ilkin. Ardından kalın, sahtiyan gocuğunu sırtından atmıştı. Kadınlar gibi koluna, boğazına altın bilezikler, kolyeler takmıştı. "Kibar gözükeyim derken züppeleştğini nasıl anlayamadın beyinsiz Abidin?" Taksinin aynasında tiksinierek baktı kendine. Camın önüne astığı boncuklu, zilli alınlıklara dokunup şingirdattı. Faytonunu satınca atlarının alınlıklarından sökmüştü bunları. Onlardan kalan bir şeyi illâ yanında taşımak mı istiyordu? "Sana atlarından, faytonundan kalan tek yadigar bu." Atlarını görür gibi oldu... Yağmurlu bir geceydi. Kurtalan'dan gelen 03.30 treninden yolcu almıştı yine. Kırılan, ıslanan gece ışıklarının altında yağlanmış Kırkpınar pehlivanlarına benziyordu atlar? Nefesleri sağrılarından buharlanan sularla havaya karışıyordu. Ölü gecenin içinde hamutları, paldınları şak

şak ötüyordu. Kendisi ise yağmura, soğuğa aldırılmıyordu. "Deh!..." diyordu. "Haydi aslanlarım!..." Gece yağmurla birlikte makas değmemiş bıyıklarından akıp sabaha kavuşuyordu...

— Kendi kendine ne konuşup duruyorsun Abidin amca?

Kendinin arkasından durağa giren Çakır Cemil'di. O da faytoncuymdu. Kendinden önce atlarını, arabasını satmış, taksiciliğe heveslenmişti. Kendinin de faytonunu satmasında onun etkisi var mıydı? Gelip gidip uyarmıştı. "Artık dünya değişiyor Abidin amca..." Değişiyorsa n'apalım, diyememişti. Yanından, böğründen taksilerle fırt fırt geçen eski faytonları gördükçe ifrit olmuştu. "Faytonu sat da bir taksi de sana çekelim Abidin amca." Faytonculuktan sonra taksicilik mi gelecekti illâ? Başka iş yapılmaz mıydı? "Bokumun oğlu, önce kendisi heveslendi, sonra bizi bulaştırdı taksiciliğe." Zoraki gülümsedi.

— Kendi kendime mi konuşuyordum, dedi. Farkında bile değildim.

Cemil, eğilip saçını Abidin'in dikiz aynasında taradı.

Şoförden çok artiste benziyordu.

— Boşver, dedi Cemil. Sıkma canını, her şey daha iyi olacak.

Abidin, biraz önce durup dururken taksisinin istop ettiğini söyleyecekti ki vazgeçti. "Hep aynı laflar, iyi olacağı mı kalmış lan."

— Kimin bu sarı taksi Çakır? dedi Abidin.

Çakır, taksinin anahtarlarını parmağının ucunda sallayıp duruyordu.

— Haa, o mu, dedi. Yabancı değil. O da bizden. Faytoncu Kara İsmail. En sonunda o da geldi yeni bayrağımızın altına.

— Bir bok var sanki burada, dedi. Gelsin bakalım, ne bulacaksa bu bayrağın altında.

Çakır Cemil şaşırarak yüzüne baktı.

— Sen taksiciliğe alışmadın gitti be Abidin amca, dedi.

Abidin yanıt vermedi. Farkında olmadan yine dişlerini sıkıttı. "Sen alştın da bir halt ettin sanki." Arabasını gazladığı gibi sıradan çıktı. "Çoluğa çocuğa heveslenirsen işte böyle olursun kuş beyinli Abidin." Daha çok gaza bastı. Karşıdan karşıya geçen bir kadını ezecekti ki acı fren yaptı. "Bir de katil ol da tamam olsun her şey." Ne yana gideceğini bilemiyordu. Cumhuriyet Caddesi'ni, Şevki Paşa konağını geçti. Bir alışkanlık mı, eski fayton durağına geldiğinin ayrımına vardı. Ayağını gazdan çekip iyice yavaşlattı taksiyi. Sattığı fayton oradaydı işte. Eskiden uzayıp giden fayton durağı suyu çekilmiş yıkık değirmen yerlerine benziyordu. Gözleri doldu. Üç Ayağı Sekili, Arap Kırması mahsundu. "Üç gün içinde süzülde atlar. Saraylara yakışan fayton kum arabalarından kötü oldu." Geçen gün atlarını, faytonunu yeniden istemişti İsmarit Veli'den. Gel de al, demişti. Atlarından çıkarıp taksisine taktığı alınlıklara baktı. Eliyle dokunup muskaları, boncukları, zilleri şingirdattı. Ne güzel yakıştırdı bunları atlarına. Bir çeşit uğur da sayardı. "Hiçbir şeyin uğuru, bereketi kalmadı günümüzde..." Fayton durağını geçince manifaturacı İzzet Bey'in mersedesiyle karşılaştı. Korna-sıyla selâmlayacaktı ki vazgeçti. "Otomobilin keyfini bunun gibiler çıkartıyor işte." Eli kendiğilinden vitesi büyüttü. Buralardan, biryerlerden kaçmak istiyordu sanki. "Şehrin haracını da bunun gibi düzrüler yiyor" Taksiyi

YAŞAMIN ÖZÜ

Yüreği öldürdüler.
Akıttıkları kana bakıp
Çılgınca eğlendiler.
Onlara korkunç bir hazdı bu,
Yeni yürekler öldürmeliydiler.
Yürek çabuk teslim olmuştu,
Bir-iki boşuna çırpınmış,
Akan kanda boğulmuştu.
Yürek üzgün değildi ölürken
Bu, onları öfkeden kudurtmuştu.
Ölü yüreği bir daha öldürdüler
Yine de tedirgindiler.
Onları gizlice gözleyen,
Huzursuz eden
Yüreğin sevgisini göremediler,
Sevgiyi öldüremediler.

HİLÂI YERLİ

alınca hayırlı olsun demeden alaya almıştı. "Abidin efendi, sen fiyat fabrikasından dizginler gibi dreksiyonu çekilince duran taksi istemişsin, doğru mu?" Hemen ardından da kahkahasını savurmuştu. Dumanının burnundan çıktığı bir saatti. Küfretmemek için zor tutmuştu kendini. "Katrancının oğlu, kendisi anasının şeyinden mercedesle çıktı sanki." Ayrımına varmadan Ankara asfaltına çıkmıştı ki arabasına gaz verdi. "Serin bir yer doldu içeri. Şehrin boşuculuğunu düşündü. "Orada şehir mi sıkıyor bizi, biz mi şehri, bilinmez."

Sol yanındaki camı biraz daha açtı. Her şey gönlünce gidiyordu ki birden sesini değiştirdi taksisi, homurdandı. Az sonra dumanlar çıkarmaya başladı. Telaşlandı birden. Sağa çekip durdu. "Koduğumun arabası, yan da sen de kurtul, ben de." Arabadan inip koştu. "Kırmızı bisiklet senin neyine salak Abidin?" Arabanın kapağını açtı, açar açmaz da dumanlar içinde kaldı...

Son arızadan kaç gün sonraydı, bilemiyor, satıverdi hemen taksisini. Soranlara bana göre değil, dedi. "Gidip yeniden alacağım faytonumu" Artık dişini mişini sıkıp durmuyordu. İçinde anlamını bilmediği bir serinlik vardı. Bazen güldürüyordu insanları. "Biz at osuruğuna alıştık oğlum." Bazen kuşkuyla düşecek gibi olsa kendi kendine kızıyordu. "İzmarit de o atların, faytonun hakkını vermedi. Üç beş fazla verdim mi..." Koşar gibi gidiyordu fayton durağına. Faytonuna değil, kendine dönecekti sanki. Takside çıkardığı alınlıklar elindeydi. "Yeniden gelin gibi donatacağım onları." Faytonunu getirdiği ilk günde pencerelere koşan gelinleri, kızları görür gibi oldu. Faytonculuk kendinden sorulurdu bu memlekette. Yine sünnet düğünlerine gider, turist gezdirirdi. Taksi ekmeği yerine fayton ekmeği yedi. Geçinmek çok mu zordu. "Aç mezarı var mı yeryüzünde Abidin?" Kendiliğinden bir ısıklık gelip yapıştı dudaklarına. Atlarını düşünüyordu. "Kadim dostla-

rın da çok sevinir seni görünce." Islığı türküye dönüştü. Alınlıkları sallaya sallaya yürüdü. Yeniden bindi mi faytonunun üstüne... Faytonunun üstündeydi yine. Bursa'ya gitmiş, Karikin Usta'ya etek dolusu paralar sayıp almıştı. Koşu takımlarıysa Uzun Yayla'da safi çerkez saraçlarının ellerinden çıkmış. Atlarıysa İngiliz aygırlarıyla derin derin yalarda yaşayan kısırkların çima etmesinden peydahlanmışlar. Bu yüzden olmalı, ikisi de deniz köpükleri gibi yeğni, uçarı. "Deh aslanlarım!..." İkisi de eşkin yürüyüşle, rahvan. Faytonun tekerleriyle atların toynakları arnavut kaldırımların en güzel türkülerini söylüyor... Bir taksi kornasıyla kendisine geldi. Döndü, bakışını yalayıp geçti. taksi. "Ulan bu İzmarit olmasın..." İçini bir korku kapladı. Yok canım, diyerek serinlemeye çalıştı. "Faytonu beceremeyen sümüklü oğlan taksi mi becerecek şimi de..." Birşeylere yetişmek ister gibi adımlarını hızlandırdı. Yine Cumhuriyet Caddesi'nden geçti. "Aaa!..." dedi. "Şevki Paşa konağını yıkmışlar." Gözlerine inanamadı. "Neden, niçin?..." Koca bir beton blok yükseltmişlerdi bile. "Ne çabuk lan." Harıl harıl harç makineleri, vinçler çalışıyordu. "Dünya değişiyor artık Abidin amca..." Çakır Cemil'in sesi mi? Geriye dönüp baktı. Cemil memil yoktu ortada. "Vicdansız adamlar, dünya değişiyor diye diye değiştirip bozacaklar şu dünyayı." Şevki Paşa konağını görme umuduyla bir kez daha dönüp baktı. Yoktu gerçekten. Yerinde yellere esiyordu. İçinde bir hüznün yoğunlaştığını duydu. Değişen dünya bu muydu. "Ben değişmeyeceğim ama." Ne zaman süslü faytonuyla bu konağın önünden geçiyor olsa bir ud sesini duyardı. Dururdu hemen. Ruhunu yıkayan o ud sesini dinlerdi. Ud sesi kesilince, yüzünü hâlâ görmediği o Şevki Paşa püsküllü fesi başında, gümüş asası elinde cariyeleriyle birlikte gelir, faytonuna binerdi... Gözleri doldu. "O güzel insanların, konakların, atların, faytonların soyu tükenip gitti mi yoksa?..." Bu yaşa gelmesine karşın, gizini çözemediği çok şey vardı sanki. Boynunu sağa sola bükte. "Bazen dünyalara akıl erdiriyorsun da, bazen de nakıs aklın hiçbir şeye basmıyor Abidin..."

Birkaç kişiden selâm alıp selâm verdi. Ayrımına varmadan fayton durağına gelmişti bile. Uzun Kemal gibi kafayı mı bozacaktı yoksa? "Yine atlara, faytonlara, otomobillere kafayı takıp durdun Abidin." Düşle gerçeğin arasında bir yerlerde dolaştığını düşündü. "Yine o makarayı sarıp durdun." Neresinden başlayıp ne yana doğru sardığını bilmediği o makaranın karmakarışık olduğunu düşündü. "Aklına güleyim. Bu makarayı düzgün sarınca sözde kendinin, bu dünyanın gizini mi çözecektin salak Abidin?..." Dudak ucuyla kendi kendine güldü. "Anlaşıldı, senin fukara aklın basmayacak bunlara. Şu kavanoz dipoli dünyanın encamını da bu yüzden anlayamayacaksın." Gözlerini kısıp faytonları aradı. "Ne ol!..." Korkusu daha da çoğaldı. Fayton durağı boştu. "Yoksa o taksikle geçen..." Sözü'nün sonunu getirmek istemiyordu. Getirirse söyledikleri, düşündükleri gerçek olacaktı gibi bir korku vardı içinde. Elinde alınlıklar, dikilip kaldı öyle. Yanından, böğründen vızır vızır taksiler geçiyordu. Bir zamanlar duyduğu ud sesi gibi şimdi de inceden fayton sesi geliyordu kulağına. "İzmarit değildi o canım. İzmarit Veli faytonla müşteri götürmüştür mutlaka..." Yüzü korku ve umutla dalgalanırken, kendi yalanına herkesten çok kendi inanmak isteyen saf çocuklara benziyordu...

Alman Demokratlarına Mektuplar

Dursun Mehmet ŞEKEROĞLU

Bu eleştiri denemesine, önce Wilhelm Reich'in **Dinle Küçük Adam** adlı yapıtına atıfla **Dinle Küçük Alman** adını verecektim. Fakat senin, Alman demokrati, hiç de W. Reich'in anlattığı kişiler gibi 'küçük' olmadığını, 'Küçük Adam'dan en azından görünüşte daha aydın ve demokrat olduğunu anımsayınca yazıma yukarıdaki ismi verdim.

Bu arada: W. Reich'in sözünü ettiğim kitabını -ki yıllar önce Türkçesini, bazı konuları abartıyor diye biraz da eleştirerek okumuştum- büyük sayılabilecek bir şehir kütüphanesinde aradım; kitap listesinde bile yoktu. Diğer kütüphanelere telefon edildi ve bir yerde bulundu. Birkaç gün sonra elime geçecek. Bu küçük olaydan yola çıkarak seninle ilgili ilk yargımı belirtiyim: Başkalarının (W. Reich gibilerinin) seninle ilgili olarak söylediklerini hararetle merak ediyorsun gerçekte ve gizli gizli de okuyorsun bence bu tür yazıları. Ama, elinden geldiğince, halktan insanların okumasını engelleme yoluna gidiyor, seni sana anlatan bu tür yazılar önemsizmiş gibi davranıyor...

Tekrar başa dönelim. Sana bu mektubu yazmamın birçok nedeni var. En önemlisi şu: Senin komünist, anarşist, ilerici, hümanist... olmadan, yani herşeyden önce Alman olduğunu yani 'Alman gibi' düşündüğünü anladım. Bunun yarattığı şaşkınlıkla başladım bu satırları yazmaya.

Ne olduğum konusunda düşünme gereğini senin yanında duydum ilk kez. Gerçekten de ailemin bir tarafı Gürcüydü. Ben aynı zamanda hem Türk, hem de Gürcüydüm. Bu ikisi arasında ayırım yapma, ille de bir öncelik belirleme gereğini Türkiye'deyken duymamıştım. Ben kendimi temelde Türkiye toplumuna olduğu kadar genel insanlık değerlerine çeşitli bağlarla bağlı safkan bir melez (!) olarak görüyorum. Peki ya sen ne olduğunu tam olarak biliyor musun, Alman Demokrati?

Buraya ilk geldiğim günlerde ve sonraları bana, "Nesin(iz)?" "Türkmüsün(üz)?" sorusunu, "Nerelisin(iz)?" sorusundan daha sık sordun, hâlâ soruyorsun. Kimi zaman "Gürcüyüm!" dediğim, bazan bunu yaparken gizlice bir zevk bile aldığım oldu tepkin karşısında. Gördüm ki "Ben Gürcüyüm" deyince birden şaşırdın. Stalin'in de Gürcü olduğunu anımsattın bana. Senin için insan ve millet birbirinden ayrı düşünülemezdi kesinlikle. Stalin hakkında seni ilgilendiren en önemli özellik, onun Gürcü olması ve (saldırgan Alman Nazi orduları için sonun başlangıcını simgeleyen) Stalingrad'ı çağrıştırmasıydı.

Stalin düşmanlığı konusuna girmişken: Aynı düşmanlık, sosyoloji okuduğum Hannover Üniversitesi hocalarında ve öğrencilerinde de vardı: Hatta birçok 'demokrat' Alman hoca (profesör), Stalin'le Hitler'i aynı kefeye koymayı bir demokratlık ölçütü olarak görüyorlardı...

Yurtta seninle aynı katta oturuyorduk. Oldukça sakın, olumlu kişilikte bir Fizik öğrencisiydin. Tenisçi Boris Becker'in Wimbledon'da ilk defa şampiyon olduğu gündü. Birkaç Alman öğrenciyle bir arada bulunduğun televizyonlu oturma odasına girdim. Beni görür görmez sen, samimiyetime güvenerek şöyle dedin: "Bizim Boris şampiyon oldu. En büyük o. Oynayanlar içinde tek bir Türk yoktu!..." Sen bunları söylerken, arkadaşların da gülümsüyordu. Bu, düşünülmemiş de olsa bir provakasyondur tabii. Birden, 'hangimizin davranışı daha fazla kompleks içeriyor' diye düşünmeye bile gerek duymadan konuştum: "Ben bir Gürcüyüm. Stalin de Gürcüydü ve o askerleriyle Berlin'e geldi, kızıl bayrak dıktı; Stalin Boris'ten daha büyüktü!" Sen ve arkadaşların donakaldınız. Sevinciniz uçuverdi, tek kelime söyleyemediniz...

Hani bir söz var: "Suçluyu kazıyınız, altından insan çıkar." Bu sözün senin için şöyle değiştirebilirim: "Alman demokratlarını kazı, çoğunun altından Alman milliyetçisi çıkar!" Bu öylesine pis ve yapışkan bir milliyetçilik ki, karşındakini de kendisi gibi davranmaya zorluyor. Sado-mazohist bir milliyetçilik. Ya köle, ya da emir veren bir diktatör olabilen bir milliyetçilik... Bir insanın, kendisini ülkesinin sporcusuyla, spor takımıyla özdeşleştirmesi ve onun başarısına sevinmesi olağan, hatta olumlu bir tutumdur. Ancak, sen bunu başka ülkeleri aşağılayarak, kendi ülkeni en üstün görerek yapıyorsun. Almanya'nın 1990'da dünya şampiyonu olduğu günün akşamında ve gecesinde 'sevinen' Alman gençleri ilk iş olarak yabancılarla saldırdılar, onların dükkanlarının camlarını kırdılar. Böyle ağız salyalı, yıkıcı bir sevinci anlayamıyorum...

Bu, belli bir kimliği birine ille de kabul ettirme uğraşı, ilginç bir sosyopsikolojik olgu. Sanırım bu, dünyayı dostla düşman, iyiyle kötü, aşağıyla yukarı arasında kesin çizgilerle bölme ve toplumda her kişiye, dünyada her ulusa belli bir rol biçme 'ihtiyacından' doğuyor. 'Kast sistemi'ne benzer bir şekilde hareket edilerek, deliye deliliği, soytarıya soytarılığı, Çingeneye Çingeneliği, Türkçe Türklüğü, Almanca Almanlığı... empoze edilmeli, bu yapılırken de her birinin hiyerarşik yeri önceden belirlenmeli bu düşünceye göre.

İşte problem burada yatıyor. Alman Demokrati; evet, sen de Alman veya Türkten söz ederken kafanda belirli hiyerarşik imajlar var ve onlarla düşünüyorsun. Türk böyledir, yeri şurasıdır; Alman şöyledir, yeri burasıdır! Andere Lander, andere Sitten! (farklı ülkeler, farklı gelenekler) veya Batı Batıdır, Doğu Doğudur der, insanlar arasındaki ayrımı, farklı ulusların farklı zihniyetleriyle (Mentalite), açıklama yoluna gidersin. Terenz'in, "İnsanım, insanca olan hiçbir şey bana yabancı değildir" sözü sana pek bir şey söylemez...

Burada tekrar başa dönüp "Sen" dediğim kavramı

kimi simgelediğini ve bu "Sen"le neden uğraşma gereğini duyduğumu belirtmeliyim. Sen, Almanya'da yaşadığım süre içinde tanıdığım birçok kişinin bir bileşimisin. Ondan bir parça, bundan bir parça. Sen, bana da yabancı olmayan burjuva kültürünü edinme lüksünü edinmiş bir doğçusun, profesörsün, bir yüksek okul mezunusun veya hâlâ okuyorsun. Sol eğilimlisin, hümanistsin, hatta internasyonalist olduğunu da söylüyorsun. Seni üniversitede tanıdım, öğrenci yurdunda, politik toplantılarda, çalıştığım okulda, okuduğum gazetede, kitapta... Seni, beni düş kırıklığına uğratan Alman Demokratların bir bileşimi olarak alırken, bu arada şunu da belirtmeden geçemeyeceğim: Bana ölümsüz dostluk veya ruhsal yakınlık denenen insani özü duyumsatan dostluklar, yaşantılar da oldu burada. 'Vaktim yok!' bahanesinin olmadığı, bir yabancıнын seni kullandığı düşüncesine kapılmadığın yardımlaşma anlardı bunlar çoğunlukla. Senin bu yanın üzerinde daha fazla durup konuyu dağıtmayacağım şimdi. (Bu arada, bir konuya yalnızca bir yönünden bakmayı; dikkati, yazılması istenen bu şeyde yoğunlaştırmayı; madalyonun diğer yüzüne bakmanın 'Zweckrational'lığı, yani sana göre bilimselliği engelleyeceği savını senden öğrendim. Deminden beri, senin olumsuz yönlerini yazışmanın nedenlerini, senin olumlu yanını burada anlatmayacağımı da belirterek haklı çıkarmaya çalışmam, bunu tam öğrenemediğimi gösteriyor, biliyorum...).

Bir şeyi daha açıklamalıyım: Senin yalnızca belirli olumsuz özelliklerinin üzerinde durmakla ben de seninle aynı hataya mı düşüyorum acaba? Sanmıyorum. "Sen Almansın, o nedenle böyle davranıyorsun" demiyorum. Alman olmak, Türk olmak gibi tarihsel bir yazgı ve böyle bir yazgıyı aşmanın ortalama bir Alman vatandaşı için zorluğunu, hatta belirli koşullar altında olanaksızlığını biliyorum. Benim sende savaştığım yan, senin bu yazgıyı bir yandan aşamamış olman, öte yandan da bu tutsaklığın bilincinde bile olmaman. Sen ki burjuva aydınlanmasının ürünü olmakla öğünürsün; sen ki 'kör Es'e(id) ve 'diktatör Über-Ich'e (süper ego) karşı bilinçli Ich'(ego) savunursun... Hayır, seni, özellikle Alman olman nedeniyle böyle olduğunu söyleyerek eleştirmeyeceğim. Ülkenin tarihinde kara bir leke olarak yatan ve şimdiye kadarki insanlık tarihinde eşi görülmemiş Auschwitz vahşetini anıp durarak moral cenderesine sokmaya çalışma niyetim de yok seni. Senin 'Gnade der späten Geburt' (geç doğmuş olmanın bağışlatıcılığı) kategorisine girdiğine, hatta Nazi terörüne başkaldırabilecek kişilikte biri olduğuna bile inanmaya hazırım... Yapmak istediğim, senin kişiliğinde, Alman aydınının belirli bir kesiminin bende bıraktığı izlenimi yansıtmak...

Bu hesaplaşmayı neden öncelikle kendi ülkemin aydınlarıyla yapmadığımı, neden 'işin kolayını' seçip suç başkasına, sana attığımı sorabileceğini düşünüyorum. Kendi ülkemin 'aydını', benim çevremdeki insanlarla, öğrencilerimle sürekli tartıştığım, işlediğim bir konu. Onun Batı hayranı olmasının yabancılaştırıcı etkisi sonucu senin konumun güçlenmekte, kendine daha önce sözünü ettiğim hiyerarşide ayırdığın yer yükselmekte; seni eleştirimin konusu yapan şey, senin biraz da bu sana beslenen hayranlıktan aldığın güçle çevrendeki 'azgelişmiş' ülke insanlarına yukarıdan bakışın. Bu 'bakışın' ortaya çıkmasının nedenlerinden olan, ortaya çıkması belki zorunlu ama günün birinde kendi kendini aşması gereken,

'azgelişmiş' ülke insanındaki bu hayranlığın da sokulması gerek eleştiriye tabii ki. Evet, ben bu yazımla, yarattığım putu bir parça da olsa kırmaktan başka bir şey yapmayacağım. Seni eleştirirken, aynı zamanda kendimi eleştirdiğimi de biliyorum. Kendimi yeniden bulmam için seni aşmam, en azından bu aşamada seni kaybetmeyi göze almam gerekiyor... Sana hayranlık aşamasında saplanıp kalmış Türk aydınına gelince: Öykülerimde anlattığım bu insanları -kendim de dahil- seni eleştirdiğim kadar açıkça eleştirebildiğim kanısındayım. Ayrıca, biliyorum ki, sana yaranmak için 'diğerlerinden daha iyi bir Türk' olarak görünme çabasındaki bir insandan daha komik, daha rezil bir varlık olamaz...

Sende eleştirdiğim, ulusal narsizmin egoist sarhoşluğunda 'aydın'ı simgeleyen bilincini kurban etme olugusunu bir Türk aydınında da tesbit edebilmek mümkün tabii. Bunu da, kendini üstün görme kompleksinden doğan 'kıracı olmama' korkusunu-isteğini aşabilirsen sen yaparsın...

Bu arada, seni ve bu toplumu eleştirmeme ani bir tepki gösterip, eskiden halktan insanların solculara Doğu Almanya'yı kast ederek- "Gehe doch drüben!" (öte tarafa git!) sözlerine benzer şekilde bana, "Öyleyse burada ne duruyorsun, ülkene dön!" diyebileceğini bile düşünüyorum. Şu anda durum burada bulunmamı gerektiriyor, hepsi bu...

— II —

Türkiye, Türkler üzerine verdiği seminerlerde en çok üzerinde durduğu konulardan biri zihniyet (Mentalite) konusuydu. Sen bunu uluslardaki davranış farklarının ırk ayrımıyla açıklanabileceği görüşünde olanları aşan modern bir teori olarak sunuyordun öğrencilerine. Nasıl ki ekonomik determinasyon veya örneğin Freud'un cinsellikte görmeye çalıştığı tek neden açıklamalarında her konu lastik gibi uzatılıp zorlanarak ekonomiye veya cinselliğe bağlanıyorsa, senin zihniyet (Mentalite) açıklaman da birçok konuya yüzeysel olduğu kadar vicdan rahatlatıcı yanıtlar vermekte. Türklerin göçebe bir ulus oldukları düşüncesinden hareketle, göçebe zihniyetini araştırmaya giriştin. Bulduklarını da Türklerin sana göre 'garip' davranışlarını açıklamada kullandın. Türklerin, ülkelerini bırakarak bir başka ülkeye (Almanya'ya) çalışmaya gitmeleri mi açıklanacak? "Göçebe zihniyetli! Türk ordusunun üç defa on yıl arayla yönetime el koyması mı açıklanacak? "Göçebe zihniyetli toplumlar askeri toplumlardır!" Hatta daha ileri gidip, Türk gençlerindeki şiddete yönelik davranışları -ki devlet istatistikleri bile, ekonomik durumları Türk gençlerinden iyi olan Alman gençlerinin suç işleme yüzdesinin daha fazla olduğunu gösteriyor- 'savaşçı göçebe toplumu zihniyeti'yle açıkladın. Aslında bütün bu 'göçebe zihniyeti' açıklamaları, seni sosyal ve ekonomik nedenleri görmekten alıkoyan, kendi yarattığın veya sana takılan at gözlükleriydi. Yapılabilecek şeyleri (örneğin politik, sosyal eşitlik alanlarında) yapmayışını, söylenebilecekleri söylemeyişini kendi kendine haklı çıkarıp vicdanını rahatlattın 'zihniyet farkı' teorileriyle...

Şöyle bir sav atmak istiyorum burada ortaya: Göçebe denenen Türk boylarının yerleşik yaşam deneyimlerini devlet kurma gelenekleriyle tarih boyunca pekiştirdikleri gerçeği yanısıra, Türkiye'de yaşayan ve Türkiye'nin politika-

SON YAKARI

Saçlarını okşamak için ellerimi uzatıyorum
nasır bağlamış yüreğin etimi çiziyor

anlamaktan yorgunum seni
bakışların bir toplumun kanayan yarasını
taşıyor gözlerime
dayanamıyorum

Sana tetik çekemem
sövüp sayamam
birkaç anlamsız sözcükle kalbini kıramam
susmaktan başka silahım yok
konuştur beni

Bir kuyunun sessizliğinde biriktim
yatağından taşan suyum ben
akmaktan başka çözümüm yok
tut ellerimi.

Berrin TAŞ

sını çekip çeviren insanların geldikleri yirminin üzerinde farklı etnik gruptan insanlar, Romalıların barbar dedikleri göçebe-avcı German kavimlerinden çok daha önceleri geçmişlerdi yerleşik yaşama...

Öte yandan, Türklerin 'bambaşka' bir kültürden geldikleri, Avrupa kültürüne (ne demekse!) yabancı oldukları savını yine birçok 'demokrat'tan da duydum. Bu 'başkalık', Alman sağıyla 'demokrat' kesimin büyük bölümünün birleştiği bir konu. Sağcı, bu kültürel başkalığı hemen ardından vurguladığı geri kalmışlıkla birleştirirken, solcu ise başka oluşu esas alıp onunla Türklerin birçok davranışını (zihniyet teorisinde olduğu gibi) açıklamaya çalışıyor. Alman toplumuna neden uyamadıklarını, uymadıklarını, tüm suçun onlardaki bu kültürel farklılıkta olduğunu telkin ederek kanıtlamada araç olarak kullanıyor. Türklerin yabancı düşmanlığına diğer azınlıklardan daha fazla hedef oluşlarının nedenini araştırırken de onların bu 'başkalığına' takılıp kalıyor. Ne derin bir bilimsellik! Bu başkalığın gerçekten var olup olmadığı bir yana, eğer bir ölçüde var olduğu bile kabul edilse, gerçek şu ki, bu insanların büyük kısmını bu başkalığa zorlayan da, sonra onu işaret parmağıyla göstererek 'bilim' yapan da sensin (bu toplum) oysa...

Sen, yabancı işçilerle, Türklerle ilgili seminerler veren öğretim görevlisi, sen konuyu çarpıtarak işlevini yerine getiriyorsun; iş arkadaşın o Profesör ise yabancılar konusunu ağızına almamak için direniyor. Yıllarca derslerine, seminerlerine katıldım onun. Marks'tan, Engels'ten söz etti (Lenin'i es geçti tabii ki), hatta gelişmiş sanayi toplumlarındaki eşitsizlikten, yoksulluktan söz etti. Hölderlin'den Kant'a, Hegel'den Freud'a, Konfigyus'a kadar geniş alanlarda dersler verdi, seminerler yaptı, ama ağızına bir kez bile 'yabancı işçiler' sözcüğünü almadı. Kazandığı

yüksek maaşın içinde bir nebze de olsa, Nazi Almanyasından kalma bir yabancılar yasasına tabi bu insanların da payı olduğu gerçeğini görmezden geldi. Üzülererek, Alman yakın tarihinden bir örnek vereceğim: Hitler'i etkin veya edilgin olarak destekleyen birçok Alman, Naziler savaşı kaybettikten sonra, komşuları olan Yahudilerin birdenbire gözden kaybolmalarına -toplama kamplarına götürülmelerine- neden tepki göstermedikleri sorulduğunda, "Onların gaz odalarına götürüldüklerinden haberrim(iz) yoktu!" demişlerdi. Tabii ki sen ve o Profesör arkadaşın, halktan insanların "Bilmiyorduk!" demelerine inanmayacak kadar bilinçlisiniz. Peki ya bir gün bir mahkeme kurulup o Profesör'e "Nasıl oldu da senin de saygı duyduğunu söylediğin işçi kesiminin yüzde on yedisini oluşturan ve en ağır işleri yaptıkları yetmiyormuş gibi bir de ikinci sınıf insan muamelesi gören, horlanan bu insanlar hakkında tek bir satır yazmadın, tekir söz etmedin?" dendiğinde yanıtı, "Onların burada olduğunu, bu durumda olduklarını bilmiyordum" mu olacak? Biliyorum ki o, içinde yaşadığı bu sistemi, bazı reformlarla etkinliğe ulaşacak ileri bir demokrasi örneği olarak görüyor; bu reform taşarları içinde, yabancı işçilerin özel durumlarıyla ilgili öneri bile yok: Platon'un Devleti'ndeki gibi, yalnızca soyluları (Almanları!) kapsayan bir demokrasi anlayışına benziyor onunki de; köleler köle kalıyor, onlara hiç değinilmiyor bile!...

Hayır, ona ve sana demokrasi dersi verecek değilim. Üstelik şu anda aklından geçenleri de tahmin edebiliyorum. Böylece, senin beni eleştirirken -her zaman pek açık olmasa da- ortaya attığın konulara geliyorum. Senin gözünle kendime baktığımda gördüğüm şeyler şunlar: Ben, ataerkil bir sosyal yapıda yaşayan, kadınlarını ve ülkesindeki Kürtleri baskı altında tutan bir milletin temsilcisiyim senin gözünde. Ülkemdeki yönetimlerin antidemokratik oluşu da açık bir gerçek senin için. Burada sosyolojik savunma mekanizmalarına girip, Türkiye'deki demokrasinin iyi işlediğini, Türk kadınının Alman kadının-dan daha fazla ezilmediğini falan söyleyecek değilim. Yine de, buradaki görece demokratik özgürlüklerin (ki bunlar da yalnızca Almanlar için) iplerinin ülkenin ekonomik zenginliğiyle doğrudan bağlantılı olduğunu, ekonomik ve sosyal problemlerin artmasıyla çabucak kısaltılabileceğini söylemeden geçemeyeceğim. 'Özgürlük' iplerinin, 'az-gelişmiş' ülkelerden buraya akan, yabancı işçilerin ve sığınmacıların sömürülmeleriyle oluşan zenginliğin azalıp çoğalmasına göre kısaltılıp uzatıldığını ikimiz de biliyoruz sanırım. Öte yandan, Türkiye'deki askeri darbelerin üçünden de senin zengin ülkenin de içinde bulunduğu NATO ile İMF'nin haberi ve bu darbelerle etkisi olduğunu biliyoruz. Özellikle 1980'deki 'son' darbenin asıl amacı-nın, İMF'nin istediği ekonomik önlemlerin alınmasının (örneğin TL'nin değerinin düşürülmesi, işçi grevlerinin durdurulması ve işçi ücretlerinin dondurulması...) sağlanması olduğu gerçeğini bilmen gerek. Bu durumu ve yine kendi ülkenin ekonomik yayılmacı amaçlarını eleştirmek yerine, sen işin kolayına, sana psikolojik, hatta son çözümlemede ekonomik çıkar sağlayanına yönelip, Türkiye'de kadınların ve Kürtlerin ezildiğinden söz ediyorsun. Birçok konuda olduğu gibi bu konuda da iki yüzlü bir tutum içindesin. Seni gerçekten ne Türkiye'deki kadınların ne de Kürtlerin durumu ilgilendiriyor...

Sahn-i Mezalime Boyun Eğmeyen Kalem

B. Sadık Albayrak, *Düş Kıranlar* adlı yazısında *Tevfik Fikret*'i bir kez daha gündeme getiriyor. Bizler *Fikret*'in o güzel deyişiyle "sahn-i mezalim'e çevrilen bir ülkede yaşıyoruz. "Sahn-i mezalim'e çevrilen bu ülkede temiz bir taş bile bırakmadılar. İşte bu ortamda *İnsancıl*, B. Sadık Albayrak'ın diliyle "Düşlerimizi kıranlara karşı, sübvansiyonlu kültüre" karşı insani kültür mücadelesi veriyor. Dişe diş sürdürülen bu mücadelede sübvansiyonlu kültürün güdücülerini... taş kırleticiler İstanbul - İzmir - Bursa - Ankara - Kayseri hattında *İnsancıl*'a kurşun sıkıyor.

Bu mücadelede "sahn-i mezalim'e boyun eğmeyen... taş kırleticilere karşı *İnsancıl*'ı destekleyenler de var. İnsani kültür mücadelesine destek veren... *Ahmet Soner*'in 26 Ağustos 1993 tarihinde *Özgür Gündem*'de yayımlanan güzel yazısını okurlarımızın okumasını istiyoruz. "Sahn-i mezalim'le boğuşurken bize "Yola devam edin" diyen *Ahmet Soner*'e "sağol" diyoruz. Sağol *Ahmet Soner*.

İnsancıl Emekçileri

İSTİM ARKADAN GELMEZ

Musa Amca'ya özenerek bir fıkra ile başlamak istiyorum. Olay trenlerin odun ve kömürle çalıştığı zamanda geçiyor. Acelesi olan bir yolcu, hareket saati geçtiği halde, hâlâ yola çıkılmadığını farkedip makinistin yanına gidiyor, gecikmenin nedenini soruyor. Makinist kazana kürekle kömür atan ateşçilere bakıp, "İstimi bekliyoruz" diyor. (İstim, buhar gücü yani treni yürüten enerji). Yolcu tersleniyor, "Bunca insan istimi bekler mi? Biz gidelim, istim arkadan gelsin." Kültür ve sanat, genellikle hep ikinci, üçüncü plana itilen konulardır. Açın bakın siyasi partilerin programlarını topu topu iki-üç satırla geçirildiğini görürsünüz. Mantık şudur: "Önce iktidara gelelim, sonrası kolay..." Yani, "İstim arkadan gelsin." İstim arkadan gelmez, tam tersine, istim önden gider. Şimdi alternatif yaşam biçimi, kültürünü, sanatını kitlelere anlat, uygulamasını yap ki iktidara gelebilesin.

Türkiye'de islami kesim bunu uyguluyor. Büyük şehirlerde, kasabalarda bazı semtler ve mahalleler onların tekelindedir. Yabancıları aralarına sokmaz, ev satmaz, kiraya vermez, alış veriş etmezler. Seçimlerde aralarından birini yönetici seçerler. Sanki "Devlet içinde devlet" gibidirler. Gezip dolaşın oraları,kendinizi İran'da, Arabistan'da sanırsınız. Kadınlar çarşafli, erkekler takkelidir. Çocuklar boyunlarına asılı bez torbalarla kuran kursuna koşuşurlar. İslami kesim iktidarda olmadığı halde, gelecekteki yaşam biçimini, kültürünü bugünden hazırlamış ve kitlelere sunmuştur. Bu yüzden yerel seçimleri kazanmakta, iktidara adım adım yürümektedir. Bu duruma gelinmesinde bazı destekler, göz yummalar olmuştur elbette. Özellikle 1980 sonrasında. ➤

1980 öncesinde Türk solu, bazı yerlerde "Kurtarılmış Bölgeler" ilan etmiş, Fatsa'da şenlikler düzenlemiştir. 12 Eylül 1980 darbesi biraz da bu yüzden yapılmıştır. Fatsa'da yaratılan değerler şiddetle ezilmiş, örnek olmasın diye gözden geçirilip üzeri örtülmüştür.

Kültürün hayati önemine bir başka örnek ise Çin deneyidir. Devrimden 25 yıl sonra "Kültür Devrimi" yapma gereği duyulmuştur Çin'de. Sovyetler'in dağılmasına da bu gözle bakılmalıdır. Yeni değerler yaratılamazsa, yozlaşma ve çürüme kaçınılmazdır.

Türkiye solunda politika yapan kişilerin çoğu, kişilik çölnmesi içinde yaşar. En ilerici görüşleri savunur, ama özel yaşamında en gerici ilişkiler içindedir. Bu yüzden arabesek müzik dinler, dansöz oynatır, pavyona gider. Şiir ve roman okumaz, tiyatro ve sinemaya gitmez, bir resim sergisi gezmez, zorla götürüldüğü bir klasik müzik konserinde uyuklar...

İşte bu yüzden alternatif bir yaşamı, kültürü ve sanatı bugünden oluşturmak gerekmektedir. Günümüzün yoz ortamında aydınlar, barlarda içkiyle uyuşturulup hizaya sokulabiliyor, en azından tarafsızlaştırılıyor.

Devletçe de desteklenen bu yozlaşma, hayat tarzı olarak sunuluyor. Adım başında barlar açılıyor. Kültür ve sanat merkezi açmak isteyenler takibattan kurtulamıyor.

Üç yıldır inançla ve inatla yayını sürdürülen bir dergi var: *İnsancıl* aylık kültür ve sanat dergisi... Bir avuç insan, büyük özverilerle bu dergiyi yayımlıyor, kültür ve sanat üzerine düşünüyor; "alternatif"şiir, roman, resim, müzik, sinema, tiyatro ne olmalıdır, buna kafa yoruyor, felsefe seminerleri düzenliyor, okuma tiyatrosu oluşturuyor... Geçtiğimiz şubat ayından, mayısa kadar "Kültür Harekati" adıyla şiir, öykü, tiyatro, sinema, fotoğraf, kültür, roman ve resim haftaları gerçekleştirildi. Bu haftalara 42 sanatçı katılıp bildiriler sundu, 3560 kişi izledi.

Dergiyi *Cengiz Gündoğdu* yönetiyor. *Özgür Gündem* okurları, gazetesinin ilk çıkış döneminde onun yazdığı yazıları hatırlayacaklardır. *Gündoğdu*, 1984 yılında Varlık dergisinde yazıyor, açık oturumlar düzenliyordu. Sanıyorum 1986 yılında star sisteminde karşı savaş açtı, o gün bu gündür savaşı sürdürüyor.

Don Kişot'un yeldeğirmenlerine karşı tek başına savaşması gibi, *Gündoğdu* da başlangıçta yalnızdı. Dergi okurlarıyla kurduğu ilişkiler sonucu, çeşitli kentlerden konferans çağrıları aldı. Okurları, yandaşları, "Yol arkadaşları" günden güne çoğaldı. Varlık'tan ayrıldı, çekirdek bir kadroyla *İnsancıl* dergisini çıkartmaya başladı. Şiir yazar *Berrin Taş* ve *Cemile Çakır*, eleştirmen *Sadık Albayrak* ve *Necmettin Bortecin* gibi savaşçılarla yoluna devam ediyor *Gündoğdu*.

Nazım Hikmet'in yıllar önce açtığı "Putları Yıkıyoruz" kampanyasına benzer bir kampanya başlatan *İnsancıl* dergisi, star sisteminin yarattığı yazarları teşhir ediyor. Orhan Pamuk, Enis Batur, Oya Baydar, Tomris Uyar, Fethi Naci, Memet Fuat, Atilla Dorsay, Mehmet H. Doğan gibi yazarların üzerine çarpı işareti koyup "geçersizdir" damgası vuruyor. Adı geçen yazarlar yanıt bile vermiyorlar, polemige girmekten kaçıyorlar. Çünkü biliyorlar ki susmak, yok saymak, görmezden gelmek, kısacası "Susuş Kumkuması"na getirmek en etkili yöntemdir.

Yola devam edin *İnsancıl Emekçileri*, yılmayın. Uzak-tan sizi izleyen, destekleyenler var. Bu yıl düzenleyeceğiniz etkinlikleri daha büyük salonlarda gerçekleştirmeyi hedefleyin. Geleceğin kültür ve sanatı, sizin ektiğiniz tohumlardan yeşerecektir.

Ahmet SONER

Sofrasındayız Günün

I

Bakın alacakaranlığa yüzümdeki
güneş batmakta ay yarım
bir bu kadar daha yaşanmaz yaştayım
kızarmıştır toprağa bakan elma
artık ayı indiremezsem de yeryüzüne
belki ben çıkarım aya

Depremberi yaşayan şakaklarımda koyaklar
biçimlenmiş renklerin çadırlarıyla baskında
bin bir kuşku bin bir sevap ve öfke
göklerine ağıyor beynimin
çocuktum baştanbaşa topraktım
her mevsim yeniden yaşadım kuşların
teleğindeki hevesi ve aşkı
bize de düştü hasretin sesi
günün ve yüzyılın sıcaklığı
akrep neşesi
gölgesi sevdanın ve yanlışın

İnsan
tarifsiz başağrısı
tarifsiz sabır
ve güzel
o kadar olur...
aynı saatin koynunda paylaşan
düşen kentleri ve doğumu
sevinci çılgılığı ve gülüşü
insanlık
kaç yaşında olursa olsun işte
çok çocuk daha
o kadar olur...

Sorma ömrünü
sürülmüş topraklar görmüşsündür
biraz sonra belki bir ışık
sarhoşluğa vuran nalsız at gibi
sonsuzluğa koşacaktır
her sayfası günlerinin
çizilmiştir bir gece sokak duvarına
şarkı olmuştur bir diskoda
belki bir dağın eteğinde

fotoğraflara dizilmiştir
ömrünü sorma...
belki acılara banmış da sedefte oklarını
bir göğün altında yuvarlanan
esmer bulutlara değmiştir
bilir misin
denizle yosunun dansı
onun içindeki magma...

Yine de piyango bileti alır gibi
bir gün daha istiyorum
yüreğimde tetiğini çeksin istiyorum aşk
yağmurlar yağsın istiyorum gözkapaklarıma
düş uçaklarım uçsun
küsün bir sevgili gibi
bir gün çıkıp gelsin istiyorum
ölüm orucuna yatmış atlar
özlemlerime doludizgin...

Menekşe ve çocuk aşk ve hayat adına
bir gün daha istiyorum
hiçbir şey bitmedi daha
diyebilmek için...

Özgen SEÇKİN

İnsancıl'a Mektup

Sevgili dost Cengiz Gündoğdu'ya;

Gönderdiğiniz mektubu aldım. Daha doğrusu alalı bir-iki haftayı geçti. Bu arada haftalık Gerçek dergisinde yayınlanan "Üç yanı denizle çevrili mezarlık" başlıklı yazınızı da okudum. Daha önce Sivas olaylarına ilişkin gazetelerde çıkan demecinizi eleştirmiş; yanıt mektubunuzda demecinizi kısaltıldığı için yanlış anlamının ortaya çıktığını yazmışsınız. Gerçek dergisindeki yazınızı okuyunca düşüncelerinizi daha bütünlüklü ve doğru öğrenmiş oldum. Daha önce sizi eleştirmekle acele ve yanlış bir yöntemle davranmış olduğumu şimdi daha net görebiliyorum. Ama, eleştirimin amacının yapıcı ve geliştirici olmak olduğundan şüphe etmemenizi isterim. Dostça bir ilişki kurmanın aracı da oldu. Kendi payıma, böyle bir ilişkiyi kurulması gereken bir ilişki olarak görüyorum.

Benzer düşüncelere sahip kişilerin ya da yapılanmaların aynılıklarını ortaya çıkarabilmeleri için, en azından bunun için, böyle bir ilişkinin gereğine inanıyorum. Fazla ilgilenme olanağım olmadığı -ki bunu eksik yanım olarak kabul ediyorum- sanat ve sanat olaylarına ilişkin birikimim sizinle benzer düşüncelere sahip olduğumu gösterdi. Gerçek dergisindeki yazınızla politik sorunlara yaklaşımda da benzerliğimiz olduğunu gördüm. Şöyle yazmışsınız:

"Önümüzde ciddi bir sorun var. Sivas bir örnek. Öbür kentleri de düşünürsek, onbinlere, yüz binlere... milyonlara ulaşan bir halk var önümüzde. **Bunlar eşitsizlikçi kültür üreten sermaye sisteminin vurucu güçleri. Bu vurucu güçler, bundan böyle yanlış bilinç durumuyla sermaye düzenini korumak için, eşitlikçi kültür mücadelesi verenlerin karşısına çıkacaktır.**

"Şunu iyice bilmeliyiz. Sivas'ta onbinlerce insan, birden bire patlayan bir öfkeyle değil, son derece soğukkanlı bir davranışla 37 insanı katletti...

"onlar gerektiğinde... günü geldiğinde başka bir kentte yine görünecek."

Yazınız bu temel düşünce etrafında sürüp gidiyor. Şüphesiz, tümüyle katılıyorum. Ama dikkat çekmek istediğim bu değil. Çünkü, yazıdaki düşünceye katılan daha binlerce insan bulunmaktadır. İşaret etmek istediğim şu ki; aynı düşünce, değişik bir anlatımla, yaklaşık iki yıl önce, 91 kasım ayında, Devrimci Emek dergisi tarafından dile getirilmişti. Şimdi, hoşgörünüze sığınarak, biraz aktarma yapmak istiyorum. Devrimci Emek dergisinin 91 Kasımında 8. sayısında, genel seçimler değerlendirilirken şöyle yazıyor:

"10 - Yukarıda, burjuva partilerine kesin bağlılığın geniş yığınlarda sona erdiğini ifade etmiştik. Seçim sonuçlarının yörelere göre incelenmesi de faşist dinci partilerin bu sürecin dışında kaldığını gösteriyor. 80'li yıllarda faşist-dinci partilerin oy tabanı durumundaki iller, halen bu özelliklerini koruyorlar. RP'nin aldığı küçümsenmeyecek

oy oranı Türkiye ve K. Kürdistan'ın bir kısmında devrimin güçlü bir karşı-devrimle karşılaşacağını gösteriyor. **Bu faşist-dinci kitle, gelişecek devrime karşı, burjuvazinin elindeki sivil karşı-devrimci güç olacaktır.** Dolayısıyla, devrimimiz ancak bir iç savaş sonucu, faşist dinci kitleyi ezerek ilerleyebilecektir. Devrim, beraberinde karşı-devrimi geliştirerek ilerlerken, pratikte, faşist devletin yanısıra karşısında işte bu kitleyi de bulacaktır."

Altını çizdiğim ifadelerde şaşırtıcı bir benzerlik var. Bunu önemli görüyorum. Dinci kesime oportünist yaklaşımların "sosyalist" kesimlerde oldukça yaygın olduğu günümüzde belki de birbirinden habersiz kesimlerin bu düşünceleri taşıması önemli olduğu kadar, sevindiricidir. Böyle yaklaşıyorum.

Sivas olaylarının anlamı yeterince açık. Çıkarttığınız sonuçların yanısıra şunu da görmek gerekir diye düşünüyorum: Sivas olayları, sermaye egemenliğinin her taraftan sarsıldığı-sallandığı bir zaman kesitinde ortaya çıktı. Memur eylemleri, işçi hareketi, Kürt halk hareketi yanısıra, toplumun yaşamında gerçek bir iyileştirmeyi yapma olanağından büsbütün yoksun olması, sermaye sınıfını, dinci-faşist kitleyi harekete geçirmeye itmiştir. Daha sade bir ifadeyle, gelişen devrim hareketini önlemek için sermaye sınıfı, zor öğelerini ve zor öğelerinin en önemli parçası olan faşizmin kitle tabanını harekete geçirmiştir. Bundan dolayı dün Sivas'ta tanık olduğumuz olayı yakın bir gelecekte başka bir ilde beklemeliyiz. Elbette, beklemeliyiz derken edilgen bir tutumu ifade etmek istemiyorum. Tersini düşünüyorum. Bu tip olayların patlak vereceğini öngörerek hazırlıklarımızı ona göre yapmak gerekiyor. Gelecek günleri güzel kılacak olan bu hazırlıklarımızdır. Varsın burjuva liberal aydınlar büyük kavga günlerinin korkusunu yüreklerinde duysunlar. Hiçbir şey, tarihin bu akışını durduracak güçte değil. Nazım'ın çok güzel dizelerinde ifade ettiği gibi:

"Gebedir her sükût bir yükselişe

Ne mümkün karşı koymak

bu köpürmüş gelişe"

Sevgili dost;

"Acının... somut... net... acının dünyasında yaşıyoruz" diye yazmışsınız. Ben bunu doğum sancılarına yorumluyorum. Bunlar doğum sancılarıdır. Güzel, büyük kavga günlerinin doğum sancıları ve müjdecisidir.

"Üç yanı denizle çevrili mezarlık" olan toprakların, üç yanı denizle çevrili gül bahçesine dönüşeceği günler yakındır. Bu umudu beslemek için fazlasıyla neden vardır.

Dostça duygularıyla başarılar diliyorum.

Cuma ŞAT

23.7.1993

*Sağmalcılar Cezaevi C-12
Bayrampaşa / İstanbul*

Yarım Kalmış Masal

Yaprakların gizlediği bahar dalıydın içimde
Tırmandım seni gördüm, kendimde sana çoğaldım
Nasıl anlatsam adını koyamadım
Önümüz duvar ardımız kızgın kaya
Akarsuyun koynuna kırlangıcın kanadına gizlerim seni
Koştuğumuz yollar duvarlara çarparsa da...

Yitik bir adreste yedi numaralı ev
Yeminler yazılmış camlarına ikinci buğusunda
Sisler sarmış suskun sevdaları
Sardıkça güvermiş gökkuşağınca
Yarım kalmış bir masal bu desem sana
Nedenini sakın sorma

Çünkü anlatılmazlığın çağrısına tutsağım bugün. Hiçbirşeysiz kaldım denizin ortasında. Geç kalmışlığı sorguluyorduk. Sevinçlerin yitirildiği bu kentte büyüye dokunmuş gibi bakıyorduk kendimize, birbirimize... Daha önce yokmuydu bu koku, bu yağmurlu yapraklar ve yaban çiçekleri... Bizdik yok olan... Daraldıkça sıkın dünyanın boşuntusundan gizleniyorduk. İşte bunun için bahar geldi diyorum sana. Evet bahar sarhoşuyuz kış ortasında. Nilüferlerin ıssızlığında, kesik dalın yorgunluğundayız...

Bulutlar ne zaman demirlemiş gözlerine
Menekşeler büyümüş kuş kanadında
İkinci baharsa kapını çalan bekle açma
Erken gelmiş se,
Yakarsa tomurcuklarını ilkyaz çiçeklerini
Sensizliğe çıkıyorsa hep adımlarımız
Bekle daha açma...

Lodos akşamlarında yaralı kuşlar konuyor pencereye
Gözlerini görüyorum onların bakışlarında
Ve yokluğun büyüyor alev alev

Saate bakma artık saatlere bölme beni
Göç mevsimlerine kurma zamanı
Uyku kaçığıysan geceye sırdaşsın bana ne
Gözlerini kapat hadi, hayallerini eskitme

Ve ayrılığın oyukları sular altında. Kurak yılların ardından gelen bir seldi bu. Sevgim (iz) di ırmaklara taşan. Ve hangi ırmak kavuşuyordu birbirine yerkürede... Bir ada olsak diyordun ya selin kucağında. "Sevgi gülleri büyütsek orada" Zamana karşı koyamazsa mağrur kalemiz, düşerse... Önce kim gidiyorum diyecek? Kızma... Ruhların göçüne dur denemez ki... Göçler de bir yazgı.

Nedense ürkek sözcükler hep ellerimizde
Şimdi vazgeç bir dilek tut, bu masalın adı olsun
Gidiyorum dersem bir gün, göğe bak ardımdan
O zaman iki yıldız çizeceğim buz mavisine
Biri kayarsa birini tut, anımız olsun...

Meliha AKAY

31 Temmuz Cumartesi

Esenköy... aylar sonra... Bugün geldim. Gelir gelmez üzüldüm... Esenköy, eski Esenköy değil de ondan. Bir tek Sevgili Ceviz Ağacı kaldı... beş katlı... altı katlı yapıların arasında. Onun... Sevgili Ceviz Ağacı'nın, beş katlı... altı katlı yapılar için... o yapılarda oturanlar için hiçbir anlamı yok... O... Sevgili Ceviz Ağacı, bir insanla ciddi... samimi bir aşk yaşadı.

Bekledi... beklendi. Özledi... özlendi. Önemsemi. Önemsendi. Sakıntısızca sevdi. Sakıntısızca sevidi... Bütünleşme yaşandı... manevi. Anlam süreçleri geliştirildi sevginin yolunda...

Onu gördüm. Yeşil yapraklı. Sevdim. Onu gördüm. Yapıksız. Sevdim... rüzgarda... karda... yağmurda... ay ışığında... güneşin sıcaklığında.

Şimdi beş katlı, altı katlı yapıların arasında. Kapitalizmin ürettiği metalaşmış insanlarla. Bir aşk yaşamıştı. Ama metalaşmış insanlar için bu, hiç önemli değil. Bir gün kesecekler Sevgili Ceviz Ağacını.

Kurtarabilir miyim. Hayır, Toplumsal... örgütlü mücadele gerekiyor aşklarımızı bile korumak için. Yoksa onlar geliyor... kapitalizmin metalaştırdığı insanlar. Onlar... yerlebir ediyor insanî değerleri... İşte yapılarla... beş katlı. Altı katlı... boğdular Sevgili Ceviz Ağacını...

Üzüntü... daha Esenköy'e girer girmez... Heyecanlanmışım. Ayancık'ta... Bir okur "Esenköy'e gittiniz mi" dedi. "Nerden biliyorsunuz Esenköy'ü" dedim. Yazılarımdan biliyormuş.

Esenköy heyecanı... Yalova'da "Esenköy... Esenköy..." diye çığırışın sesi... yürek tıp tıp... Kıvrıla kıvrıla giden taşıt... Gözüm kapalı... tepede... gözümü açınca Esenköy... heyecan. Sonra üzüntü... bozulan Esenköy... Sevgili Ceviz Ağacı... yapılarla boğulmuş.

Üzüntü bir daha. Kapitalizm, heyecanlanmayı unutturmuş. Sevgili Ceviz Ağacı orda... bir adım atabilseydi... alır giderdim. Ama orda... duruyor. Onlarla. Üzülyorum.

1 Ağustos Pazar

22 Temmuz gecesi... Sinop yolundayız... tedirgin... suskun. Sinop'ta... Ayancık'ta neler gelebilir başımıza bilmiyoruz... Sabah 8.00 sularında Sinop'a girdik. Karşılandık. Aşkın Ayrancıoğlu... Behiç Ayrancıoğlu... Ünal Karaca... Seyit Saatçi... Karikatürcü dostlarımız.

Karşılanmaktan hep tedirgin olmuşumdur... Karşıllar... gülümser yüze... kucaklaşma... Sonra söverler arkadan. Halim Şafak bunun yeni örneği. Kayseri'ye giderken Ankara'da karşıladı beni... Şimdi sövüp sayıyor...

Neden böyle oluyor. Karşılama beklendili de ondan. Bundan ötürü "Sizi karşılamak istiyoruz" dendiğinde "Hayır... hayır" diyorum. Kimsenin benim için rahatsız olmasını istemiyorum. Kimsenin benim için "Sabahın köründe kalktık. Gittik karşıladık. Yüzü asıktı. Kendini ne sanıyor. Sizi burda görmekten şeref duyuyoruz dedik, anlamsız

yüzüme baktı" demesini istemiyorum.

Sinop'ta da karşılanmak istenmedim... Israr ettiler. Karşıladılar. Hep birlikte arabalara bindik. Otele... Öğlene kadar burda dinleneceğiz. Öğleden sonra konferans var. Akşam Ayancık'a hareket edeceğiz.

Otel deniz kıyısında. Sinop halkı biz geldik diye "Şeriat" sesleriyle oteli sararsa... Denize atlarız dedim. B.Sadık Albayrak "Ben iyi yüzme bilmiyorum" dedi. "Sen denize atla gerisini düşünme" dedim.

Sabah kahvaltısından sonra odalarımıza çekildik.

Bu otelin yüznumaraları kapısız... naylon perdeli. Bunu nedenini düşünürken uyumuşum. Öğlene doğru uyandım. B.Sadık'la aşağıya indik. Semih Poroy da burdaymış. Sarıldık. Sevindik. Semih Balcıoğlu da burdaymış. Semih Balcıoğlu'yla tanıştık. Sivas konuşuldu biraz. Sonra yemeğe... Sık sık "İnsancıl Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Eleştirmen Yazar Cengiz Gündoğdu'nun saat 15.00'de Aşk üstüne konferans" vereceği duyuruluyor.

Park, afişlerle donatılmış. Aşkın Ayrancıoğlu düzenlemiş afiş... Güzel, temiz bir lokantadan karnımızı doyurduktan sonra **İnsancıl Emekçileri**'nin karikatür sergisini gezdik.

İnsancıl Emekçileri'nin karikatür sergisini ben uydurmadım. Aşkın Ayrancıoğlu... Rıza Ayrancıoğlu... Ünal Karaca... Seyit Saatçi... "Biz de İnsancıl Emekçisiyiz" dediler. Sevindim.

Daha sonra Cemileyle B.Sadık kitaplarımızın başına gittiler. Berrin Taş'la çay bahçesinde oturduk. Karşıda deniz. Çoktandır böyle sessizce oturmamıştım.

Saat 15.00'de konferans başladı. İki saatlik sürem var... Sivas olaylarını anlatmakla başladım konuşmaya... Bir saat kadar konuştum. Bir saat sorulara ayırdım. Canlı... hareketli bir konferans oldu. Güzel sorular geldi... "Bizler itilmeye... kakılmaya... kovalanmaya... yakılmaya alışık insanlarız. Burda bize iyi davrandınız. Sağolun bunu unutmayacağız" dedim.

Konferanstan sonra **Yerel Yönetimlerin Demokratisleşmesi** paneli başladı. Cemile kitapların başında... Berrin Taş Sinop'u geziyor. B.Sadık'la ben paneli dinliyoruz.

Paneli Ayhan Erdoğan yönetiyor. Gaziantep Belediye Başkanı... Susurluk Belediye Başkanı... Etimesgut Belediye Başkanı... İller İdaresi eski Genel Müdürü... Tüm Belde San Başkanı Vicdan Baykara panelin konuşmacıları.

Başkanlar daha çok yetki... daha çok demokrasi istedi. Tüm Belde San'ın Genel Başkanı da bu görüşlere katıldı. Fatsa'yı da örnek diye verdi.

Panel yöneticisi sözü Fethi Aytaç'a verdi. Aytaç yeni emekli olmuş. Önce onu anlattı. Kaymakamlık yapmış... bunu anlattı. Valilik yapmış bunu anlattı... Bütün bunları ağlamaklı bir sesle anlatıyordu. Sıkıldım. Kalkacaktım.

Fıstıkçı birden... pat diye "Türkiye'yi kimse bölemez" dedi. Bir alkış...

Tam kalkacaktım. Pat diye böyle konuştu. Al başına belayı dedim oturdum. Hasan Uysal'ın "Nasıl Terörist Olunur" adlı kitabıyla terörist geliştirildiğini söyledi. Ordan komünistlerin Romanya'da krala neler yaptıklarına geçti.

Hemen yöneticiye bir not gönderdim. Konuşmak istediğimi söyledim. Yönetici Erdoğan'ın Hasan Uysal'ın kitabını yanlış değerlendirdiğini anlattı. Ama yeterli değildi konuşması. Buna karşın konu dağılacak diye bana söz veremeyeceğini söyledi. Laf attım. "Söz ver" dedim. Alırdımadı.

İkinci tur konuşmalara geçildi. Hiç kimse Aytaç'a yanıt vermedi. Dahası hepsi pisti... B.Sadık hemen başkına bir protesto metni yazdı. Bu arada Vicdan Hanım'a bir not gönderdi. "Bizim konuşma hakkımızı savunun" dedik. Ne yazık Vicdan Hanım ikinci konuşmasında bir hayli geri çekildi. Pisti. Aytaç'a "Abi" dedi saygılar sundu. İşim var dedi, çekti gitti.

Belli bize söz verilmeyecekti. Ama gönderdiğimiz notlarla bir baskı yarattık. Panel yöneticisi B.Sadık'ın protestosunu okudu. "Ben demokratım. Belki iyi bir yönetici değilim" dedi.

Bu arada ben Aytaç'a bir not gönderdim. "Romanya örneğini neden verdiniz. anlamadım. Bunu açıklayın" dedim. Fıstıkçı demokrasiye karşıt görüşlerini vatanın birliği perdesine saklayan konuşmasının sonunda, bana döndü. "Sayın Gündoğdu'nun sorusu özel. Bu özel soruyu, kendisine özel olarak anlatacağım" dedi.

"Soru özel değil. Romanya'yı anlatmak zorundasın" diye seslendim. Bütün bunlar olup biterken Ayancık'a hareket edecek otobüsün bizi beklediğini söylediler. "Bekle-sin" dedim.

Başkan alelacele paneli bitirdi. Derhal Aytaç'ın yanına gittik. B.Sadık yöneticiyle tartışırken ben Aytaç'a "Anlatın şu işi" dedim. "Sayın Gündoğdu bu kafayı değiştirin" dedi. "Yıllarca valilik yaptığınızı söylediniz. İşte ülkeyi getirdiğiniz nokta. Asıl değişmesi gereken kafa, sizin kafanız"

Birileri koluna girdi. Uzaklaştırdı. Giderken "Değiştirin... değiştirin" diye söyleniyordu. Güldüm. "Değiştireceğiz. Bu ülkeyi size teslim etmeyeceğiz" diye seslendim.

Valilik... genel müdürlük yapmış bir kişinin hakikatleri algılamayı son derece korkutucu. Yalnızca yerel yönetimi... sendikalaşmayı... toplu sözleşmeyi savunan Vicdan Hanımı bölücülükle suçlayan kafalardan oluşan bu Türkiye'yi işte bu duruma getirdi. Belediye başkanlarının orayı derhal terketmelerini beklerdim. Olmadı. Paneli yönetenin o kişiyi paneli terke zorlamasını beklerdim. Olmadı. Hasan Uysal'ın kitabını açıklamakla yetinen yönetici, B.Sadık'ın eleştirilerinden bunalmış "Ben iyi bir demokratım. Kötü yöneticiyim" diyordu ha bre.

Alkışlara gerdan kıran.. alkışlarla gerdan kıranı destekleyenler bizim yoğun baskımızla şunu gördüler. Asla başarılı olamayacaklar. O sıra yanına gelen bir Sinoplu "Kutlarım Gündoğdu. Sivas sizi yıldırma-mış" dedi.

Bütün bunlardan sonra bizi bekleyen otobüsümüze bindik. Otobüsümüz Ayancık'ta kaldığımız zaman içinde bizi hep izledi. Galiba ikinci gün otobüsümüz geldiğinde Cemile "makam arabamız geldi" Pek güldük.

Ayancık'a 22.00 sularında girdik. Deniz kıyısında bir lokantada yemek yedik. Kalacağımız yere giderken... sa-

at 23.00 sularında... açılışı yarına yetiştirilmek istenen otelin önünden geçtik. Kalabalıkta Belediye Başkanı Rifat Örnek'i gösterdiler. Sinop'tan beri adını duyduğumuz Rifat Örnek... gecenin ileri bir saatinde çalışan Rifat Örnek'le yarın tanışacaktık...

3 Ağustos Salı

Cumartesi günü... 24 Temmuz... yağmurla girdik Ayancık'a... Bilirsiniz yağmuru severim... Ayancık'ta yağmur pek güzel. Arkadaşlar karikatür sergisini hazırlarken, ben, kapıda bir Ayancıklıya tanıştım. Yağmuru konuştuk Ayancıklı... Bizim Sadık'la beni, Şehir Kulübüne kahve içmeye çağırdı.

Otuz yedi insanı katleden... 60 insanı yaralayan... bizi sokakta linç etmeye çalışan Sivaslı nerde... bizi kahve içmeye çağıran Ayancıklı nerde...

Ayancık deniz kıyısında... Yağmurda Şehir Kulübüne giderken denizin insana etkisini düşündüm. Birçok etmen insanı etkiler. Acaba denizin etkisi ne derece... Şimdi gecenin ileri saatinde Sivaslı berberle, Ayancıklı berberi düşünüyorum. Gittiğim her kentte traş olurum... ayakkabımı boyatırdım... Sivas'ta ayakkabımı boyatamadım ama, traş oldum. Berbere Pir Sultan için geldiğimi de söyledim. Berber ince davranmadı. Gözlerim bağlanmış, bunu Sivaslı berberin kabalığına verdim. Ayancıklı berbere gelince... Özenli... ince davrandı.

Şunu söylemeliyim. Ben, Anadolu'da büyümüş... Anadolu'yu dolaşmış bir insanım. Anadolu insanının konukseverliği vardır. Yemez yedirir... İçmez içirir. Sivas bu açıdan ölmüş... Konukları katleden bir kentten kimseye hayır gelmez. Sivaslı utanmalıdır. Utanacak. Hep.

Ayancık'ta... Ayancıklının konukseverliğini gördük... Nerde bize sabah kahvaltısı çıkarmayan... bizi aç bırakan TEK yöneticileri... nerde bizi sabah kahvaltılarında balla... tereyağla... yumurtayla... kızarmış ekmekle besleyen Ayancıklı Ömer Bey. Bunları yazıyorum. Bunları herkes bilsin diye yazıyorum. Sivas'ta TEK, çocuklarımızdan bir bardak çayı esirgedi...

Sivas'da otuz yedi insan katledildi.

TEK yöneticileri para para diye peşimizde dolaştı. Biz **İnsancıl Emekçiler**, sokakta linççilerle köşe kapmaca oynarken Sivaslı evine çekildi. Sivaslı utanmalı.

Şimdi Rifat Örnek' geliyorum. Ayancık Belediye Başkanı Rifat Örnek'e Şöyle bir sahne düşünün. Bir yanda bizler... yazarlar... şairler... düşünürler... çizerler... öbür yanda halk... Rifat Örnek Ayancık'ta bizleri insanla... halkla bütünleştirdi.

Şenlik her yerde yapılır. Hiç önemli değil. Önemli olan yazarın... şairin... düşünürün... çizerin insanla bütünleşmesi. Rifat Örnek Ayancık'ta bunu başarmış bir insan. Şunu herkes bilmeli. Bütün ülke Ayancık'a benzese bütün sorunlarımız kısa sürede çözümlenir. Sorunların altında boğulurken bu söylediklerim abartılı gelebilir. Değil. Türkiye'yi insanımızı kandıran... kültürsüz bırakanlar bu duruma getirdi.

Rifat Örnek insanı kandırmamış. Kültür işine gelince... Rifat Örnek her bir durumu durmaksızın eleştiren bencileyin bir insanı, Ayancık'ta dört gün özenle konuk etti. Gerisini siz düşünün... Rifat Örnek'in sevecen... demokrat tavrını hesap edin sevgideğer okurlarım.

Eleştiri dendiği Yavuz Yıldız'ı düşündüm. Ayancık'ta tanıdım. Genç öğretim görevlisi. İlk panelde eleştirecek-

tim. Ama Toktamış Ateş'in iyimserliğinden kaynaklanan rehaveti kırmak istedim. Yavuz Yıldız'a sıra gelmedi. Yavuz Yıldız'ı bir başka panelde eleştirdim. Eleştirdiğim insanlar genellikle yerlebir olur. Yerlebir oluşun etkisiyle kimi susar... kimi söver. Oysa ben, insanları, yerlebir olsun diye eleştirmem. Kendilerini sorgulasınlar... düşünsünler diye eleştiririm. Türkiye'de kapitalizmin güdümünde yaşayanlar... bu yüzden yanlış bilinç durumlarıyla yanlış pekiştiricileri, benim eleştirilerimle darmaduman olurlar. O güne kadar doğru sandıkları, eleştirimle yıkılırken boşalan beyinlerinin acısıyla suskunlaşırlar... ya da söverler... çığırışlar Söz gelimi Halim Şafak... öbür adıyla Işık Nardalı. İkisi birmiş bunların. Halim Şafak beni övüyor... Işık Nardalı sövüyor. **Eşik'te**. Eleştirdim. Şimdi çığırışp duruyor. Daha çok çığırışacak Halim Şafak. Öbür adıyla Işık Nardalı... Halim Şafak adıyla beni öven... Işık Nardalı adıyla bana söven... Bana neden kendini beğenersin derler. Ben, bütün hayatım boyunca, birini asil adıyla övüp, övdüğüm insana takma adla sövmedim. Bunu düşünmedim bile. Değil bunu yapmak... böyle tatsız bir eylemi düşünsem bile neden bu eksiltiyeyim... neden bu derkeye düştüm diye kendimi sorgular... Bu derkeden kurtulmaya bakarım.

İşten bundan ötürü beğenirim... severim kendimi. Düşünün bir insanı bir adla öveceğim... bir başka adla o insana söveceğim... evlere şenlik bir durum bu.

Halim Şafak... öbür adıyla Işık Nardalı daha çok çığırışacak. Daha çok sövecek.

Ayancık'ta Yavuz Yıldız'ı eleştirdim. Sert. Yavuz Yıldız teşekkür etti. Şaşırdım. Sevindim. İşte dedim bilinci açık... sorgulanmaktan korkmayan bir genç. O gece Yavuz Yıldız'la bir masada oturduk. Yavuz Yıldız uzun zamandır beni okuyormuş... "Sizin ne yapmak istediğinizi biliyorum. Sizi anlıyorum. Siz gereklisiniz. Ama eleştirileriniz çok sert. Eleştirilerinizi biraz yumuşatırsanız, özellikle sizi dinleyen halk açısından daha geniş bir çevreniz olur" dedi. Bu, benim amacıma daha uygunmuş.

Yavuz Yıldız'ın eleştirilerini dikkatle dinledim. "Haklı olabilirsiniz. Ama ben dökülen dökülsün diyorum" dedim. Sözgelimi **Eşik'te**... Halim Şafak'ı... Öbür adıyla Işık Nardalı'yı yumuşak eleştirsen n'olur. Biz kapitalizmin güdümlemesiyle dişe diş... pençe pençe mücadele ederken, ben onları bu mücadeleyi benden daha ileri noktalara götüreceğini sanırken onlar **İnsancıl'a** kurşun sıktı. Üstelik bizleri... beni... **İnsancıl'ı** habre övdükten sonra... ani bir kararla yaptılar bunu. Üstelik takma adla...

Ben, hem kendimle... hem **İnsancıl'a** ilgili eleştirileri dikkatle... teşekkürle dinleyen... önemseyen bir insanım. Ama kurşun sıkana teşekkür edeceğimi hiç kimse beklemez.

İşte o gece Yavuz Yıldız eleştirdi beni. Dinledim. Kendisini **İnsancıl'a** çağırdım. Gel bizde yaz dedim. Söz verdi. Gelecek. Ben katılmasam bile güzel yazılar yazacak. Çünkü sorgulamaya açık bilinci var Yavuz Yıldız'ın.

Bana gelince... Ben gerekirse sert eleştirilerime devam edeceğim. Bir yazar dedi ya, yazılarım için "Tam bir zıpkın..." Zıpkınlamaya devam. O gece biri sordu. "Zıpkını yiyen bağırp sövünce ne düşünüyorsunuz?"

Güldüm. "İşte böyle gülüyorum" dedim.

4 Ağustos Çarşamba

Ayancık'ta Sevgi Özel'le tanıştım. Bir gece konuştuk.

Beni tanıyormuş. Hemen hatırlattı. Yıllar önce Ankara'da bir açık oturumda "biz bir süpürgeyiz. Edebiyatı, püsürüklerden temizleyeceğiz" demiştim. Bu sözümü hatırladım. Güldüm. Anladım. Sevgi Özel beni sevmiyor. Bunu önemsemedim. Sevilecek bir yanım yok da ondan. Geçimsiz... İkidebir sert çıkışlar yapan birini kim... neden sevsin. Sevgi Özel, beni sevmiyor ama, anlamaya çalışıyor. Bunu önemsedim. Birini sevmeyebiliriz. Ama onu anlamaya çalışmalıyız. Hele bu insan yıllardır yazan... konuşan biriye.

Sevgi Özel'le konuştuk. Ciddi düşünce ayrılıklarımız var. Ama ben Sevgi Özel'i kazanmak istiyorum. "Sizden rica ediyorum. Edebiyat dendiğinde bir de benim çektiğim fotoğrafa bakın" dedim. Sevgi Özel "Tabii bakarım" dedi.

Şenlikler konusunda güzel konuştu... cesur konuştu... Sevgi Özel'le uğraşacağım. Ya yolarkadaşım olacak... ya da karşıtım. Kültürlü... kuşatıcı insan Sevgi Özel. Böyle bir insan karşıtımda olsa sevinirim.

Şimdi bir kasırgaya geliyorum. Türkel Minibaş.

Minibaş konuşurken salonu dalgalandıran... temel noktalara ağır vuruşlar yapan bir insan. Böyle insanlara ciddi bir şekilde ihtiyacımız var. Miymıntılıktan uyuklayan... baskın bir teslimiyetle olup bitenlere boyun eğenleri uyandırmak için.

Türkel Minibaş konuşurken bir kasırga esti hep. Minibaş kasırgası...

5 Ağustos Perşembe

Her yerde itilip kakılmaya... en küçük insani haklar için dişe diş mücadeleye vermeye alışkınım. Bu yüzden Ayancık'ta gördüğüm ilgi... saygın davranışlar beni şaşırttı. Bunlar beni... bizleri acaba başka birilerine mi benzettirdi dedim. Biz Kuğu Yalısı'nda kaldık. Kuğu Yalısı, denizin kıyısında güzel temiz bir yer. Bizi bu güzel yerin sahibi Ömer Çaylı karşıladı. Hepimizi odalarımıza yerleştirdi. Kocaman bir oda. Tuvalet. Mutfak. Temiz yatak. Temiz havlu. El değmemiş sabunlar. Maddi açıdan böyle yerlerin kapısından giremem ben.

Arkadan vuruşlar yüzünden iyice kuşkucu olmuşum. Bakalım bunun altından ne çıkacak dedim. Çıkmadı. Sevgideğer Ömer Çaylı bir tek saniye ilgisini... saygısını eksiltmedi dört gün boyunca.

Bizi panellere... sergilere... yemeklere anında taşıyan makam arabamız... tek tek hepimizle ilgilenen... aksama-yan bir eşgüdüm yapan Kenan Esin.

Son gün Akgöl'e... ordan Cangal'a gittik... Akgöl'de, sevgideğer Rifat Örnek, bir de Şükran Belgesi vermez mi bizlere... "Yahu yapmayın... bizlerle dalga geçmeyin. Burnumuzdan fitil fitil getireceksiniz getirin" diyecektim nerdeyse...

27 Temmuz saat 20.00 sularında... güzelliğin... sanatçıya saygının... sevginin somutlandığı Ayancık'tan ayrılıp... çürüntüye giderken... otobüste... düş dünyasında yaşadığımı sanıyordum. Ama sevgideğer Rifat Örnek vardı... eşi vardı... Ayancık halkı vardı.

Arada bir yıldızlara giderim. Orda kendimce bir dünya kurarım. Mutlu olurum. Neden olmasın... yine yıldızla gittim belki. İşte hepsi orda... yıldızda... Rifat Örnek... eşi... Ömer Çaylı... Çaylı'nın babası... Kenan Esin... Ayancıklı dostlar... hepsi yıldızda.

Annem sağ olsaydı... birlikte yıldızlara bakıp... birlikte düş kurduğumuz annem... Bak anne derdim... Şu yıldızın

adı Ayancık... Bak şurda gördüğün Ayancıklı hanımlar. Otelin camlarını siliyor. Şu bizim makam arabamız... Kanan Esin hep ayakta. Hiç oturduğunu görmedim. Gülümser yüzü Ömer Çaylı... Şurası üzümlü pasta yediğim pastane...

Rıfat Örnek mi... orda... ilerde... kocaman. Halkla bütünleşmiş... bundan ötürü kocaman olmuş.

10 Ağustos Salı

Helsinki Yurttaş Derneği'nin bildirisine imza attım diye **Gerçek** dergisinden Tevfik Taş... **Yaratı** dergisinden Murat Tekin beni eleştirdiler. Tevfik Taş telefon etti, Murat Tekin mektup yazdı. İkisine de duyarlı davranışları... eleştirileri için teşekkür ettim. Üstelik ikisi de haklı. O bildiriye imza atmamalıydım. Sivas olaylarından sonra bir umutla imza attım **Helsinki Yurttaşlar Derneği** bildirisine.

Neydi umut. Kopuş... devrimci bir kopuş. Olmadı. Herkes yerliyerinde... Şimdi bu bir sorun. Ama bunun üstünde durmak istemiyorum. Tevfik Taş'la Murat Tekin beni eleştirdi ya, bu eleştiriler küçük bir umut uyandırdı içimde. Şundan ötürü. İkisinin de eleştirisinde küçültücü tek bir söz yoktu. Bunun için ikisine de teşekkür ediyorum.

Bu eleştirilerden sonra n'aptım biliyor musunuz. Beni ya da **İnsancıl**'ı, küçültücü söz kullanmadan... hakaret etmeden eleştirenleri düşündüm. Tevfik Taş, Murat Tekin, Tunca Aslan, Yavuz Yıldız, Kaan Arslanoğlu... Yusuf Çotuksöken, Alaattin Topçu. İzinlerini alamadığım için ad veremeyeceğim iki kişi daha.

Dokuz insan... Bu dokuz insana teşekkür ediyorum. Çünkü onlar hakaret etmeden... sövmeden eleştirdiler beni...

Dokuz kişi, biliyorum.. çok az. Umut... biliyorum... çok küçük. Olsun. Sövgüsüz... hakaretsiz eleştiri geleneği burdan başlayabilir.

Şu bilinsin. Bu tür eleştiriler her zaman başımın üstünde. Teşekkürle destekleyeceğim böyle eleştirileri... Eleştiri diye **İnsancıl**'a... bana kurşun sıkanları da geri püskürteceğim.

11 Ağustos Çarşamba

Şöyle düşünelim. Bir vapur. Açık denizde gidiyor. Biz... **İnsancıl Emekçileri** de vapurdayız... Vapur iyi gitmiyor. Durum böyleyken bile kimileri vapurun meyhanesinde keyif çatıyor. Vapur yolcuları olup bitenlerden habersiz televizyonun başında. Biz **İnsancıl Emekçileri** sürekli uyarıyoruz insanları. Bir yandan da vapuru düzeltmeye çalışıyoruz. Tam bu sırada 37 insan katlediliyor. Bu durumda insanlarda devrimci kopuş umudunu taşıyor **İnsancıl Emekçileri**. Her düzeyde toplantılara katılıyor. Napılması gerektiği net bir şekilde anlatılıyor. Bu umutla... son bir çırpınıyla... bütün ideolojik yanılgıları hesaba katarak... yara almayı düşünme düşünme... ciddi... samimi bir cesaretle **Helsinki Yurttaşlar Bildirisine** imza atılıyor.

İnsancıl Emekçileri, neyi tartışacaksa yine tartışırız. Bize sövecekse sözün diyor. Ama bütün bunların olabilmesi için önce geminin doğru gitmesi... geminin batmaması gerekir diyor. Gelin gemiyi düzeltelim... gelin gemiyi onaralım. Bunun için insana gidelim. Durumu insana anlatalım. Birilerinin... milyonların oturması... çok

az insanın mücadelesiyle olmaz bu iş. Bugün ülkede yaşayan her insan olup bitenlerden sorumlu olduğunu kavramalı. Bu gemi karanlık denize giderse, hiç kimse... hiç kimse ağır tadıyla yaşamayacak dedik.

Şöyle düşündüm. Karanlığa karşı olanlar birleşiyor... hemen. On kişilik birlikler kuruluyor. Bu birlikler bütün ülkeyi sürekli dolaşıyor.

Olmadı. Herkes oturduğu yerden parlak söylevler çekti. Ayrılık noktaları kalın çizgilerle belirtildi. Kimse yerinden kıpırdamadı.

Geçen gün. Asım Bezirci'nin eşi sevideğer Refika Hanıma gitti. Refika Hanım "Her şey unutuldu" dedi. Sustum.

Dün gazetede okudum. Haber şöyle, "Türkeş'in gövde gösterisi. Yaklaşık 10 bin kişinin katıldığı 4'üncü Erciyes Kurultayı 2 bin 200 rakımlı Tekir Yaylası'nda yapıldı" (Sabah 10.8.1993) Habere göre kurultayda silahlar atılmış.

Orda Türkeş'in söylediği "milli demokrasi"nin ne anlama geldiğini **İnsancıl Emekçileri**'ne kurşun sıkanlar biliyor mu.

Onbin insanı 2 bin 200 metreye çıkaran örgütlenme gücüne kızılmaz. Ona neden böyle yaptın denmez.

İnsanca yaşamayı savunanlar, bu ülkede 20 bin insanı 2 bin 300 metreye çıkarmadıkça söylenen her söz boşa kalır.

Çünkü hareket... ancak hareket sözü keser.

Şu bilinsin. Okurlarımız dışında, örgütlenme önerilerine kültür dünyasından ciddi bir yanıt alamadık. Örgütlenme... insanı mücadele... felsefenin... bilimin... sanatın yeniden insanla ilişkisini kurma önerilerimiz suya batırıldı.

İnsancıl Emekçileri mücadeleye devam edecek.

16 Ağustos Pazartesi

Dün gece bir düş gördüm. Annem geldi. Sofra kurdu. Ekmek yedik... beyaz peynir yedik... çay içtik.

20 Ağustos Cuma

Bir haftadır her gece içki içiyorum... Dün gece bir dostla içtik. Ordan burdan konuştuk... Gece, taksiyle eve dönerken... Tepebaşı... Şimdi biçimsiz yapıların bozduğu Tepebaşı... eskiden... çok eskiden tiyatro vardı... çocuk bahçesi vardı.

Ev... İçim yanıyor. Su yok evde. Su olmadığını biliyorum evde. Alacaktım. Unutmuşum. Bir dosta telefon... Ses... uykulu... Uyandırdığım için özür diliyorum. "Yoo..." diyor ama, belli... uyandırdım telefonla... Tatsız bir durum. Gece... telefon çalıyor. Uyanıyorsun. Sarhoş biri... Kendime kızıyorum.

Telefon... sevmediğim bir araç zaten. Az kullanırım. Birine telefon etmek... hep tedirgin eder beni...

Su yok. İçim yanıyor. Divana uzanıyorum. Orda uyumuşum. Gün ağarırken uyandım... Bir düş gördüm. Esenköy... Sevgili Ceviz Ağacı... dostlar... Lütfiye Aydın türkü söylüyor...

Lütfiye Aydın... Sivas katliamında **Madımak Oteli**'nde... Ciddi yaralarla kurtuldu. Bir süre bellek yitimine uğradı. Yangını trafik kazası sandı...

Divanda... uzanık... geçmiş günler... Lütfiye Aydın'ın evinde... bahçede sabah kahvaltısı... Kalabalık... bizleri ağırlamak için koşturup duran Can'la Lütfiye...

İlk karşılaştığımız gün... Ali Balkız'ın evine giderken... takside bir türkü tutturmıştu Lütfiye Aydın.

Türküler söyleyen... sabah kahvaltısında koşturup duran... güzel öykülerin yazarı Lütfiye Aydın... Sivas'da katil ordusunun yaktığı insan.

Şimdi bunları yazarken... gece... televizyonda rezil bir şarkı. Şöyle. "Taktım seni kafama/Selam söyle babana/Baban iyice vursun davula"

Böylesine rezil şarkıların söylendiği bir ülkede Fikret Başkaya'nın **Paradigmanın İflası** adlı eserinden ötürü 41 milyon lira parayla on ay hapisle cezalandırılmasına hiç şaşırıyorum.

Ayancık'ta **Nasıl Bir Demokrasi** panelinde söyledim. Biz demokrasiyi gerçeklik içinde aradık. Oysa, gerçekliği değiştirmek için gerekli demokrasi.

Gerçeklik içinde demokrasi dendi mi, ezan okunurken davul çalındı diye 37 insan katledilir. "Taktım seni kafama / Selam söyle babana" diye rezil şarkılar söylenir. Başkaya'ya 41 milyon ceza kesilir. Bir savın tartışılmasında adam ağır dolusu söver.

Peki napmalı... Başkaya'ya düşüncesinden ötürü 41 milyon lira ceza biçildi diye yazmanın hiçbir anlamı yok. Biz bu olayı, bir haber olmaktan çıkarmak zorundayız. Türkiye'de kültürle uğraşan herkes hemen bunu sorun yapmalı. Başkaya'ya bu cezayı verenler utançtan evden çıkamaz duruma getirilmeli. Hemen ardından bu cezanın insanla ilgisi kurulmalı... Bu, bütün insanlara anlatılmalı.

Şu bilinsin. Türkiye'de soygunlar devam etsin... katil ordusu önüne geleni katletsin diye Başkaya susturulmak isteniyor. Başkaya'ya verilen ceza, Türkiye'de olup bitenlerin dışında... Türkiye'de olup bitenlerden ilintisiz değil.

Bütün bu olup bitenler Türkiye'nin kültüründen... toplumsal yapısından... ekonomik sisteminden ürüyor. Demokrasi bunu değiştirmek için gerekiyor. Bu sistem içinde çepellik yapmak için değil. Ya da Başkaya'ya şu kadar ceza verildi... şurda şu kadar insan katledildi haberi için değil.

Gecenin ileri bir saati... Lütfiye Aydın'ı düşünüyorum... Türkü söyleyen... kahvaltıda koşturup duran... güzel öyküler yazan. Sivas'ta katil ordusunun çıkardığı yangında yanacağını hiç düşünmemiştim Lütfiye Aydın'ın.

Madımak Oteli yanarken Sivas halkı evindeydi... Sivaslı utanmıyor musun... Başkaya'nın cezasını sorun yapmayanlar... utanmıyor musunuz.

22 Ağustos Pazar

Esenköy'deyim. Dün geldim. Yarın gidiyorum... Bir okurum şöyle demişti. "Bodruma karşı, Esenköy tatil beldesi olamaz mıydı..." Biliyorsunuz Bodrum, sorumsuzluğun... har vurup harman savurmanın simgesi oldu. Esenköy insanı bir tatilin simgesi olabilirdi. Olmadı. Bodrum'u alkolikler... Esenköy'ü de kolay kazanan esnaf takımı bozdu. Bodrum'da bütün insanı değerler yerlebir oldu. Esenköy'de esnaf takımının ideolojisi din adım adım ilerledi.

Bodrum'la Esenköy bugünün Türkiye'si... Bir yanda lüks otellerde havuz partileri... öte yanda camilerde mevlitler.

Bu esnaf takımı bozdu Esenköy'ü... hart hurt yediği karpuzun kabuğunu denize fırlatan. Bodrum'un denizi kusmuklu... Esenköy'ün denizi karpuz kabuklu. Üstelik bu adamların kurnaz bir sıritikle denize işediklerini de bi-

liyorum.

İşte Sevgili Ceviz Ağacı'nı kurtaramadım...

Böyle düşünürken geçmiş günlere gittim... İşte şu set üstünde çok yürüdüm geceler boyu... yalnız. Berbat sesimle türküler bile söyledim "Sen yağmur ol/Ben bulut/ Maçka'da buluşalım" Şimdi set üstünde adım atacak yer yok...

Şu kırlarda gelincik... papatya topladım... Şimdi orda, pencerelerden birbirine bağırişan insanların oturduğu yapılar var. Yapıların alt katlarında lahmacuncular. Gelinciksiz... papatyasız bir köy şimdi Esenköy...

Yıldızlar gitgide uzaklaştı... mehtap solgun. Eski fırtınalar yok... eski dalgalı deniz yok... Burda... Esenköy'de arkadaşım Güney Akarsu'yla güzel günler geçirdik... yıllar... yıllar önce. Şimdi Güney Akarsu da yok. Öldü. Bir gün ölüverdi.

Türkiye ya bu iki hayat biçimini aşacak ya da çürüntüde yok olup gidecek. Bu biçimleri aşabilmek için Türkiye'nin geçmişinden sert bir eleştiriyi kopması gerekiyor. Bakın ne diyor Nusret Hızır "Türk edebiyatına gelince, birkaç şey söyleyeyim: Ömer Seyfettin'in büyüklüğünden hiçbir şey anlamamışım. Halit Ziya'ya da tahammülüm yoktur. Hüseyin Rahmi edebiyat bile değildir. Mehmet Rauf'u da, o kuşaktan aklına gelenleri de sevmem. Ahmet Haşim'i okudukça bana Fransızların ikinci dereceden saydıkları Henri de Regnier'in çevirisini okuyormuşum gibi gelir." (Nusret Hızır. Geride Kalanlar. Adam Yayınları. İstanbul 1983)

Nusret Hızır'ın saptamaları doğru. Ama bu insanlar, usta... büyük diye belletilir bize. Okullarda bunun böyle belletilmesi bir yana, kimi yazarlar "Ah Hüseyin Rahmi... ah Haşim" diye ikide bir över dururlar bunları.

Ya Yahya Kemal... "Artık demir almak günü gelmişse zamandan/Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan" diye başlayan o berbat şiiri, kırk yıldır övüp durdular.

Nusret Hızır "Hüseyin Rahmi edebiyat bile değildir" demişse, Hüseyin Rahmi'yi övenlerin, bir dakika... fazla değil... bir dakika düşünmeleri gerekir. Düşünmediler. N'oldu. İşte edebiyatımızın geldiği nokta...

Ciddi ölçülere vurulduğunda sapır sapır dökülen bu kişiler, Türkiye'de edebiyatçı... politikacı... kapitalist oldu. Hep birlikte Türkiye'yi çürüntüye soktular.

Beni, kimi kişiler "Sert eleştiriyorum" diye eleştirirler. Hep şöyle derim, Türkiye'de bir gün hakikatlar göründükte, beni, neden bunları sert eleştirmedin diye eleştirecekler.

Esenköy... akşamüstü... Eskiden... birkaç yıl önce nerde olursan ol güneşin batışını görebilirdin. Şimdi öyle değil, şimdi güneş, yapıların arkasında karara karara gidiyor.

Güneşi karartanlar aydınlıkta yaşayamaz. Söylediğim bu. Türkiye'de hep güneşi karartılar. Üstelik güzel olduğunu söylediler.

Çürüntünün oluşturucuları, sorumluluktan kaçmak için aradabir "utanılacak durum" diye gösterişli yazılar yazıyorlar. Ama bu onları sorumluluktan kurtulmayacak. Utanılacak durum utanmaz oluşturucuları hakikatin ışığında görülecek.

Gece

Denizin kıyısında... set üstünde beş altı masalık bir yer var. Orda oturdum. Bira içtim yalnız... Özlemişim yal-

nizliği... Oylece oturdum. Yıldızlara baktım... mehtaba baktım. Gelip geçen günleri düşündüm.

Büyük çoğunluk, şurdan burdan edindiği verilerle kurduğu... üstelik dar... bir modele göre algılıyor her sözü... her davranışı. Bu dar modelli insanlardan ötürü çok sıkıntı çektim. Modeller geniş olsaydı... diyalektik olsaydı sıkıntı çekmezdim. Bunun düşündüm.

Hem kendine... hem dostlarına sıkıntı vermek istemiyorsa insan, modelini genişletmeli... modeli diyalektik olmalı.

Sözgelimi tatsız bir olay var? Türkiye'de büyük çoğunluk, insandan aynı davranışı bekler. Bu, dar... durağan bir modeldir. Bir başka insanın başka türlü... bize hiç uygun gelmesi bile... davranabileceğini düşünmeliyiz... Türkiye'de bir kültür emekçisi ölünce... sanat dergileri... o yaşarken adını anmasa bile... ölen insanla ilgili yazılar yayımlar. Bir model bu. Nedensellik yasası var burda. A kişisi ölecek... yazılar yazılacak. "Çağdaş" olduğunu söyleyenler bu konuda bile "çağdaş" değil. Çünkü çağımız nedensellikler çağı değil, olasılıklar çağı...

Olasılıklar... Kavrayabilseydik olasılıkları beynimize çaktığımız nedensellikler yüzünden bizi seven insanları hordahaş etmezdik. Söz gelimi, bize göre A'dan sonra B gelebilir. Ama bunun hayatta karşılığı yok. Nedensellik ilişkisinde A-B inadımızla cehenneme çevirdik birçok ilişkiyi.

Ya kuruntularımız... Kuruntularımıza dayalı akıl yürütmelemlerle insan yiyen karıncalara benzedik.

Beş-altı masalı yerde bunları düşündüm. Ben böyle düşünürken mehtap yavaş yavaş gitti. Yıldızlar kaldı. Bir zamanlar... annemle yıldızlara bakar, o senin, bu benim diye oynardık... Şimdi yıldız oynayacak kimse yok. Üstelik hepsi uzakta. Kalktı yürüdüm.

Rüzgar vardı.

26 Ağustos Perşembe

Bugün öğretmen geldi... köy öğretmeni. Felsefeden... edebiyattan söz etti... sıkıntılarını anlattı. Neleri okuması gerektiğini sordu... Ne gerek var bunlara dedim. Bir kitap al kitapçıdan... Marx-Engels-Lenin'den Seçmeler. Sonra git köye... Bol alıntılı yazılarla niye işçi sınıfı edebiyatı kuruyorsun diye bana söv... say... Birinci sınıf sosyalist olursun...

Felsefe... edebiyat... yöntem... bunlar zor iş.

29 Ağustos Pazar

Gökyüzüne baktım. Yıldız aradım. Yok. Bulutlar gelmiş. Mehtap... sarı. Bir görünüyor, bir kayboluyor... Şimdi Esenköy'de olsam. Eski Esenköy'de. Yıldızlarla rakı içsem. Mehtap, dağla sevişse... Şimdi Ceviz Ağacı'nı seyretem.

Esenköy'de n'olmuş biliyor musunuz. Nizam-ı Alem Derneği'nin temsilciliği açılmış. Böyle bir derneğin adını ilk kez duydum... Bir yerde merkezi var, belli Temsilciliği de Esenköy'de açılmış.

Bizler Sivas'ı unuttuk. Faşizm çeşitli kuruluşlarla Türkiye'yi dört bir koldan sarıyor. Esenköy'de tanıdık birine rastladım geçen hafta. Genç kızken sarılıp öperdi beni. Evlenmiş. Kapanmış. Elimi sıkmadı. Günahmış.

1987'den beri örgütlenme... örgütlenme dedim. Kimseye dinletemedim. İşte gelinen nokta. Türkiye'de insan köşeye sıkıştırıldı. Bütün insanı değerler yok edildi. Bütün

değerler metalaştırıldı. Dört bir koldan saldırıya geçildi. İnsan bilinci dumura uğratıldı.

İnsancıl'da bu oluşuma karşı ciddi bir mücadele başlatıldı. Durumu göremeyen aymazlar meta sistemine karşı mücadele başlatacaklarına, bize saldırdılar. Bunun en yeni örneği **Eşik** dergisi.

Bunu gördükte şöyle düşünüyorum. Biz faşizmi hakediyoruz. Baksanıza bizle birlikte mücadele vermesi gereken... bizim eksikimizi kapatması gereken insanlar bizim önümüzü kesmek istiyor. Üstelik bu adamlar Halim Şafak adıyla bizi övüyor... Işık Nardalı adıyla bize kurşun sıkıyor.

Baştan "Ben sizin hasmınızım" dese öp başına koy. Hayır. Böyle yapmıyor. Mektupla... telefonla övüyor... dost görünüyor. Sonra takma adla saldırıyor.

Dost kim... hasım kim... kime güvenilir... kime güvenilmez... bilemiyorum. Düşünün Halim Şafak beni övüyor... Işık Nardalı sövüyor. İkisi de aynı adam. Kime... nasıl güveneceksin bu ortamda.

Böyle adamların yaşadığı ülkede mücadele edilmez diyorum. Herkes bir oyunun içinde... herkesin keyfi yerinde. Anadolu uzun... kahrılı... karanlık bir döneme giriyor... umurunda değil kimsenin.

Çekip gitmeli en iyisi... Uzakta... olup bitenleri alaylı... hüzünlü bir gülüşle seyretmeli... Söyledim daha önce. Yine söylüyorum. Meta sistemi... piton yılanı... sessizce sardı bizi... Şimdi kıracak belimizi...

Çekip gitmeli...

Gökyüzüne baktım az önce. Yıldız aradım. Yoktu...

31 Ağustos Salı

Kendimi sıkı tutmalıyım. Yoksa beyin kanamasından başıma bir tatsızlık gelecek. Şundan ötürü... Pazar günü... ne var... ne yok... napiyorlar diye eni konu bir ciddiyetle televizyon seyrettim... çeşitli kanallar... Şimdi şunu söylüyorum. Televizyon programları... bütünüyle... Türkiye'de insanı rezilleştirmek için hazırlanıyor. Bilinçle... Bu rezillikle Türkiye'nin politik, edebi, kültür hayatı çiziliyor. Türkiye insanı her türlü rezillğe televizyonla alıştırılıyor. Bu ortamda bir gazete İstanbul Şehir Tiyatroları genel sanat yönetmenine "tiyatro dünyamızın rakipsiz kraliçesi" diyor. Bu kraliçe sokak kedilerine pek düşkünmüş. Makamında sokak kedisi beslemiş. Çünkü bu kraliçe, tiyatrodan gösterilecek oyunları seçerken sokak kedilerinden ilham almış.

Zavallı kediler...

Burjuvazi bütün dünyada... bütün alanlarda... rezillği yaşıyor... İnsanları da bu rezil hayata esir ediyor. Burjuvazinin yöneticisi... yazarı... şusu busu yok... İşte Türkiye... Nerde Muhsin Ertuğrul... nerde Gencay Gürün. Nerde Yakup Kadri... nerde Selim İleri. Nerde Ataç... nerde Fethi Naci.

Burjuvazi, rezilleştirdiği dünyada, rezillik çukurunda insanı da yok etmek istiyor. Bu, kesinlikle bilinmeli. İnsan, ya bu çukurdan çıkar... ya da burjuvaziyle birlikte rezilleşe rezilleşe yok olur gider. Sanmayın evren bundan etkilenir. Dünyamız evrende bir mercimek tanesinden bile küçük.

Evrene göre saniyelik ömrümüzde rezilleşmeye değmezdi... Bunu anlatmaya çalıştım. Hep. Ama başarılı olmadım. Sonunda iş, oyun seçerken sokak kedilerinin ilhamına kadar geldi.

Kendimi sıkı tutmalıyım. Bir beyin kanamasından sonra yıkık yaşamak istemiyorum.

1 Eylül, Çarşamba

Yasak olduğu için... hakimler yasakladı... yıllardır yapmadığım bir işi yaptım bugün. Bir köfteciye gittim. Bol tuzlu... bol acı biberli köfte yedim. Salata bol sirkeliydi. Sonra buzlu sular içtim. Tuz.. acı biber... buzlu su. Özle-mişim hepsini.

Bugün dünya barış günü. Ama hem Türkiye, Hem dünya kan revan içinde.

2 Eylül Perşembe

Bugün Cumhuriyet'de okudum. Şükran Kurdakul şöyle demiş "Yazar örgütlerinin üye sayısının az oldu-ğuna bakmayın. Aziz Nesin'in deyimiyle Türkiye de bir kita-bın ortalama 3000 sattığını düşünürsek bizim en az üye sayımızı 3000'den çarpmak gerekir."

TYS, PEN Edebiyatçılar Derneği "Sivas olaylarının neden olduğu tepkiyi dile getirmek ve toplumu uyarmak" amacıyla ortak bir platform oluşturmuşlar. Şükran Kurda-kul orda söylemiş üçbinli sözleri. Bu işlemin mantığını anlayamadım. Yine de üçbinle, üçbini çarptım. Dokuz milyon çıktı. Bu dokuz milyon bizim üyemiz. Hemen şu bilinsin. Şükran Kurdakul'un... Aziz Nesin'in çarpımlı ta-sarımı üstüne bir politika kurulursa... bu politika çöker. Çöktü bile. Sivas'ta çöktü. Torbalı'da çöktü. Bunlar yine de uyanmıyor.

İmza günlerinde sıraya dizilen okur, kimseyi yanılt-masın. Sivas'ta görüldü. İmza gününe gelen okurların bir teki bile ortalıkta görünmedi. Hepsi evine gitti.

Neden böyle oldu. Okur örgütsüz de ondan. Okur pı-sırık... okur edilgin de ondan. Peki napmalı. Önce etkin... direngen okur yaratmalı. Bunun için etkin... direngen okurlarla ciddi bir örgütlenmeye gidilmeli. Söz gelimi, bu örgüt yüz kişiyle kurulsa bile yeter. Sonra bu örgüt eliyle etkin.... direngen bin insan örgütlenmeli... Biz bu bin kişiyle çürüntüye gidişi durdururuz.

Ama dokuz milyonluk boşlukları doluymuşçasına göstermek kolay... Dahası var. Üçbini, üçbinle değil, on-binle bile çarpabilirsin. Canın isterse onbinle değil, yüz-binle çarp, üçbini. Çıkan sayının logaritmasını al. Ondan sonra konuş "Bizim burda az olduğumuza bakmayın. Üç-bin kitap basılıyor Türkiye'de. Üçbinle çarpın. Çıkanı üçe bölün. Sonra üçbinle çarpın. Sonucun kare kökünü alın. Karekökü yüzmilyonla çarpın. Çarpım sonucunu, bir ön-ceki rakamla toplayın... İşte bizim üyelerimizin sayısı".

Bu matematik bakın nasıl çöker. Bir tek çakal, dokuz milyon tavşanı darmaduman eder. Matematiğin hiçbir iş-lemi bu gerçekliği değiştirmez.

Daha kokusunu alır almaz çil yavrusu gibi kaçacak delik arayan çakallara karşı, arslanlar... kartallar gereki-yor bize.

Az ama... direngen... kartal... etkin... arslan...

NOT: Yazmadan önce Şükran Kurdakul'u aradım. Üçbinle üçbinin mantığını öğrenmek için. Şükran Kurda-kul yokmuş. Daha sonra aradı. Sizi eleştireceğim. Üçbin-le üçbini neden çarpıyorsunuz dedim. Şükran Kurdakul, "Üçbini, üçbinle değil, edebi örgütlerin, üye sayısı-yla çarpmak gerekir. Üye sayısı 600 ise, $600 \times 3000 = 1.800.000$ " dedi.

MEMET FUAT'IN MEKTUBUNA BEZİRCİ'NİN CEVABI

*Biriniz olsun duysun sesimi.
Mektubumu saklasın.
Tarihe bildirsin.*

*Bugün değilse yarın
türküler söylenecek bir ağızdan.
Nasıl savaşıldı öğretiler
türkülerini söyleyenler...*

Az önce okudum mektubunu.
Soğuktu... buz gibiydi sözcüklerin
üzücünü anlatıyordu uzun uzun
üzülmüş gibiliğini.
Üşüdüm... tir tir titredim... çok... ama çok...
Bir defa daha
iğrendim senden
her zamankinden çok.

Olacak şey değil
"Sevgili Asım"
diye başlamışsın...
Yüzüm kızardı... utandım.
Utandım kendimden
ama en çok arkadaşlarımdan.

Doğacak olanlar öğrensin.
Ben sevgilin olmadım
hiçbir zaman.
Arkadaşlarımdı sevgilim benim.
Arkadaşlarımla ben
düşmanın olduk
her zaman.

Sermayenin ellerindeki isi
düşündün ki bu mektupla
temizlersin bi güzel.
Beceremedin... eline yüzüne bulaştı is.
Koş Memet Fuat... koş
düşmanlarından kaç
arkadaşlarına koş.

Arkadaşlarım peşinde.
Arkadaşlarım bağışlamaz
hepsi dogmatik.
Koş Memet Fuat... koş
sermayenin kollarına koş.
Arkadaşlarım söz verdi
türküler söylenecek bir ağızdan.

Müfit GÜRGÜN

İNSANCIL YAYINLARI

Şiir Dizisi:

Seni Özledim / Ayten Mutlu	20.000 TL.
Pazar Resimleri / Ali Ersin Günçe	20.000 TL.
Cemreye Çağrı / Cemile Çakır	20.000 TL.
İnsana Gecikmeden / Berrin Taş	20.000 TL.
Ekmekarası Umut / İdris Atmaca	20.000 TL.
Bir Ardiç Kuşuyum Ben / Zerrin Taşpınar Şahin	20.000 TL.
Dinlenen Cadı / Nihat Ateş	20.000 TL.
Açık Gece / Ömer Bilge	20.000 TL.

ÖYKÜ Dizisi :

Sengisemai Bir Ölüm / Lütfiye Aydın	25.000 TL.
Arka Balkon / Kezban Özbay	20.000 TL.

Roman Dizisi:

Proxima Centauri / Ömer Baytaş	40.000 TL.
Çağrısız Hayalim / Kaan Arslanoğlu	35.000 TL.

Deneme Eleştiri Dizisi:

Rüzgar / Cengiz Gündoğdu	30.000 TL.
Denemenin Kıyılarında / Yusuf Çotuksöken	30.000 TL.
Gerçekçi Düşünce Gerçekçi Sanat / Afşar Timuçin	30.000 TL.
İnsan Arayışı / Sadık Albayrak	35.000 TL.
Ekmek / Cengiz Gündoğdu	30.000 TL.

İnsancıl Dergisi 1. yıl Cildi	250.000 TL.
İnsancıl Dergisi 2. yıl Cildi	250.000 TL.

ADRES :

Mollafenari Sok. Nadir Han No: 40/42 Kat: 5 34410 Çağaloğlu / İst.
Tel: 511 79 94 - 513 93 99

